

10—15 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 14 mars

	Sid.
Svar på fråga av fröken Bergegren ang. åtgärder mot föreskrivande av vissa villkor vid utannonsering av statliga tjänster	8
Interpellation av herr Sköldin ang. obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare	10

Onsdagen den 15 mars

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen	13
Ändring av 27 § riksdagsordningen	26
Utgifter under riksstatsens elfte huvudtitel:	
Statens rättskemiska laboratorium: Avlöningar	30
Vilhelmsro sjukhus: Utrustningskostnader	31
Bidrag till kommuner för anläggande av branddammar	32
Anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet:	
Statens bosättningslånefond	35
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	38
Lån till nybyggnader m. m. vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare	40
Ny ölförsäljningsförordning, m. m.	41
Försäljning av obeskattade varor på tullflygplats	45
Förlustutjämnning, progressionsutjämnning och allmän öppen resultatutjämnning vid taxering för inkomst	51
Åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri	66
Ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.	72
Penning- och valutapolitiken	78
Åtgärder till främjande av bostadssparandet	80

	Sid.
Översyn av föräldrabalkens bestämmelser om förordnande av barnavårdsman.....	81
Föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada.....	82
De allmänna barnbidragen, m. m.....	86
Rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning.....	95
Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.....	98
Interpellationer av:	
herr Mattsson ang. reglerna för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar.....	106
herr Hamrin i Kalmar ang. medel för barn- och ungdomsfilm för televisionen.....	106
herr Fröding ang. huvudförhandling i högsta domstolen.....	107

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 15 mars

<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 6, ang. uppskov med beslut över vilande förslag till upphävande av 31 § regeringsformen.....	13
— utlåtande nr 7, ang. uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen.....	13
— nr 8, om utredning rörande riksdagens medverkan vid förhandlingar mellan staten och intresseorganisationerna.....	26
— nr 9, om ändring av 27 § riksdagsordningen.....	26
— nr 10, ang. viss ändring av traktamentsbestämmelserna i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppgifternas fullgörande.....	30
— nr 11, ang. rese- och traktamentsersättning till suppleant för ledamot av kommunalnämnd.....	30
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, rörande utgifter under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet).....	30
— nr 37, ang. anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet.....	35
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 10, ang. ny ölförsäljningsförordning, m. m.....	41
— nr 11, om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats.....	45
— nr 16, ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst.....	51
— nr 25, ang. anstånd med inbetalning av skatt.....	66
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 4, om åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri.....	66
— nr 5, om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.....	72

	Sid.
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. ett permanent samarbetsorgan för nyetablering av industriföretag	78
— nr 7, ang. verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	78
— nr 8, om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna m. m.	79
— nr 9, om utvidgad rådgivnings- och konsulentverksamhet för hantverk och småindustri i bokförings- och skattefrågor	79
— memorial nr 10, ang. överförande till riksdagsbiblioteket av huvudmannaskapet för registret till riksdagstrycket	79
— utlåtande nr 11, ang. åtgärder till främjande av bostadssparandet .	80
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. fortsatt giltighet av lagen med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus . . .	81
— nr 15, ang. upplåtande av kyrka för annat ändamål än gudstjänst . . .	81
— nr 16, ang. översyn av föräldrabalkens bestämmelser om förordnande av barnavårdsman	81
— nr 17, om ändring i skattestrafflagen	82
— nr 18, om föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada	82
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. de allmänna barnbidragen, m. m.	86
— nr 13, ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning	95
— nr 16, ang. en gemensam trafiknykterhetslag för samtliga trafikområden	98
— nr 17, om ändrad lydelse av 1 § förordningen angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet	98
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. ändring av lagen om fiskevårdsområden	98
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.	98
— nr 10, ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.	98
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 7, om stimulerande av förslagsverksamheten inom den allmänna civilförvaltningen	105

Fredagen den 10 mars

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 3 innevarande mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1961 den 8 mars sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland högsta domstolens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 41,

i följd varav nämnden ansett högsta domstolens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

O. Malmborg
Gustaf Svensson

K. G. Ewerlöf
Georg Branting

År 1961 den 8 mars sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland regeringsrättens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva regeringsrättens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 43,

i följd varav nämnden ansett regeringsrättens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

O. Malmborg
Gustaf Svensson

K. G. Ewerlöf
Georg Branting

Protokollen lades till handlingarna; och skulle innehållet av dessa protokoll delgivas riksdagens kanslideputerade med anmodan att låta i ämnet uppsätta och till kamrarna avgiva förslag till den skrivelse, som borde till Konungen avlåtas.

§ 3

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen nr 63, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.; och

till statsutskottet propositionen nr 65, angående fortsatt disposition av visst äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet vilande motionen nr 669.

§ 5

Föredrogs den av herr *Grebäck* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående direktiven för vattenvårdskommittén.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Wahrendorff* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i anledning av varslade permitteringar vid visst företag i västra Värmland.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 6, angående uppskov med beslut över vilande förslag till upphävande av 31 § regeringsformen,

nr 7, i anledning av väckta motioner angående uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen,

nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning rörande riksdagens medverkan vid förhandlingar mellan staten och intresseorganisationerna,

nr 9, i anledning av väckta motioner om ändring av 27 § riksdagsordningen,

nr 10, i anledning av väckt motion

om viss ändring av traktamentsbestämmelserna i stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande, och

nr 11, i anledning av väckta motioner angående rese- och traktamentsersättning till suppleant för ledamot av kommunalnämnd;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny ölförsäljningsförordning, m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om försäljning av obesattade varor på tullflygplats jämte i ämnet väckta motioner,

nr 16, i anledning av väckta motioner angående förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst, och

nr 25, i anledning av väckta motioner angående anstånd med inbetalning av skatt;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri,

nr 5, i anledning av väckta motioner om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.,

nr 6, i anledning av väckta motioner angående ett permanent samarbetsorgan för nyetablering av industriföretag,

nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning,

nr 8, i anledning av väckta motioner om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna m. m.,

nr 9, i anledning av väckta motioner om utvidgad rådgivnings- och konsulentverksamhet för hantverk och småindustri i bokförings- och skattefrågor,

nr 10, angående överförande till riksdagsbiblioteket av huvudmannaskapet för registret till riksdagstrycket, och

nr 11, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till främjande av bostadssparandet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus,

nr 15, i anledning av väckta motioner angående upplåtande av kyrka för annat ändamål än gudstjänst,

nr 16, i anledning av väckt motion om översyn av föräldrabalkens bestämmelser om förordnande av barnavårdsman,

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i skattestrafflagen den 11 juni 1943 (nr 313), dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 18, i anledning av väckta motioner om föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående de allmänna barnbidragen, m. m.,

nr 13, i anledning av väckta motioner angående rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning,

nr 16, i anledning av väckt motion angående en gemensam trafiknykterhetslag för samtliga trafikområden, och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet;

tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring av lagen om fiskevårdsområden;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om stimulerande av förslagsverksamheten inom den allmänna civilförvaltningen.

§ 8

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1961/62 av underskottet för luftfartsfonden; och

nr 87, i anledning av väckta motioner om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna;

från första lagutskottet:

nr 88, i anledning av väckt motion om viss ändring i kollektkungörelsen; samt

från tredje lagutskottet:

nr 89, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 32 med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete *dels ock* i ämnet väckta motioner.

§ 9

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 49, angående fortsatt stöd åt lin- och hamphanteringen, m. m.,

nr 59, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1961/62,

nr 60, angående anslag för budgetåret 1961/62 till studiehjälsnämnden,

nr 61, med förslag till lag angående tillägg till lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar, m. m.,

nr 62, med förslag till lag om handräkning vid taxeringsrevision, och

nr 64, angående anslag för budgetåret 1961/62 till provinsialläkarväsendet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 14.07.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 14 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 7 och den 8 innevarande mars.

§ 2

Svar på fråga ang. åtgärder mot föreskrivande av vissa villkor vid utannonsering av statliga tjänster

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM, som yttrade:

Herr talman! Fröken Berggren har

frågat mig om det i tidningspressen påtalade förhållandet att statliga verk i strid med av regeringen lämnade direktiv fortsatt att utannonsera lediga tjänster med föreskrivande av villkor beträffande tjänsteinnehavarens ålder och kön kommer att föranleda någon åtgärd från min sida.

Till svar härpå får jag meddela, att frågan är föremål för regeringens uppmärksamhet. Vilka åtgärder, som kan behöva vidtagas på området, kan jag för dagen inte lämna närmare upplysning om.

Svar på fråga ang. åtgärder mot föreskrivande av vissa villkor vid utannonsering av statliga tjänster

Härpå anförde

Fröken **BERGEGREN** (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för civildepartementet för svaret på min enkla fråga, även om jag tyvärr måste säga, att svaret lämnar mig precis lika klok som jag var förut.

Jag förutsätter givetvis, att regeringen inte kommer att låta sig åtnöjas med att en gång givna direktiv lämnas obeaktade.

Vad som här skett visar, att det visserligen är mycket lätt att godta en princip och lämna rekommendationer men att man när det gäller att föra ut dessa principer i praktiken ofta fastnar i gamla invanda föreställningar.

Det är tydligen så, att man vid utannonsering av en lägre kontorstjänst fortfarande ofta föreställer sig, att det måste bli en kvinnlig befattningshavare, och att man då det är fråga om ett kontorsbud vill ha en yngling på 15, 16 vårar. Man glömmer att det finns både män och kvinnor i högre åldrar, som kanske inte är i stånd att utföra ett tungt eller kvalificerat arbete och som gärna skulle vilja anmäla sig som sökande.

Följden blir att när en tjänst utannonseras, vågar inte vem som helst söka den. Man säger sig att om verksamchefen har den föreställningen att det måste vara en kvinnlig respektive en ung befattningshavare, så lönar det sig inte för en man respektive en överårig att söka. Jag förutsätter att verksamcheferna inte medvetet har velat negligera de direktiv som utfärdats utan att de helt enkelt blivit kvar i de gamla vanliga hjulspåren. Man får hoppas att den fortsatta diskussionen rörande möjligheterna att utplåna skillnaderna i uppfattning om vad som är att betrakta som manligt och kvinnligt arbete, och framför allt rörande möjligheterna att göra det lättare för den överåriga

arbetskraften att erhålla anställning, kommer att leda till resultat också i verksamchefernas inställning till den personal de skall anställa.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 49, angående fortsatt stöd åt lin- och hamphanteringen, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 59, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1961/62, och

nr 60, angående anslag för budgetåret 1961/62 till studiehjälpsnämnden.

Vid härefter skedd föredragning av den å bordet vilande propositionen nr 61, med förslag till lag angående tillägg till lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåge förslag i fråga om bemyndigande för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att avyttra fast egendom, till jordbruksutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Vidare föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 62, med förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision; och

till statsutskottet propositionen nr 64, angående anslag för budgetåret 1961/62 till provinsialläkarväsendet.

§ 4

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden nr 6—11, statsutskottets utlåtanden nr 11 och 37, bevillningsutskottets

Interpellation ang. obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare

betänkanden nr 10, 11, 16 och 25, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 4—11, första lagutskottets utlåtanden nr 14—18, andra lagutskottets utlåtanden nr 10, 13, 16 och 17, tredje lagutskottets utlåtande nr 8, jordbruksutskottets utlåtanden nr 9 och 10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7.

§ 5

Interpellation ang. obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare

Ordet lämnades på begäran till

Herr SKÖLDIN (s), som yttrade:

Herr talman! Den 28 februari 1953 ingav 1949 års jaktutredning till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet betänkande med förslag angående ansvarighetsförsäkring för jägare. Enligt detta förslag skulle en var jägare, som behörigen löst jaktkort, vara ansvarighetsförsäkrad. Försäkringen skulle i princip avse person- och egendomsskada, som försäkringstagaren i egenskap av jägare eller jakträttsinnehavare tillfogade annan vare sig genom skottlossning med jaktvapen eller på annat sätt. Skadan skulle ha uppkommit genom vårdslöshet. För att så långt möjligt undvika att bevisningssvårigheter skulle »kunna inverka oförmånligt för den skadelidande, torde ersättning böra utgå med mindre vederbörande jägare visar sig vara fri från vållande».

Försäkringsbeloppen begränsades enligt förslaget till i anledning av personskador högst 300 000 kronor för varje försäkringsfall, dock högst 100 000 kronor för varje skadad eller dödad person, samt i anledning av egendomsskada högst 20 000 kronor. Försäkringstagaren skulle dock stå självrisk med 50 kronor för varje sådan skada, som understeg 1 000 kronor.

Försäkringen skulle omhänderhas av en särskild pool, bildad av de försäk-

ringsgivare, som önskade delta i den föreslagna försäkringsformen. Kostnaderna för försäkringen skulle bestridas ur jaktvårdsfonden och beräknades uppgå till två kronor å två kronor 50 öre för varje löst jaktkort.

Premien för den frivilliga jägarförsäkringen kostade då som nu fyra kronor. En jämförelse mellan detta pris för enskild försäkring och två kronor eller rentav två kronor 50 öre för jaktkort vid obligatorisk försäkring tydde på att premien för den obligatoriska försäkringen var alltför hög, även om man tog i beaktande att jämväl den lapska befolkningen skulle omfattas av försäkringen vid jakt inom renbetesområdena samt att även sådan skada skulle ersättas, som vållats av jägare eller jakträttsinnehavare, som varit skyldig att lösa jaktkort men underlåtit detta. Vid förhandlingar med de försäkringsgivare, som beräknades ingå i poolen, hade det emellertid visat sig omöjligt att komma till lägre premie än två kronor.

Betänkandet har ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

För att erhålla en uppfattning om i vad mån jägarna numera frivilligt tecknat ansvarighetsförsäkring, som täcker den s k jägarrisken, uppmanades envar som löst jaktkort för jaktåret 1958/59 och som förnyade detsamma för 1959/60 genom att använda den till honom utsända färdigställda blanketten till jaktkort, att på kupongen till inbetalningskortet för jaktvårdsavgiften uppgiva, huruvida han var ansvarighetsförsäkrad vid jakt genom antingen särskild jägarförsäkring eller annan form av försäkring, som täckte även jägarrisken.

Sedan statistiska centralbyråns maskincentral bearbetat jaktkortslösarnas egna uppgifter om deras ansvarighetsförsäkring vid jakt, fann förbundsstyrelsen att ett betydande antal jägare uppenbarligen alltför sällan saknade försäkringsskydd. Statistiska centralbyråns sammanställning utvisade följande.

Interpellation ang. obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare

besvarad med ja	Frågan		Summa
	med nej	obesvarad tillfrågade	
32 402	43 464	132 525	208 391

Nästan varje år händer det att människor vådaskjutes — ibland till döds — under jakt, särskilt älgjakt. Det har kommit till förbundets kännedom att långt ifrån alla olycksskyttar varit jägarförsäkrade.

Mot denna bakgrund kom Jägareförbundets förbundsstyrelse till den uppfattningen att förbundet borde söka åstadkomma en kollektiv jägarförsäkring för förbundets direkt anslutna enskilda medlemmar. Fördenskull upptogs förhandlingar med vissa försäkringsgivare. Dessa resulterade i en preliminär överenskommelse med ett försäkringsbolag. Enligt denna överenskommelse skulle försäkringsbeloppen vara de av 1949 års jaktutredning föreslagna. Årspremien skulle utgöra en krona och försäkringsskyddet avse ansvarighet icke blott vid jakt utan även under deltagande i tävling eller övning i jaktskytte och sk jaktstig, ordnad av organisation ansluten till förbundet. Denna överenskommelse underställdes förbundets kongress den 9—11 mars i år.

En bland förbundets länsorganisationer — Dalarnas jaktvårdsförbund — har med annan försäkringsgivare avtalat om en ansvarighetsförsäkring, som gäller från och med den 1 januari 1961 och som förutom den nyssnämnda ansvarigheten i vad avser länsorganisationens direkt anslutna enskilda medlemmar omfattar även det ansvar, som åvilar till länsförbundet ansluten organisation i dess egenskap av anordnare av övning eller tävling i jaktskytte och jaktstig eller av sammankomst o. d. Premien utgör 1 krona 25 öre, och försäkringsbeloppen är i allt väsentligt desamma som enligt 1949 års jaktutrednings förslag.

Kongressen beslutade:

att intill dess obligatorisk ansvarighetsförsäkring för alla jägare genom-

förts, alla till Svenska jägareförbundet direkt anslutna medlemmar skall till följd av sitt medlemskap i förbundet vara ansvarighetsförsäkrade vid jakt ävensom vid deltagande i jaktskytte och jaktstig; samt

att uppdraga åt förbundsstyrelsen att tillse, att försäkringen blir genomförd i så god tid att den träder i kraft senast den 1 juli 1962.

Därjämte uppdrog kongressen åt förbundsstyrelsen att hemställa om införande av obligatorisk ansvarighetsförsäkring för alla jägare.

Eftersom kongressen beslutat att göra framställning om obligatorisk ansvarighetsförsäkring, saknas uppenbarligen anledning för förbundet att söka åstadkomma en kollektiv ansvarighetsförsäkring för medlemmarna, därest en obligatorisk försäkring träder i kraft från ingången av jaktåret 1962/63.

Därest Kungl. Maj:t och riksdagen beslutar införandet av obligatorisk försäkring, torde jaktvårdsavgiften få höjas med belopp motsvarande försäkringspremien. Jaktvårdsavgiftens storlek regleras i 44 § Kungl. Maj:ts jaktstadga och bestämmes följaktligen av Kungl. Maj:t. Det torde fördenskull icke finnas anledning för riksdagen att taga ställning till annat än den principiella frågan.

Med anledning av vad som sålunda förekommit och av mig anförts i ärendet angående ansvarighetsförsäkring för jägare anhåller jag om andra kammarrens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande interpellation:

1. Ämnar herr statsrådet uppdraga åt 1949 års jaktutredning att företaga översyn av det förslag till obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare, vilket av den dåvarande utredningsmannen lades fram den 28 februari 1953?
2. Avser herr statsrådet, därest detta uppdrag meddelas jaktutredningen,

Interpellation ang. obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare

att i direktiven föreskriva att över-
synen skall göras med sådan skynd-
samhet att proposition i ämnet kan
läggas fram vid vårriksdagen 1962?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Anmäldes och godkändes följande
förslag till riksdagens skrivelser till
Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om änd-
rad lydelse av 19 § och 32 § 2 mom.
kommunalskattelagen den 28 september
1928 (nr 370); och

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om änd-
rad lydelse av punkt 6 av anvisningar-
na till 24 § kommunalskattelagen den
28 september 1928 (nr 370) jämte i äm-
net väckta motioner; samt

från andra lagutskottet:

nr 92, i anledning av väckta motio-
ner angående fartygsanställdas värn-
plikstjänstgöring.

§ 7

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts pro-
position nr 73, angående fortsatt dispo-
sition av vissa äldre anslag avseende in-
rikesdepartementets verksamhetsområde,
överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 8

Anmäldes, att följande motioner un-
der sammanträdet avlämnats till herr
talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

sition nr 51, med förslag till förordning
med vissa bestämmelser om skydd mot
flyghavre, motionen nr 670, av herr *Jo-
hansson* i Dockered;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 54, angående plan för den offi-
ciella kartläggningen samt anslag för
budgetåret 1961/62 till rikets allmänna
kartverk m. m., motionen nr 671, av
herr *Fälldin* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 55, angående åtgärder för av-
skrivning av vissa studielån, motio-
nerna:

nr 672, av herr *Svensson* i Stenkyrka
m. fl.,

nr 673, av herrar *Larsson* i Hedenä-
set och *Fälldin*,

nr 674, av herr *Helén* m. fl.,

nr 675, av herr *Helén* m. fl., samt

nr 676, av herr *Björkman* och frö-
ken *Wetterström*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 56, angående vissa anslag för
budgetåret 1961/62 till stöd åt konst-
närlig, litterär och musikalisk verksam-
het, motionerna:

nr 677, av herr *Björkman* och fröken
Wetterström,

nr 678, av herrar *Rydén* och *Nyberg*,
samt

nr 679, av herr *Johansson* i Stock-
holm m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.07.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 15 mars

Kl. 10.00

§ 1

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 73, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 670;

till jordbruksutskottet motionen nr 671;

till statsutskottet motionerna nr 672—674;

till bevillningsutskottet motionen nr 675; och

till statsutskottet motionerna nr 676—679.

§ 3

Föredrogs den av herr *Sköldin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 6, angående uppskov med beslut över vilande förslag till upphävande av 31 § regeringsformen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 178 i första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Hedblom* samt nr 206 i andra kammaren av herr *von Friesen m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen för sin del till en senare riksdag under innevarande andrakammarperiod uppskjuter prövningen av det vilande grundlagförslaget om talmännens rösträtt».

Utskottet hemställde, att riksdagen med bifall till motionerna I:178 och II:206 måtte för sin del besluta att uppskjuta prövningen av det vid 1960 års riksdag såsom vilande antagna förslaget till ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen till senare riksdag under löpande valperiod till andra kammaren.

Reservation hade avgivits av herrar *Elmgren*, *Damström*, *Olsén*, *Dahl*, *Aspling*, *Spångberg*, *Andersson* i Linköping, *Adamsson*, *Bengtsson* i Halmstad och *Nilsson* i Östersund, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I:178 och II:206.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Vid fjolårets riksdag hade båda kamrarna rätt långa debatter

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

angående talmännens eventuella rösträtt. Såväl här som i medkammaren biföll man därvid den av konstitutionsutskottet tillstyrkta propositionen om grundlagsändring.

Till årets riksdag har nu väckts en motion, undertecknad i andra kammaren av herr von Friesen som första namn. Man föreslår att riksdagen för sin del till senare riksdag under innevarande period uppskjuter prövningen av denna fråga.

De delade meningar som redovisades i fjol torde existera även i dag. Bakom uppskovsmotionen ligger den negativa inställningen till den ifrågasatta reform, som skulle ge talmännen möjlighet att rösta i likhet med det svenska folkets övriga valda representanter, alltså en ordning likartad med den som råder i fullmäktige, i landsting och i många främmande parlament.

I den kortfattade motivering som de borgerliga representanterna i konstitutionsutskottet presterar motiveras uppskovsyrkandet enbart med hänvisning till författningsutredningens arbete.

Är nu detta ett hållbart motiv? Alla kände väl redan i fjol till att vi har en författningsutredning i arbete. Alla förstod vi också att denna utredning inte kan komma förbi frågan om talmännens ställning. Det enda som har hänt är att utredningen kommit ett år längre i sitt arbete. För socialdemokraterna är detta inte någon överraskning — om det är så för andra vill jag inte yttra mig om.

Har då det stora arbetet om en ny författning gått snabbare än man tidigare beräknat? Något sådant påstående görs inte i de borgerliga partiernas utskottsutlåtande, som har dikterats med lottens hjälp. Man hänvisar endast till riksdagsberättelsen, i vilken det står att det förväntas att utredningen avslutar sitt arbete innevarande år. Huruvida författningsutredningen även i dag är lika optimistisk beträffande tidpunkten för arbetets avslutande känner jag

inte till, men personligen hyser jag dock mina tvivel. Jag skulle bli glatt överraskad om i den kommande julboksfloden även skulle ingå slutbetänkandet från den Sandlerska författningsutredningen. Men även om detta betänkande står på min önskelista till julen, tror jag inte att tomten kommer med denna present.

Det är ett betydelsefullt arbete som författningsutredningen har att utföra, men efter vad som har hänt under den senaste tiden kan man ändå diskutera huruvida utredningens kommande förslag kan tillmätas den avgörande betydelse, som man kanske tidigare har räknat med.

Parallellt med författningsutredningen börjar nu — i varje fall inom det socialdemokratiska partiet och högern — studiegrupper eller vad man vill kalla dem att penetrera författningsfrågorna. Minst samma skäl som kan anföras för att man skall avvakta författningsutredningens betänkande kan också presteras för att man skall invänta resultatet av de partimässigt organiserade utredningarna innan man tar ståndpunkt till frågan om talmännens rösträtt.

Vi socialdemokrater i utskottet, som genom lottens utslag blivit reservanter, vill emellertid ha en reform som ger talmännen rösträtt redan i det nuvarande kammersystemet. Hur vi skall ha det vid ett eventuellt reviderat kammersystem, som kanske träder i kraft någon gång i slutet på 60-talet eller i början på 70-talet, får vi diskutera senare. Det finns inga sakliga skäl för uppskov, under förutsättning att man vill genomföra reformen. Är man som herr von Friesen principiell motståndare till att talmännen skall ha rösträtt, då tycker jag inte att man behöver gömma sin negativism bakom ett uppskovsyrkande.

Jag måste emellertid erkänna att det finns en ny aspekt på denna fråga när vi i år tar upp den till debatt. Det gäller

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

spörsmålet om den betydelse som en talmans röst kan innebära i ett visst politiskt läge, exempelvis det nuvarande. Situationen är ju den att vi har 114 socialdemokrater i kammaren och 113 representanter för de borgerliga oppositionspartierna. Med jämna mellanrum brukar man från borgerligt håll med darr på stämman tala om socialdemokraternas beroende av kommunisterna. Verkligheten är emellertid den att kommunisterna för närvarande endast kan påverka utgången då de heroiskt för- enar sina krafter med ett sammansvet- sat borgerligt block. Socialdemokrater- na behöver alltså inte kommunisternas röster; däremot behöver herrar Hjal- marson, Ohlin och Hedlund stöd av herr Hagberg för att kunna överrösta socialdemokraterna. Den kommunistiska s. k. nyckelställningen begränsas enbart till detta.

Herr Hagberg har ju inte så många inrikespolitiska glädjeämnen. För mig framstår det som en anspråkslöshet från hans sida att njuta av den nyckelställ- ning som de borgerliga ibland förlänar honom. Vid remissdebatten efter valet 1960 tog herr Hagberg upp spörsmålet om talmännens rösträtt. Han ansåg där- vid att den slutliga prövningen av frå- gan borde anstå. Det är inte svårt att genomskåda detta rent taktiskt beting- ade ställningstagande från kommunist- ternas sida. Jag måste emellertid er- känna att det är betydligt svårare att fatta hur herr von Friesen och hans medmotionärer tydligen låtit sig locka av denna invit. Deras kapitulation för den hagbergiska taktiken är sannerligen mer graverande än några vilsegångna folkpartistiska gruvarbetares medver- kan i en borgerlig-kommunistisk enhets- front mot gruvtolvans socialdemokra- ter. Man frågar sig onekligen: Vart har den där käckä attityden tagit vägen, som vill framställa borgerligheten som ett bålverk mot kommunismen?

Trots uppslutningen från oppositio-

nens sida i konstitutionsutskottet bak- om den av herr Hagberg inspirerade uppskovsmotionen har jag verkligen svårt att tro att de tre borgerliga riksdagsgrupperna enhälligt ställer sig bak- om detta sannerligen märkliga utskotts- förslag.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen, som innebär avslag på motionen om uppskov till senare riksdag med be- handlingen av föreliggande grundlags- förslag.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Den debatt, som nu in- letts i denna fråga, kan inte i realite- ten innebära en upprepning av fjol- årets diskussion i samma ärende. Det är någonting nytt som har inträffat och som har föranlett mig och några med- motionärer att begära, inte avslag på det vilande grundlagsförslaget, utan ett uppskov till en kommande riksdag un- der valperioden.

Det är, som jag sade, någonting all- deles nytt som har inträffat. Det är inte bara det faktum, att vi alla vet att för- fattningsutredningen arbetar och att man kan anta att den på ett eller annat sätt kommer att ta upp frågan om tal- mannens rösträtt. Nej, förhållandet är det att sedan beslutet i våras fattades med en enda rösts majoritet i denna kammare, så har blänkare förekommit i tidningarna om att författningsutred- ningen kommer att ta upp det intres- santa spörsmålet, huruvida riksdags- männen också skall ha ersättare, vara- män, som norrmännen kallar dem. Den institutionen är införd i den norska för- fattningen.

Jag skall här inte alls ingå på någon diskussion på den punkten; det hör egentligen inte hit, huruvida ett sup- pleantsystem för riksdagsmän är nå- gonting eftersträvsvärt eller inte. Jag tror att en hel del kan sägas både för och emot den saken. Men jag har i alla

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

fall noterat, att författningsutredningen i princip tycks vara inne på den tanken. Då kommer självfallet frågan om talmannens rösträtt i ett annat läge, där man kanske får tänka sig att talmannen får ha en ständig suppleant. I så fall kan man knappast tänka sig en dubbling av talmansrösträtt.

Konstitutionsutskottet har hört författningsutredningens ledande representanter och därvid fått det mycket klara beskedet av dem, att frågan om talmannens rösträtt under alla omständigheter kommer att prövas av utredningen. Man kan i det sammanhanget se denna fråga också från andra utgångspunkter. Det är nämligen alldeles uppenbart, att talmannen i den enkammarriksdag, som väl författningsutredningens majoritet kommer att skissera, blir en person med en om möjligt ännu förnämare och högre ställning än den, som är tilldelad tvåkammerssystemets båda talmän. Om jag är riktigt underrättad, så umgås man med tanken att talmannen, därest statschefen skulle avlida och inte ha någon behörig ersättare, automatiskt skulle inträda som en sorts riksförreståndare. Att under dessa omständigheter, alltså inför det framtidsperspektivet, ge honom en sådan ställning att han direkt skulle delta i det politiska livet, sådant det kommer till uttryck i kamrarna, får väl anses otänkbart.

Vad är det nu vi i konstitutionsutskottets majoritet föreslår? Vi föreslår inte avslag på förslaget, vi föreslår bara ett uppskov, d. v. s. ett liknande beslut som kammaren fattade för bara några minuter sedan rörande det vilande grundlagsförslag, som avser förstärkning av de större städernas domstolsväsende. Det skulle vara precis lika naturligt att skjuta på den nu föreliggande frågan som på den föregående, beträffande vilken utskottet var helt enigt.

Herr Andersson i Linköping kom in på en hel del mycket verklighetsfrämmande funderingar om att bakgrunden

till motionen och till utskottets ställningstagande skulle vara någon sorts ohelig allians med kommunisterna. Jag kan försäkra både kammaren och herr Andersson i Linköping att sådana överväganden har varit oss fullständigt främmande. Över huvud taget har vi mycket litet tänkt på den nuvarande politiska situationen och det nuvarande författningssystemet. Vi har bara velat att riksdagen skall vänta med avgörandet av denna fråga, som inte på något sätt brådskar och som aktualiserades genom en kungl. proposition på ett mycket sent stadium. Det kan inte ha varit något nödläge som framtvängde denna proposition. Man har haft mycket god tid på sig för övervägande.

Vad vi i själva verket åsyftar är något så enkelt som ett försök till en pacifiering av denna fråga så att man inte tar upp en alldeles onödig strid om den. Rikets grundlagar är så väsentliga och betydelsefulla att det aldrig kan vara bra att de antas med en ytterligt knapp majoritet av riksdagen, vilket skulle ske, därest det blir en omröstning i den folkvalda kammaren i denna fråga. Jag tycker att vi bör undvika stridigheter om grundlagsfrågor. Vi bör i stället eftersträva vad man i allmänhet söker få till stånd i grundlagsfrågor, nämligen en bred majoritet; grundlagsfäderna förutsatte ju en viss eftertänksamhet inför grundlagsändringar, när de krävde beslut av två riksdagar, mellan vilka val till andra kammaren skulle ha ägt rum.

Jag tycker, herr talman, att alla skäl talar för att vi lugnar oss, innan vi tar slutlig ställning till denna fråga, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr von Friesen slutade med att säga att det finns alla skäl att lugna sig, innan man tar ställning i

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

frågan. Jag undrar hur lång tid de, som är principiella motståndare till att talmännen skall ha rösträtt, anser att vi skall lugna oss för att de skall bli helt tillfredsställda.

Här gäller frågan huruvida talmännen i det parlamentariska system som vi nu har skall få rösträtt eller inte. Hur vi skall ha det i framtiden, kanske med en enkammarriksdag, får vi överlägga om och ta ställning till senare.

Jag tycker att herr von Friesen hänvisning till att författningsutredningens sympatier för det norska systemet med ersättare för stortingsmännen är ett mycket dåligt argument i denna debatt. Om vi skall tala om hur man har det i stortinget, kan vi ändå inte undgå att finna, att talmannen i det norska stortinget har rösträtt och t. o. m. utslagsröst, om jag inte minns fel.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att jag tycker att herr Andersson i Linköping och hans meningsfränder skall lugna sig är att jag har en mycket hög, kanske för hög tanke om deras både förstånd och omdömesförmåga. Jag utgår nämligen ifrån att om vi får fram författningsutredningens förslag, som ger talmannen den ställning jag nyss skisserade och enligt vilket man skulle införa suppleanter för talmännen, så skulle eftertanken säga herr Andersson, att det väl är ganska meningslöst att för den korta tid som tvåkammerssystemet och den nuvarande författningen existerar ändra grundlagen för att sedan till äventyrs ändra den tillbaka igen.

Som jag nyss framhöll: Våra grundlagar är alltför viktiga för att man skall ändra dem fram och tillbaka på det sättet som tydligen de socialdemokratiska reservanterna har tänkt sig.

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja

fråga herr von Friesen: Vad vet herr von Friesen och vad vet vi övriga om hur länge det nuvarande kammersystemet kommer att bestå och hur länge vi får vänta på den reform som eventuellt kommer att följa efter författningsutredningens slutbetänkande?

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att jag tror att vi snart kommer att stå inför en författningsreform är min tilltro till att socialdemokraterna menar någonting med sitt program och har lika stort intresse för införande av enkammersystemet i vårt land som för denna lilla detalj om talmannens rösträtt, som de anser vara så brådskande.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! När frågan om talmannens rösträtt har behandlats i andra parlament har det skett från principiella uppfattningar om talmännens funktion. I vissa länder, där talmännen har rösträtt, har man fastställt ganska noggranna bestämmelser för röstningen. Det gäller t. ex. för den engelske talmannen. Han försöker lägga sin röst så, att han ger underhuset en möjlighet att åter få behandla frågan.

I andra länder är bestämmelserna om talmannens rösträtt mycket skiftande. Herr Andersson i Linköping tycks vilja göra denna fråga till en demokratisk renlärighetsfråga. Det ger mig anledning att undra varför socialdemokraterna inte under de senaste 40 åren tidigare lagt fram ett förslag, som nu framstår nästan som ett utflöde av rent demokratiska tankegångar. Varför har socialdemokraterna under alla dessa år, då vi haft en kammarvald talman, avstått till och med från att motionera i denna fråga? Skulle det vara en demokratisk regel att talmännen utan vidare hade rösträtt, borde det ha funnits en mycket stark opinion i riksdagen därför. Så har ingalunda varit fallet.

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

Statsminister Erlander uttalade för en månad sedan att för att en grundlagsändring skall genomföras skall det föreligga en stark opinion. Kan någon påstå att några få rösters majoritet ger uttryck för någon stark opinion? Jag anser att om en statsminister betonar värdet av att konstitutionella reformer endast sker på grundval av en stark majoritet, bör man vara mycket försiktig med att genomföra sådana reformer.

Jag kan mycket väl acceptera den principiella tankegången att talmannen skall ha rösträtt. I det fallet kan jag ge herr Andersson i Linköping rätt. Men att dra in frågan om det parlamentariska läget och om kommunisterna, när socialdemokraterna aldrig tidigare gjort det i denna fråga, är att försöka komma ifrån de konstitutionella problem som här föreligger. Enligt det socialdemokratiska förslaget får talmannen inga möjligheter att motivera sina beslut. Om en författningsreform genomföres, vad finns det då för anledning att inte ge talmännen samma möjligheter som andra kammarledamöter? Vid en reform av detta slag bör alla dess konsekvenser nog genomtänkas.

Jag vill säga till herr Andersson i Linköping, att den uppfattning som jag nu företräder, att talmansinstitutionen bör ses som en del av hela det konstitutionella problemet, tidigare även synes varit socialdemokraternas. Jag skall gärna erkänna att det är med en viss motvilja jag intar en ställning som kan beröva socialdemokraterna en röst, som de från andra utgångspunkter anser sig vara berättigade till. Socialdemokraterna kan naturligtvis säga, att här föreligger rent taktiska skäl. Jag vill emellertid ge uttryck för min åsikt att när vi står inför en författningsreform, där talmannens funktioner måste regleras på nytt, synes det stå i överensstämmelse också med den socialdemokratiska traditionen i konstitutionella

frågor att invänta hela författningsreformen, innan något beslut beträffande talmannens rösträtt fattas. Det är en ståndpunkt som socialdemokraterna i många andra författningsförslag intagit.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Naturligtvis finns det skäl för kommunistiska partiet att koppla ihop denna fråga med de grundlagsfrågor, som vi hoppas senare skall komma inför riksdagen. Det inte minst viktiga skälet är, att detta är en fråga där regeringen verkligen är angelägen att få en lösning. Jag förebrår den inte detta utan anser att det är riktigt att regeringen är angelägen härom.

Men regeringen är inte så angelägen när det gäller andra frågor, som vi gärna skulle vilja få en förnuftig lösning på. Det gäller t. ex. frågan om valordningen, där man för att hindra kommunisterna från att få mandat har skapat ett sådant förhållande, att bönderna får betala 17 200 röster för ett mandat, medan vi får betala 38 000 röster. Det är en karikatyr av en demokratisk valordning.

Det socialdemokratiska svärmeriet för enmansvalkretsar, som jag inte kan förstå har någon annan bakgrund än strävandet att slå ut kommunistiska partiet ur riksdagen, är ganska anmärkningsvärt, därför att resultatet skulle bli, att de borgerliga partierna tvingas att gå ihop. Det skulle kanske innebära att vi fick två stora partier, ett borgerligt och ett socialdemokratiskt. Men att det skulle vara en fördel för socialdemokratien och för de strävanden, som den säger sig vilja betjäna, tvivlar jag verkligen mycket starkt på.

Eller tag inställningen till frågan om enkammersystem och frågan om monarkien. Här uppstår ett läge, där man kanske på ett automatiskt och smidigt sätt skulle kunna avveckla monarkien och så småningom få en republikansk ordning. Det finns emellertid från socialdemokratiskt håll ingen benägenhet

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

att utnyttja den situation som kan uppstå, när det nuvarande statsöverhuvudet lämnar scenen.

Dessa konservativa drag hos det regerande partiet gör det naturligtvis till en taktisk frestelse att i en fråga, där vederbörande är angelägen om att få till stånd en lösning, åstadkomma en sammankoppling.

Vad de borgerliga argumenten beträffar har jag inte mycket till övers för dem. Talet om att alla frågorna skulle kopplas ihop med hänsyn till de borgerliga invändningarna är svepskäl. Jag måste verkligen hålla med socialdemokraterna om att denna fråga kan lösas oberoende av övriga författningsfrågor. Jag kan inte förstå den borgerliga ståndpunkten på annat sätt än som ett försök att skära pipor i vassen. Det har här tidigare talats om lotteriparlamentarism, men vad ligger bakom det borgerliga utskottets utlåtande annat än en spekulation i lotteriparlamentarism? Att räkna med att det uppstår situationer, där kommunisterna anser sig böra lägga ned sina röster, och att man då skall kunna lita på att lotten avgör det hela, är principiellt oriktigt. Det är uttryck för en strävan att förvandla ett läge, där vederbörande själv har kommit i minoritetsställning, så att man får majoritet när det gäller viktiga frågor.

Spekulationer i slumpen, lotten och kommunistisk neutralitet är alltså vad som ligger bakom det borgerliga ståndpunktstagandet.

Kommunistiska partiet röstade i följd för regeringens förslag om att ge talmannen rösträtt. Vi anser att det nuvarande systemet är odemokratiskt och oformligt. Det är orimligt att utestänga talmannens väljare från möjligheten att genom sin representant öva inflytande på avgörandena i riksdagen. Det är också absurt att det parti, som nu har majoritet här i riksdagen gentemot de borgerliga partierna, inte skall kunna bruka denna majoritet på grund

av en bestämmelse som härrör från en feodal tidsepok, då frågeställningarna var rätt annorlunda, och att slumpen i stället skall bestämma när det gäller avgörandet av viktiga angelägenheter. Det avgörande som träffades i tjänstepensionsfrågan, då regeringen endast tack vare en folkpartists fronderi kunde säkra genomförandet av en reform som i dag 90 procent av de svenska medborgarna är intresserade och varma anhängare av, bör vara en varning mot att riksdagen upprätthåller en ordning som inte svarar mot de faktiska resultat som framgår ur ett allmänt val.

I stort påverkar å andra sidan inte ett beslut i den här frågan kraftförhållandena i riksdagen. Vår talman i andra kammaren får sin rösträtt, men den borgerlige talmannen i första kammaren får också rösträtt. Vid gemensamma voteringar kommer ändringen alltså inte att spela någon roll. Däremot kan den få betydelse vid voteringar i denna kammare. Vi vill inte att den borgerliga minoriteten skall få bestämma utgången av en fråga, eftersom den inte har majoritet gentemot regeringen. Kraftförhållandena kommer emellertid inte att påverkas i det stora hela. Regeringen har *alltid* majoritet för goda förslag. Reaktionära attacker i den nuvarande riksdagen är dömda i förväg, såvida inte regeringen eller dess parti ger understöd åt dem. Den vågmästarställning som vi nu råkar ha i denna kammare hoppas vi verkligen slippa utnyttja mot regeringen. Men det beror på regeringen, och kommer den med förslag som ligger till höger om högern — såsom skedde i omsättnings-skattefrågan — får den finna sig i att vi inte följer med den. Vi tänker inte tolerera vad som helst.

Herr Andersson i Linköping tillät sig några sarkasmer mot kommunistiska partiet, vars ställning i denna fråga är principiell, vilket innebär att vi

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

naturligtvis röstar mot utskottet och med reservationen. Jag vill bara som svar på dessa sarkasmer påpeka, att detta för oss är en principfråga. Det skulle aldrig falla oss in att på grund av tillfälliga taktiska beräkningar eller kanske t. o. m. på grund av att det tillfälligt kan innebära en liten nackdel för oss svika vad vi anser vara principiellt riktigt.

Det socialdemokratiska talet om att det inte är socialdemokraterna utan de borgerliga som behöver kommunisternas stöd kommer i en ganska egenomlig belysning, när man tänker på vad som skett här i riksdagen då regeringen två gånger ställt sin existens på spel för att tvinga kommunisterna att stödja regeringen mot det borgerliga blocket. Ett socialdemokratiskt parti, vilket såsom vid förstakammarvalet i Värmland för en del år sedan föredrog att välja in en högerman i riksdagen för att utestänga en kommunist, skall inte jämra sig, om det skulle komma i en situation, där kommunisterna anser att regeringens och dess partis position ligger till höger om den borgerliga. Sådana situationer är gudskelov mycket få i denna kammare, och därför kan vi avstå från att mobilisera de argument från ena eller andra hållet som vi eventuellt kan komma med i dessa frågor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Hagberg att den dag som kommunisterna på nytt förenar sina krafter med de borgerliga partierna kommer inte vi socialdemokrater att jämra oss. En annan sak är vad som kommer att hända ute i de breda folklager som herr Hagberg ibland talar om.

Herr Hagbergs synpunkter beträffande den orättvisa valordningen får väl

diskuteras vid ett tillfälle när frågan om valordningen står på föredragningslistan.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att bemöta herr Braconier på en punkt — jag skall avstå från att ingå på de övriga. Herr Braconier är mycket uppskakat över att man ifrågasätter en förändring av grundlagen under den tid författningsutredningen är i arbete. Detta sammanhänger tydligen med vilka ändringar av grundlagen det gäller. Jag kan inte erinra mig att herr Braconier varit lika uppskakat eller röstat emot de tidigare grundlagsändringar som har genomförts efter år 1954, då författningsutredningen tillsettes.

Jag tror inte att det sker något föregripande av författningsutredningens arbete, därest man under utredningsperioden gör vissa smärre justeringar av grundlagen, men jag delar självfallet den meningen, att i viktiga frågor om vår folkrepresentation o. d. bör man avstå från att göra förändringar tills man kan se problemen i deras stora sammanhang.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Om kommunisterna skulle göra en sådan dumhet att folk här i landet skulle jämra sig däröver, så skulle inte socialdemokraterna, enligt vad herr Andersson säger, jämra sig. Det är — förlåt, herr Andersson! — en mycket principiös, ja, torftig ståndpunkt som framträder i en sådan replik.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle vara mycket intressant om herr Andersson i Linköping ville precisera vilka grundlagsändringar som jag har röstat för och som har påverkat riksdagens arbete. Om borgmästare skall väljas på de ena eller andra sättet eller om det ena eller andra slaget av meriter skall ligga bakom

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

t. ex. en professorsutnämning, påverkar väl detta inte arbetet i riksdagen. Ett beslut i sådana frågor kan inte ha någon som helst betydelse för den stora författningsutredningen.

Vidare vill jag påminna herr Andersson i Linköping om att jag citerade statsminister Erlanders uttalande, att för grundlagsändringar bör det föreligga en mycket stark opinion för reformer. Jag påpekade också att socialdemokraterna — det har även gällt kommunisterna, herr Hagberg — under en lång följd av år icke har kommit med förslag om att talmannen skulle få rösträtt och då sagt att detta skulle ha så stor betydelse ur demokratisk synpunkt. Nu börjar socialdemokraterna plötsligt klandra oss, som har den uppfattning de själva tidigare haft när det gäller talmansinstitutionen. Det är en tidigare socialdemokratisk uppfattning att talmannen icke skall ha rösträtt med hänsyn till de stora befogenheter han har enligt paragraf 90 och som inte har någon motsvarighet i något annat lands parlament, möjligen med undantag av Finlands. Jag kan också erinra om att Elis Håstad många gånger i denna kammare just har diskuterat talmannens rösträtt från dessa principiella synpunkter.

Jag sade att jag ur demokratisk synpunkt kan dela herr Anderssons uppfattning. Men man har också rätt att säga att man skall kunna få precisera talmannens funktion, innan grundlagsändring sker. Man skulle t. o. m. kunna säga att talmannen i likhet med andra kammarledamöter borde få motivera sina beslut innan man ger honom rösträtt, men ett sådant förslag har inte framlagts i denna kammare.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig säga herr Braconier, att hur rätt han än har i att frågan inte har ställts inför riksdagen tidigare än under förra året, beror det

ta på att det inte förelegat en sådan situation att det funnits anledning att lösbryta den ur det större sammanhanget. Det uppkom emellertid en sådan situation efter extravalet år 1958, och en sådan har det på sitt sätt blivit i ännu högre grad efter det val som ägde rum år 1960, och det är avgörande för att frågan har bringats till aktualitet. Visserligen var detta inte vår sak utan främst regeringens, och jag tycker att regeringen har handlat fullt riktigt i denna fråga.

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Braconier efterlyste ett exempel på att han varit med om att göra ändringar i riksdagsordningen — eller något därmed jämförbart — under den tid som författningsutredningen har arbetat. Jag skulle tro att herr Braconier var ledamot av denna kammare, när beslutet fattades om utökning av antalet ledamöter i kammaren från 230 till 231 och 232.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Linköping menar väl inte, att det har påverkat kammarens arbete på samma vis som talmannens befogenheter att man utökat antalet ledamöter enligt de geografiska och statistiska fördelningsprinciper, som alltid accepterats och som legat till grund för långt tidigare beslut?

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Då herr Braconier frågade varför det inte har väckts någon motion om talmannens rösträtt under dessa många år — han nämnde visst 40 år — kände jag det nästan som om denna fråga var direkt riktad till mig, eftersom jag har suttit i riksdagen just i 40 år. Jag skall då gärna erkänna, att jag många gånger gått och tänkt på det förhållandet, att talmannen saknar rösträtt. Men dels har det, som det har

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

sagts här, inte varit något särskilt som aktualiserat frågan, och dels motionerar man ju inte om allt som man går och tänker på och som borde ändras. Naturligtvis kan man ändå ställa frågan, varför detta inte har skett. Jag skall gärna deklarerera, att jag många gånger har tänkt på saken utan att ha motionerat; ett läge som väl många riksdagsmän befinner sig i i olika frågor och sammanhang.

Herr von Friesen sade, att han hade två starka skäl, delvis nya synpunkter, varför man inte nu borde uppskjuta avgörandet till en senare tidpunkt under denna riksdagsperiod. Det ena gällde tanken, att suppleantskapet för riksdagsmän, som av en eller annan anledning är borta någon längre tid, skulle genomföras även i vårt land. Herr von Friesen funderade över om man inte i ett sådant sammanhang skulle kunna ha en suppleant för talmannen i riksdagen, vilken skulle fungera samtidigt som talmannen. Jag finner detta vara alldeles orimligt. Det finns ju ingen anledning att ha en sådan suppleant. Denne skulle bara sköta de parlamentariska riksdagsuppgifterna, under det att talmannen skulle sitta i talmansstolen och föra klubban. Det finns väl inget parlament, där ett sådant system förekommer. Jag finner det så pass orimligt, att jag föreställer mig att ett sådant förslag aldrig kommer fram i den svenska riksdagen. Suppleanterna skall ju finnas för att tjänstgöra för riksdagsmännen, och om talmannen är borta ifrån riksdagen, så skulle han i ett parlament, i vilket man har ersättare för riksdagsmän, självfallet också ha sin suppleant där. Men denne tjänstgör säkert inte för talmannen, utan det blir vice talmannen som under sådana förhållanden tjänstgör för honom. Emellertid är denna fråga inte aktuell för dagen.

Ett annat skäl var tanken att kungen skulle dö eller att han på något sätt skulle bli oduglig att regera, så att vi

skulle få en förmyndarstyrelse. Under sådana förhållanden hade man tänkt sig att man möjligen skulle kunna ta talmannen i någon av kamrarna, om vi har tvåkammerssystem, eller — eftersom vi kanske får enkammersystem — talmannen som ersättare för statschefen till dess att tronföljaren blir myndig. Jag tycker detta är ganska långsökt. Det kan ju inträffa mycket innan en förmyndarstyrelse blir aktuell. Det är inte säkert att det blir någon sådan över huvud taget, och vi vet inte hur den kommer att se ut. Själv hoppas jag att det kommer att bli en republikansk regim, när vi får regeringsskifte nästa gång. Vi har således många olika uppfattningar om detta. Om min åsikt skulle gå i uppfyllelse, vilket man ju alltid önskar och hoppas på, blir en förmyndarstyrelse aldrig aktuell.

Vi har i varje fall vissa bestämmelser för närvarande. En förmyndarstyrelse skall enligt grundlagen om någonting händer tillsättas bestående av en, tre eller fem personer. Detta har emellertid aldrig behövt tillgripas. Det har aldrig inträffat under den Bernadotteska dynastien att vi haft en förmyndarstyrelse.

Det är således nya synpunkter, som framförts här i kammaren, men det är sannerligen inga skäl för att uppskjuta avgörandet till ett senare tillfälle under innevarande riksdagsperiod.

I de flesta parlament har talmannen, som herr Andersson i Linköping sagt, rösträtt. Det är fallet i Norge, Belgien, Danmark, Italien, Luxemburg, England, Västtyskland, Österrike och kanhända i något annat land. Det finns alltså mycket få länder, där talmannen saknar rösträtt. Att detta skulle vara något särskilt hedersamt, som det vid förra årets debatt framhölls, det må vara deras ensak, vilka anser så. Det finns dock många som tycker, att det inte kan vara någon särskild heder för en människa att bli frånrövad den rösträtt, för vilken han har blivit invald av valmän-

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

nen att utöva, och det är tämligen säkert att valmännen har menat att den riksdagsman, som de väljer, skall utöva sin rösträtt i riksdagen.

Vidare säger man, att talmannen inte har möjligheter att motivera sin ståndpunkt, eftersom han saknar ytterranderrätt i riksdagen. Ja, det är så många som inte yttrar sig i riksdagen — det anses ju nästan vara en merit att i varje fall tala så litet som möjligt. Och det finns väl möjligheter för talmännen att på annat sätt, om så skulle vara, tillkännage sina motiv, för den händelse folk vore intresserade av att få veta varför talmannen röstar på det sätt han gör vid något tillfälle.

Det har inträffat någonting nytt, sedan vi sist beslutade i denna fråga, nämligen, som utskottets ledamöter känner till, att vi har haft val till andra kammaren enligt grundlagens bestämmelser. I detta har folket alltså tagit ställning till den fråga, som grundlagsmässigt har vilat. Nu kan man säga att detta inte var någon central fråga under valrörelsen, och det är ju sant. Det kanske fortfarande var tjänstepensioneringen, som var det centrala under valet. Men tämligen säkert är dock, att valmännen tog ställning till frågan.

Det var särskilt en händelse, som fäste uppmärksamheten vid just talmannens rösträtt i föregående års val, och det var fallet Königson. Det skall vi inte glömma bort. Königson fick nedlägga sin röst, eftersom han av samvets-skäl inte kunde vara med om att stjälpå tjänstepensionen. Detta blev känt för hela Sveriges folk, inte minst därigenom att Königson med partipiskans hjälp kördes bort från riksdagen. Hade talmannen haft rösträtt vid detta tillfälle, hade Königson aldrig behövt nedlägga sin röst. Sådan betydelse hade denna fråga då, och det fäste i varje fall uppmärksamheten på talmannens rösträtt ute bland Sveriges folk.

Nu har frågan förevarit i valet och

valmännen har sagt sin mening. Fjol-årets riksdag ansåg att det inte fanns någon anledning att uppskjuta frågan. Intet egentligt nytt har inträffat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Sedan herr Spångberg nyss upplyst om att det är en merit här i kammaren att inte yttra sig, borde jag kanske inte säga någonting. Det finns kanske ytterligare ett stöd för herr Spångbergs uppfattning, eftersom frågan tycks vara avgjord sedan herr Hagberg deklarerat att kommunisterna, såsom alltid när det uppstår besvärligheter, stöder regeringen. Jag tror ändå att det finns ett par reflexioner man skulle kunna göra innan denna debatt tar slut.

För det första kan det vara angeläget att understryka att jag inte tror att någon här i kammaren hyser någon tvekan om att den talman vi har i dag — och de talmän som kan tänkas komma efter honom — har en sådan vilja till objektivitet vid utövandet av sitt ämbete, att det härvidlag aldrig kan uppkomma problem. Oavsett hur denna fråga kommer att avgöras, oavsett om talmannen har rösträtt eller inte, kommer kammarens förtroende för sin talman att vara helt och hållet orubbat. Det är mig angeläget att deklarerar detta, eftersom jag hör till dem som inte kan rösta för att talmannen nu skall få rösträtt. Det är således inte av den anledningen jag röstar mot.

Herr Spångberg åberopade en rad utländska exempel. Jag skall inte gå in på alla dessa. Jag vill bara nämna ett enda, som för mig var mycket överraskande. Det var exemplet från England. Nu är förhållandet det — och herr Spångberg känner säkerligen till detta — att om en ledamot av underhuset blir vald till talman förrättas det omedelbart fyllnadsval efter honom i den

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

valkrets där han är vald. Man anser nämligen att valkretsen inte skall gå miste om sin representation därför att dess företrädare är talman. Medan man alltså i övrigt inte har något suppleant-system, så har man infört det i detta speciella fall — när det gäller talmannen. Talmannens rösträtt utövas endast i ytterligt speciella fall och aldrig i en normal partivotering.

Jag tror dock att den andra frågan som herr Spångberg var inne på — om sammanhanget mellan rösträtten och rätten att yttra sig — kräver större uppmärksamhet. Om man utgår från såsom självklart att talmannen under alla förhållanden kommer att rösta som hans parti gör, då kan jag gärna gå med på att det inte spelar så förfärligt stor roll om han inte har yttranderätt. Det förekommer dock ibland i alla partier att en och annan ledamot röstar på ett annat sätt än vad partiet i övrigt gör. Detta förekommer även i de partier som tillsätter talmän. En talman som finner sig i den situationen, att han i en politisk fråga önskar rösta på annat sätt än hans partikamrater och inte har möjlighet att deklarerera anledningen till detta, kan komma i en mycket falsk ställning eftersom han inte har tillfälle att framföra sina motiv.

Detta är en besvärlig fråga. Jag förstår att herr Spångberg åberopar valutgången, att han nu har speciell anledning att ta upp utgången av 1958 och 1960 års val, som skapat denna nya balans. Men är frågan ändå inte av så pass principiell natur att man skulle kunna avgöra den utan hänsyn till ett tillfälligt partiläge efter ett val — i synnerhet som kommunisterna alltid tycks stå till förfogande för att lösa de problem som kan skapas av det nya partiläget?

Jag gick upp i denna debatt framför allt med anledning av det ytterst remarkabla yttrandet från herr Andersson i Linköping. Han frågade för en

stund sedan herr von Friesen, om denne egentligen visste hur länge det dröjer innan vi får några förändringar med utgångspunkt från författningsutredningens förslag. Denna fråga innehåller verkligen en intressant upplysning och den skall, tycker jag, inte passera alldeles obemärkt. Tydligt menar herr Andersson i Linköping att författningsutredningens förslag, som i årtal åberopats så fort det gällt en fråga där man velat genomföra en konstitutionell förändring, inte är så mycket att bry sig om. Herr Andersson menar tydligen, att det inte alls är säkert att författningsutredningens förslag över huvud taget leder till några åtgärder under denna riksdagsperiod, och det är ett konstaterande som för oss allesammans måste vara av mycket stort intresse. Det innebär en bekräftelse på den förmodan som man redan tidigare hyst, att tillsättandet av en socialdemokratisk studiegrupp i författningsfrågan betyder att man från socialdemokratisk sida ställer författningsutredningen mer eller mindre åt sidan, att det inte är där som frågorna skall lösas.

Jag kan inte förstå att herr Anderssons uttalande kan tolkas på annat sätt, och det är i så fall onekligen mycket intressant. Det betyder då, att man över hela linjen måste sluta med att åberopa författningsutredningen som motiv för att inte vidta i och för sig nödvändiga konstitutionella förändringar. Jag hoppas att herr Andersson också i andra frågor är beredd att ta konsekvenserna av sitt ytterst remarkabla uttalande.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! När herr Heckscher om relativt kort tid kan läsa protokollet från denna debatt, kommer han att finna att det saknas grund för det yttrande han här har fällt. Jag har icke sagt någonting som kan tyda på att vi inte skall bry oss så mycket om vad författningsutredningen kommer att fö-

Uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen

reslå. Jag har tvärtom sagt, att vad författningsutredningen kommer att föreslå är betydelsefullt. Men det kan diskuteras, om man inte med samma rätt som man vill avvakta författningsutredningens förslag också bör avvakta vad de olika partimässigt organiserade utredningarna kommer fram till.

När jag yttrade mig om tidpunkten för avslutandet av författningsutredningens arbete och den eventuella tidpunkten för en helt ny författning, var det med den utgångspunkten, att jag inte känner till någonting bestämt. Jag framhöll, att jag inte tror att det skall vara möjligt att här komma fram till ett snabbt resultat. Men om nu herr Heckscher i motsats till mig verkligen känner till när vi får en ny författning, tror jag att det är många med mig som vill ha besked på den punkten.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Av många skäl borde herr Andersson i Linköping veta betydligt mer om den saken än jag. Det är ju hans parti och hans regering som i detta sammanhang har ett avgörande inflytande. Jag vet därvidlag bara vad som stått i tidningarna. I tidningarna har stått, att författningsutredningen räknar med att bli färdig med sitt arbete någon gång omkring årsskiftet 1961/62. Med kännedom om utredningens förmodar jag att det är en aning optimistiskt beräknat och vågar alltså hoppas, att författningsutredningens förslag kanske föreligger om ungefär ett år.

Men oavsett om det föreligger om ett år, om 10 månader eller om kanske 1½ år, är det väl ganska uppenbart att författningsutredningen, om den inte helt felbedömt sin situation i de uttalanden som gjorts, kommer att framlägga sitt förslag i så god tid, att det i och för sig skulle kunna läggas till grund för ett beslut under denna riksdagsperiod, alltså senast vid 1964

års riksdag. Detta framgår av uttalanden i tidningarna. Jag returnerar herr Anderssons fråga. Om han vet att dessa tidningsuttalanden är felaktiga, är det värdefullt att få den upplysningen.

Sedan kommer frågan, i vad mån dessa spörsmål kommer att avgöras med utgångspunkt i författningsutredningens förslag, och det är på den punkten som man försöker utläsa någonting ur vad som sägs från socialdemokratiskt håll. Herr Anderssons bekymmer beträffande tidsschemat ger onekligen anledning till den förmodan, att han för sin del icke tror att det är författningsutredningens förslag som kommer att ligga till grund för lösningen av dessa spörsmål.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Herr Heckschers tidtabell är verkligen något underlig. Den stora frågan om en helt ny författning för vårt land skall tydligen forceras igenom utan att ge svenska folket någon längre tid på sig för att i sina olika organisationer diskutera frågan och utan att ta till en ordentlig tid för remissbehandlingen. Men när det gäller den lilla detaljfrågan om talmannens rösträtt, behöver herr Heckscher tydligen flera år på sig för att komma fram till ett resultat.

Detta är sannerligen en högst märklig bedömning av en statsvetare!

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag hör inte till dem som har särskild brådska med att göra om vår svenska författning och besluta om en helt ny grundlag. Jag noterade här bara några intressanta upplysningar. Och jag tyckte att jag fick ytterligare en intressant upplysning alldeles nyss av herr Andersson i Linköping, nämligen den, att han tydligen menar att även om författningsutredningen blir färdig i enlighet med den

Ändring av 27 § riksdagsordningen

tidtabell som gjorts upp, alltså någon gång i början på år 1962, så finns det ändå inte tid att lägga fram utredningens förslag till riksdagen under denna riksdagsperiod.

Jag har alltså inte riktat någon invändning mot detta påstående; jag noterar bara att det är så. Och därav drar jag den slutsatsen, att om författningsutredningens förslag inte lägges fram förrän under nästa riksdagsperiod, så blir det fråga om definitivt beslut först 1969. Och då frågar jag mig, om verkligen alla konstitutionella frågor utom talmannens rösträtt skall ligga på is till 1969.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Linköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Elmgren m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 117 nej, varjämte 1 av kammarens leda-

möter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Elmgren m. fl.

§ 6

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning rörande riksdagens medverkan vid förhandlingar mellan staten och intresseorganisationerna.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7¹**Ändring av 27 § riksdagsordningen**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om ändring av 27 § riksdagsordningen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande är fogad en blank reservation, vilket ger mig anledning att här säga några ord till förklaring. Jag har också särskild orsak att göra det, eftersom jag samtidigt är motionär i frågan — eller rättare en av motionärerna.

Vad saken i ett nötskal gäller, är hur det skall förfaras vid ett s. k. dubbelval, d. v. s. då någon, som det heter i riksdagsordningens 27 §, »varder för samma tid vald till ledamot av bägge kamrarna eller till ledamot av endera för två eller flera valkretsar». Skall det då ankomma på den valde att efter egen skönsmässig bedömning avgöra var han finner för gott att låta sig placera, eller bör det uttryckligen stipuleras en förpliktelse för vederbörande att inträda i den kammare eller som ledamot av den valkrets, där valet tidsmässigt senast förrättats?

Enligt mitt sätt att se är detta en ur principiell synpunkt utomordentligt

viktig fråga, en fråga av fundamental betydelse för bedömningen av hur demokratin i ett centralt hänseende fungerar. Har man nämligen den uppfattningen — och det har jag för min del — att det är väljaren som på valdagen har att suveränt avgöra både vilken politik som skall föras i landet och av vem eller vilka denna politik skall representeras i riksdagen, så måste det framstå som klart orimligt att acceptera en ordning, som innebär att sedan en grupp valmän genom valhandlingen utpekat en viss kandidat som sin förtroendeman, denne sedan plötsligt behagar att inte låtsas om detta votum utan föredrar att falla tillbaka på ett tidigare valutslag och stanna i den kammare, där han just i kraft av detta tidigare valutslag har säte och stämman.

Jag kan inte finna annat än att ett sådant förfaringssätt står i mycket dålig överensstämmelse med det demokratiskt-parlamentariska systemets spelregler, alldeles oavsett vilka möjligheter det i konkreta fall kan ge ett parti att mer eller mindre fördomsfritt lägga upp sin valrörelse eller disponera över sina resurser — självfallet då de personliga resurserna. Att min framstöt direkt kan härledas ur vissa iakttagelser i nära anslutning till förloppet av valproceduren vid ett visst tillfälle på de egna småländska breddgraderna, har det självfallet inte funnits någon anledning att fördölja. Men jag vill starkt understryka, att oavsett detta är det självfallet den rent principiella aspekten härvidlag som jag tycker är så väsentlig.

Nu kan det naturligtvis göras gällande, dels att missbruk av det här slaget har förekommit tidigare, dels att det bästa korrektivet mot upprepningar måste sökas i folkopinionens, i valmännens egen sunda och snabba reaktion.

Vad det första påpekandet beträffar, har jag ingen som helst anledning att ifrågasätta annat än att det mycket väl skulle kunna gå för sig att påvisa

precedensfall, försyndelser i det förflutna av precis samma slag som det motionärerna har velat påtala. Jag har inte forskat närmare i hävderna därvidlag. Och detta kan ju heller inte inverka på det berättigade i kritiken.

I fråga om korrektiv mot urspåringar och övertramp är det alldeles klart, att det ligger en viss garanti i detta, att väljarmenigheten kraftigt reagerar och säger ifrån, men detta kan ju uppenbarligen ske först sedan skadan väl är skedd. Det visade sig också, att folk mycket bestämt tog avstånd från de metoder som kom till användning i min egen valkrets vid det tillfälle det här är fråga om, och det blir — skulle jag tänka mig — inte så lätt att upprepa en sådan manöver.

Nu har utskottet inte velat biträda mitt motionsyrkande och uppriktigt sagt har jag knappast heller gjort mig några illusioner om att så skulle kunna bli fallet. Däremot måste jag tillstå, att det i någon mån förvånar mig att utskottet ändå inte funnit anledning att i utlåtandet säga ens några ord till karakteristik av det principiellt ytterst betänkliga förfaringssätt, som jag med min framstöt har velat påtala och som det väl rimligtvis inte från allmänt demokratiska utgångspunkter kan finnas någon anledning eller möjlighet att ta i försvar.

Utskottet avvisar motionsyrkandet under hänvisning först och främst till att nu gällande ordning vid dubbelval har gammal hävd — ett argument som jag inte skall gå närmare in på.

Däremot måste jag medge, att hänvisningen till författningsutredningen självfallet måste tillmätas viss vikt. Framför allt måste det uppenbarligen i det pågående arbetet för en reformering av författningen vara ett centralt intresse — jag tänker särskilt på problematiken kring det framtida valsättet — att verkligen se till att just det personliga momentet vid utseende av riksdagsledamöter fullt ut kommer till sin

Ändring av 27 § riksdagsordningen

rätt. Men har man den riktpunkten klar, är därmed också sagt, att några manipulationer av det slag, som partier eller enskilda nu kan tillåta sig i samband med dubbelval, i framtiden över huvud taget inte gärna kan bli möjliga.

Det är, herr talman, mot den bakgrunden jag har kunnat avstå från att ställa något yrkande och kunnat begränsa mig till att göra dessa allmänna erinringar, vilka jag dock anser bör tillmätas högst betydande vikt.

I detta anförande instämde herr *Tursson* (h).

Herr von **FRIESEN** (fp):

Herr talman! Det råder inte något tvivel om att herrar Hamrin i Jönköping och Hedblom inte skulle ha väckt denna motion, om inte en aldeles särskild händelse inträffat, vilken gav eko i pressen och vilken man med säkerhet kan förutsätta att den legat till grund för motionen — bortsett från motionärernas principiella motiv.

Eftersom herr Hamrin beklagade, att konstitutionsutskottet inte har gjort något uttalande om den här åberopade incidenten, vill jag till honom säga, att vi inte brukar ta in sådana personliga saker i utskottsutlåtandena. Men jag känner mig själv aldeles oförhindrad att instämma med herr Hamrin så till vida, att en sådan händelse som inträffade i höstas är av den art att man inte gärna vill se den upprepas. Det är i viss mån att vilseleda valmanskåren, om en ledamot av första kammaren kandiderar till andra kammaren och sedan, efter det han blivit vald till andra kammaren, behåller sitt mandat i den första. Jag kan erinra om att en liknande situation har förekommit inom det parti som jag själv tillhör. En person som blivit vald till ledamot av denna kammare utsattes av olika skäl för en del påtryckningar i syfte att förmå vederbörande att stanna kvar i första kammaren. Men hon förklarade,

att hon ansåg att detta inte var riktigt handlat mot dem som hade valt henne och att hon därför ansåg sig bunden av det sista valet.

Vad är då korrektivet mot ett upprepande? Herr Hamrin antydde ju själv opinionens betydelse. Man kan ju tänka sig att valmännen i en kommande situation, då ett sådant här fall skulle kunna inträffa — så länge vi har kvar tvåkammerssystemet — erhåller en bindande försäkran från vederbörande kandidat att han skall mottaga mandatet, om han blir vald till andra kammaren. Det tycker jag är den säkraste garantien mot ett upprepande, som väl med sannolikhet inte inträffar i brådrasket.

Men när vi kommer till frågan, huruvida man skall ingripa med lagstiftning, måste jag säga att jag i likhet med konstitutionsutskottets majoritet är mycket tveksam. Det är en gammal god regel att man inte skall stifta lagar med anledning av en särskild händelse, inte skapa en *lex in casu*. Det har nog föresvävat konstitutionsutskottet i detta fall, när man inte velat tillmötesgå motionärerna och skriva en lagtext. Bara därför att det existerar missförhållanden är det inte säkert, att den ögonblickliga reaktionen bör vara ett förbud, infört i lagstiftningen. Man får försöka att på annat sätt komma till rätta med vad som onekligen är ett missförhållande.

Även jag vill självfallet åberopa vad motionären för sin del anförde som ett rimligt skäl, nämligen det pågående arbetet inom den författningsutredning som också under den föregående debatten här i dag har åberopats. Om — som vi hoppas — majoritet vinnes för tvåkammerssystemets slopande, finns ju inte längre problemet kvar. Det förefaller mig vara ett mycket starkt skäl att inte lagstifta bara för den tid man kan tänka sig att tvåkammerssystemet fortlever.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Bara några ord.

Jag instämmer gärna med föregående talare, att det inte är önskvärt att sådana fall inträffar som det, som har legat till grund för motionen. Men dylika situationer förekommer ju mycket sällan, och någon lagstiftning i anledning av en enda händelse, som man kan peka på, bör inte komma i fråga.

Det kan tänkas fall, då frihet att välja kammare bör finnas. Motionen går ut på att om någon för samma tid blir vald till ledamot av båda kamrarna, skall han ta emot mandatet i den kammare, till vilken val senast förrättats. Men för val till första kammaren lämnar man ju inte fullmakter. Det kan mycket väl tänkas, att ett landsting utser en ledamot av andra kammaren till ledamot av första kammaren utan att vederbörande lämnat något speciellt medgivande. Olika anledningar kan finnas till att man önskar placera vederbörande i första kammaren, trots att denna placering inte står i överensstämmelse med röstningen från den stora medborgargrupps sida, som står bakom vederbörandes inval i andra kammaren. Under sådana förhållanden måste det anses orimligt att en person skulle tvingas lämna andra kammaren för att mottaga mandat i första. Vederbörande bör då ha frihet att välja kammare.

Av vad jag sagt framgår, att motionen inte är så väl genomtänkt. Något yrkande om bifall har inte framförts — det går för resten inte att ställa ett sådant med den formulering motionen givit.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Vårt tvåkammerssystem medför, att flyttningar ofta sker från den ena kammaren till den andra, och

Ändring av 27 § riksdagsordningen

det händer, att en riksdagsman har att välja mellan att sitta i första eller i andra kammaren. Orsakerna kan vara flera. Herr Spångberg har redan nämnt ett tänkt fall i sitt anförande nyss. Det kan också tänkas, att ett parti har fått en oväntad framgång — någon som står på en andrakammarlista väljes in trots att varken han själv eller andra tänkt sig den möjligheten. Då uppstår en sådan valsituation. Vidare händer väl inte så sällan, att ledamot av första eller andra kammaren avsäger sig sitt mandat. I några fall har det hänt — bland annat för folkpartiet i Jönköpings län 1940 — att en person av sagt sig mandat för hela perioden och alltså inte tagit plats i kammaren trots att vederbörande blivit vald.

Här kommer det resonemang in som bl. a. herr von Friesen förde: detta förfarande kan i viss mån innebära att man vilseleder väljarna. Väljarna har räknat med att en viss person som accepterat kandidatur skulle bli vald men vederbörande tar sedan inte emot mandatet. Det är självfallet mot ett sådant vilseledande av väljarna som motionärerna vänder sig. Sedan är det en annan fråga, ifall man inte vilseleder väljarna väl så mycket, om man inte alls tar emot mandatet, som om man behåller mandatet i den andra kammaren. I det senare fallet representerar man ju ändå valkretsen i riksdagen, och det är väl det som är huvudsaken.

I och för sig är det naturligtvis sunt att folk reagerar när en person som blivit vald inte tar emot sitt mandat. Men att bara av den anledningen föreslå en grundlagsändring är väl ändå att ta till storsläggan i onödan. Någon personlig frihet skall vi väl ha kvar här i landet. De situationer, som kan föranleda en person att inte ta emot ett mandat, kan vara av de mest skiftande slag. I många fall måste det anses lyckligt att denna frihet finns.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Statens rättskemiska laboratorium: Avlöningar

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag noterar med interesse, att herr Larssons i Luttra inlägg i denna fråga var mycket moderat hållet. Jag tyckte mig rent av kunna mellan raderna utläsa en viss sympati för min ståndpunkt i själva huvudfrågan.

Det fall, som herr Larsson i Luttra åberopade från min valkrets, är dock inte något parallellfall till det som vi nu resonerar om. Nu gäller det ju förfaringssättet vid s. k. dubbelval. Då var det inte fråga om något sådant. Jag har självfallet aldrig påstått, att det inte kan inträffa, att en vald ledamot på grund av force majeure, sjukdom eller annat kan vilja dra sig undan mandatet, kanske vid en tidpunkt som i och för sig inte skulle vara önskvärd. På den punkten råder det inga delade meningar. Det helt avgörande är vilken inställning vederbörande kandidat har i det ögonblick då han utses av valmännen. Är han då inte på det klara med att han verkligen önskar ta emot ett av valmännen givet mandat, så tycker jag detta är klart felaktigt.

Till herr Spångberg vill jag säga, att mitt motionsyrkande uppenbarligen var ganska avancerat. Jag sade t. o. m. att jag inte gjorde mig några illusioner om att få det bifallet av riksdagen. Däremot vågar jag påstå, att jag med denna framstöt på sätt och vis ändå har vunnit det syfte jag eftersträfvade.

Herr **LARSSON** i Luttra (cp):

Herr talman! Herr Hamrin i Jönköping kom i sitt anförande in på frågan om vederbörandes inställning vid valtillfället. Jag ifrågasätter om man inte bör överlåta åt någon annan att rannsaka kandidaternas hjärtan och njurar. Jag tror inte att det är lämpligt att riksdagen försöker reglera detta genom en grundlagsändring.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogos vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring av traktamentsbestämmelserna i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande, och

nr 11, i anledning av väckta motioner angående rese- och traktamentsersättning till suppleant för ledamot av kommunalnämnd.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Utgifter under riksstatsens elfte huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 21***Statens rättskemiska laboratorium: Avlöningar**

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Fru **SJÖVALL** (s):

Herr talman! Jag kommer inte att ställa något yrkande utan vill bara göra några kommentarer beträffande den försening av faderskapsmålens avgörande, som sker på grund av de bristande resurserna hos statens rättskemiska laboratorium.

JO har vid ett flertal tillfällen pekat på de problem som uppstår på grund av denna försening. Han har givetvis

Vilhelmsro sjukhus: Utrustningskostnader

främst uppehållit sig vid rättssäkerhetsproblemen men har också poängterat de svårigheter som uppkommer för modern och barnet därigenom, att under den tid ärendet vilar underhållsbidraget inte kan fastställas.

Jag har motionsvägen tryckt mera på de humanitära synpunkterna i detta sammanhang. Jag skall återkomma till dem men vill först ytterligare kommentera de uppgifter som lämnas i utskottsutlåtandet.

I viss mån är det felaktigt att bedöma eftersläpningen enbart med hänsyn till de ärenden, där domstolarna begär undersökning, ty en stor del av undersökningarna begärs direkt av barnavårdsmän utan domstols medverkan.

I utlåtandet meddelas, att det tar cirka åtta månader efter provtagningen, innan man får svaret. Provtagningen på barnet kan emellertid inte ske förrän barnet är minst fyra månader och i regel inte förrän det blivit sex månader gammalt. Det dröjer alltså ett år efter barnets födelse, innan modern och barnet får svar på frågan vem som är barnets far.

Enligt uppgifter från professor Broman har det visat sig, att i nära hälften av fallen har orätt man utpekats som barnafar. Det betyder att man först efter ett år kan börja söka den rätte fadern om igen, och då blir det en ytterligare försening.

Närmare 12 procent av dessa ärenden gäller — såvitt man kan bedöma av de statistiska redovisningarna — fall där gifta kvinnor varit otrogna. Det är självfallet väsentligt, om det är maken eller någon annan man som är barnafar. Är det maken, kan många gånger en skilsmässa undvikas.

Jag tror att de typfall man oftast möter är de unga kvinnor, som antingen utpekar en man, vilken nekar till faderskapet, eller som anger två möjliga män. Ju längre väntetiden blir för faderskapets fastställande, desto större risker är det att parterna icke psykologiskt

binder sig vid varandra, att ansvars känslan mot kvinnan och barnet inte växer fram hos den rätte fadern och att kvinnan inte psykologiskt räknar med den rätte mannen som barnafadern.

Eftersom det mycket ofta är för unga människor, som dessa frågeställningar uppkommer, kan en väntetid på ett år och kanske ytterligare ett år medföra att mannen hinner gifta sig med en annan kvinna.

Jag tror att det av dessa skäl — jag kallar dem psykologiska — är viktigt att väntetiden förkortas. Vi försöker i andra sammanhang vidta åtgärder som leder till familjebildning. Vi torde inte kunna få fram någon enda åtgärd, som har en så klart positiv innebörd och som är så fri från skadeverkningar som en förkortning av den tid man behöver vänta för att få reda på vem som är ett barns rätte far.

Utskottet har skrivit mycket välviljigt, och det är inte mycket att anföra mot dess skrivning. Kvar står dock, att laboratoriet kämpar med svårigheter. Jag hoppas att Kungl. Maj:t skall följa den anvisning som utskottet lämnat, att om den ökning, som nu är föreslagen, inte leder till att vi fortare kan få fram dessa svar, skall Kungl. Maj:t omedelbart ta upp problemet på nytt.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 22—48

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49**Vilhelmsro sjukhus: Utrustningskostnader**

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! I anledning av motion II: 163 ber jag att få ta kammarens tid i anspråk några ögonblick.

Bidrag till kommuner för anläggande av branddammar

Vilhelmsro sjukhus startade 1874 på enskilt initiativ. 1939 övertogs det av staten. Sjukhusområdet är synnerligen vackert beläget sydväst om Vättern. Med frivilliga gåvor byggdes i början av 1880-talet en tegelkyrka inom området alldeles invid Vätterstranden. Kyrkan omges av vackra bokar. Tyvärr har inte kyrkan underhållits. Den är nu praktiskt taget oanvändbar. Representeranter för byggnadsstyrelsen kostnadsberäknade för några år sedan en renovering av den. Nu håller säkerligen inte dessa beräkningar längre. Kyrkan har kommit i ett allt sämre skick, och priserna är ju andra nu än då.

På sjukhuset finns 230 patienter. Till sammans med personalen blir det omkring 300 personer som vistas inom sjukhusområdet. Varje år pågår konfirmationsundervisning. Den nuvarande konfirmationsklassen omfattar 14 elever. Gudstjänsterna hålls i en samlings-sal. Det är givet att både konfirmationen och gudstjänsterna skulle förlänas en högtidligare karaktär om de hölls i kyrkan. Många patienter är på grund av svår sjukdom hänvisade till att i årtal vistas på sjukhuset. Sjukhusledningen har tidigare gjort framställningar om renovering av kyrkan.

I motiveringen för sitt avslagsyrkande på motionen pekar utskottet bl. a. på att en renovering kommer att ske under en femte etapp av generalplanen för upprustning av sjukhuset. Jag vill med glädje konstatera, att det nu alltså finns förutsättningar för att kyrkan restaureras och ställs i ett värdigt skick. Det skulle också vara en gärd av aktning för minnet av fru Ramsay, som ägnade så gott som hela sitt liv åt att ta sig an många som var födda med svåra belastningar och som samhället under dåvarande förhållanden inte i så stor utsträckning som nu är fallet kunde hjälpa. Det skulle vara en hyllning till henne, vars stoft nu vilar på den lilla kyrkogården utanför kyrkans väggar.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 50—158

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 159***Bidrag till kommuner för anläggande av branddammar**

Efter punktens föredragning yttrade:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Sedan många år tillbaka har staten lämnat bidrag till kommunerna för anläggandet av branddammar. Det har väl i allmänhet rört sig om rätt begränsade belopp, men myndigheterna — i detta fall närmast länsmyndigheterna — har onekligen med bidragsmöjligheterna från staten som bakgrund stimulerat kommunerna i ganska betydande utsträckning att anlägga både fler och dyrbarare branddammar än vad de skulle ha gjort, om de inte haft att räkna med statsbidrag. De anslag, som har ställts till förfogande, har givetvis inte räckt till utan det har blivit en betydande eftersläpning. Men kommunerna har väl ändå i allmänhet räknat med att de skulle få bidrag, även om det tog tid innan dessa bidrag betalades ut.

Så kom 1958 års besparingsutredning med förslag om att en del mindre bidrag till kommunerna skulle dras in, däribland bidraget till branddammar. Det togs upp av inrikesministern i förra årets statsverksproposition, och riksdagen biföll förslaget.

Det är väl i och för sig inte så mycket att erinra mot själva principen, att man drar in ett statsbidrag, som inte spelar någon större roll. Men man har ändå en känsla av att statsmakterna hade utställt löften, som borde ha infriats. Indragningen borde väl ha fått den formen, att man inte skulle ha

Bidrag till kommuner för anläggande av branddammar

ställt ut några löften om nya bidrag för framtiden men ha försökt att något så när infria de förbindelser, som tidigare hade utställts.

Nu är det emellertid på det sättet, att riksdagsbeslutet förra året, såvitt jag har kunnat finna, fattades enhälligt. Det enda yrkande i övrigt som framställdes var bifall till motioner om att inte ens det anslag om 200 000 kronor, som propositionen upptog, skulle beviljas. Det var ett förslag, som framställdes från folkpartiet. Under dessa betingelser har jag inte ansett mig kunnat yrka bifall till motionerna, ty förordningen är över huvud taget upphävd genom förra riksdagens beslut. I det beslutet har väl också motionärerna själva deltagit.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Den föregående talarren, som i statsutskottet har avlämnat en blank reservation, har här redovisat denna frågas utveckling och — kan man också säga — dess avveckling föregående är.

När man tar del av statsutskottets utlåtande för i år, måste man konstatera att de antaganden och uttalanden, som däri göres, är riktiga. 1960 års riksdag har beslutat, att bidragsformen i vad gäller ersättning till kommunerna för uppförande av branddammar skulle upphöra. När detta beslut fattades hade kommunerna emellertid en fordran på grund av arbeten och anläggningar som redan var utförda — en fordran som i runt tal uppgick till 1 600 000 kronor. Den borde enligt vårt förmenande ha likviderats.

Då kommunerna med anledning av fjolårets beslut hotades att inte utfå för ifrågavarande ändamål påräknade bidrag, fann vi oss föranlåtna att i år motionsvägen hemställa om att ett bidrag skulle utgå för täckande av kommunernas kostnader och förfallna ford-

ningar. Det är om det beloppet, som diskussionen förts, och det är det beloppet, som nu avses.

Det måste förefalla egendomligt att en fråga, vilken tidigare tillmätts så stor betydelse, att man kunnat ställa stora statsbidrag i utsikt, nu plötsligt givits en så underordnad rangställning, att man inte ens vill utge de belopp, som redan tidigare ställts i utsikt för anlagda, avsynade och godkända anläggningar. Det förefaller dessutom också egendomligt, att utskottet i denna fråga så hårt bundit sig för ett beslut av en tidigare riksdag, att man nu inte kan ändra ståndpunkt, oavsett hur rättfärdigt anspråket än måste anses vara.

Jag har svårt att föreställa mig, att statsutskottet av principiella skäl skulle ha ansett sig förhindrat att uppta denna ersättningsfråga till nya överväganden. Det torde inte vara vare sig utskottet, denna kammare eller riksdagen obekant, att man i andra sammanhang har nödgats överge sådana principer. Jag tillåter mig att peka på sådana exempel som vattenfallsstyrelsens kontorsbyggnad och nu senast kungl. operan. Det sistnämnda ärendet kommer väl upp till behandling här i riksdagen under nästa vecka och rör sig om belopp, som är åtta gånger så stora som det lilla anslag alla Sveriges kommuner har begärt för att kunna kompensera sig för kostnader, som redan är nedlagda.

Man frågar sig: Varför skall kommunerna alltid sitta emellan? Det förefaller som om vederbörande här i Stockholm kan ta sig till med vad som helst i statens egen regi och hur sakerna än utvecklas likväl kan få de pengar, som behövs för att betala misstagen. Kommunerna vill här ha 1,6 miljon kronor för arbeten, vilka utförts under löfte om statsbidrag. Detta förvägras dem samtidigt som man på grund av felräknade kalkyler offerar tiotals miljoner kronor på statens egna arbeten. Det är ingalunda förvånande, om kom-

Bidrag till kommuner för anläggande av branddammar

munernas förtroende för statens löften undergrävs av sådana metoder och om staten hos kommunerna inte kommer att få den förståelse som man i detta fall lyckats åstadkomma, ifall man en annan gång ställer bidrag i utsikt för förbättringsarbeten och reformer.

Till sist, herr talman, vill jag säga några ord om branddammarnas betydelse för brandförsvaret. Här har man i vårt land kostat på miljoner och åter miljoner för att bygga upp ett brandförsvaret. Man har byggt brandstationer, man har skaffat brandbilar och utrustat personal. Sedan inträffar det rätt ofta — åtminstone i våra bygder — att denna brandkår kommer till en tätbebyggelse, där det inte finns någon tillgång till vatten, och då står man, oavsett hur värdefull och dyrbar materiel man än har, fullständigt handikappad. Jag tycker att denna fråga om branddamm-anläggningar och statens medverkan för att ordna den är så pass betydelsefull, att man framför allt inte borde — jag tillåter mig säga så — lura kommunerna på ett bidrag, som utlovats dem för anläggningar, som redan har utförts och som de sålunda också borde få bidrag till.

Med anledning av statsutskottets enhälliga ställningstagande i frågan skall jag, herr talman, bara göra dessa kommentarer. Jag har inget yrkande.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Då den ärade talaren inte gjorde något yrkande, kunde jag givetvis ha avstått från att begära ordet, men det föreföll mig nog som om talaren gav denna fråga alldeles för stora proportioner.

När han i början av sitt anförande sade, att denna sak hade mycket stor betydelse då dessa bidrag beviljades, vill jag inte förneka detta. Jag vill bara påvisa vad utskottet skrev i anslutning till 1958 års besparingsutrednings förslag, nämligen att bidragen till kommuner för uppförande av brandstatio-

ner och anläggande av branddammar numera var av begränsad betydelse. Det är att märka att när detta förslag skickades ut på remiss och man där förslog att dessa bidrag inte skulle tas med i riksstaten från och med budgetåret 1960/61, yttrade styrelsen för Svenska landskommunernas förbund, att den kunde dela utredningens uppfattning. Förra året gjordes ett litet undantag, men jag skall inte, herr talman, mera gå in på denna fråga, eftersom den reservant som först hade ordet, nämligen herr Andersson i Knäred, gav sådana upplysningar, att man här knappast kan komma med yrkande om bifall till motionen. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! När statsutskottets ärade ordförande återoppar Svenska landskommunernas förbunds yttrande i den remiss som gjordes i anledning av besparingsutredningens förslag, måste jag säga att jag är förvånad över att förbundet över huvud taget var med om att avstyrka fortsatt bidragsgivning. Huruvida man ifrån landskommunernas förbunds sida dessutom sade, att man var medveten om att man inte skulle få ut pengar för de arbeten som redan utförts, undandrar sig mitt bedömande. Nu säger man att detta bidrag kommit till mycket liten användning och att kommunerna inte utnyttjat dessa anslag på det sätt som man väntat. Jag vill bara tillägga, att det var klokt av de kommuner som inte utnyttjade det, ty då hade de också blivit lurade i detta sammanhang.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag vill återigen citera vad jag sade för en stund sedan, nämligen att besparingsutredningens förslag innehöll, att anslagen för dessa ändamål inte borde tas med i riksstaten fr. o. m. budgetåret 1960/61, och det var

det som Svenska landskommunernas förbund instämde i.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 160—164

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 165

Lades till handlingarna.

§ 10

Anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 3

Statens bosättningslånefond

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! I anslutning till de likalydande motionerna I: 435 och II: 509, som hör hemma under denna punkt, vill jag gärna framföra några synpunkter. Jag är på det klara med hur föga detta kan komma att uppskattas med hänsyn till den positiva behandling som dessa motioner fått i föreliggande utskottsutlåtande. Jag skall därför i all korthet endast framföra och understryka några problem, som jag anser bör angripas vid den översyn utskottet begärt.

Först vill jag bara slå fast den höga aktualitetsgrad bosättningsfrågorna över huvud taget kommer att få under de närmaste åren med hänsyn till att de

stora årskullarna alltmer närmar sig giftasvuxen ålder. Gruppen 20—24-åringar kulminerar 1966 och uppgår då till drygt 600 000. Många av dessa kommer att behöva hjälp och råd för att kunna åstadkomma en förnuftig bosättning. Vi vet att utgifterna i samband med bosättningen ökar. En väsentlig faktor som man har att tänka på i dessa sammanhang är den ständigt ökade bostadskostnaden för dessa kategorier. Ofta är de tvungna att satsa ett ganska stort engångsbelopp för att över huvud taget få en bostad, i vissa fall till ett eget hem men i desto fler fall som insats till en bostadsrättslägenhet. Hyrorna ökar per kvadratmeter räknat. De ökar också därigenom att bostäderna blir större, en sak som i och för sig bara är bra. Det gör dock att man behöver bohag av helt annan omfattning än tidigare. Vi förstår också att standardkraven i fråga om bosättningsartiklar är helt annorlunda än de varit tidigare. Även om varje artikel inte ökar så mycket i pris, är den summa det hela rör sig om åtskilligt högre än förr och går upp till avsevärda belopp.

Mot denna bakgrund är verksamheten med de statliga bosättningslånen oförklarligt blygsam. Antalet lån har i själva verket kommit att minska högst betydligt. Jag skall bara nämna ett par siffror. Antalet nya lån var budgetåret 1957/58 7 882 och budgetåret 1959/60 6 061. Det kan kanske delvis förklaras med att ungdomen har det bra. Men den har det inte så bra, att någon väsentlig del av förklaringen ligger däri, utan det hela beror säkerligen mera på att de unga, som fortfarande är tvungna att skaffa sig sitt bohag på kredit, använder andra kreditformer än bosättningslån. Det är visserligen relativt få som får avslag på sin ansökan, men säkert är det så, att en mycket större del gärna skulle önska få statligt bosättningslån och behöver detta men avstår från att söka med hänsyn till de normer som tillämpas.

Statens bosättningslånefond

Härmed är jag inne på ett väsentligt problem. Jag ber först att få påpeka att enligt dessa normer är 20 000-kronorsgränsen för den sammanlagda inkomsten en absolut gräns som inte får överskridas när det gäller att få lån. Det innebär säkerligen, att den stora massan av hembildare delas i två ungefär lika stora delar, och det måste ju vara en orimlig ordning, att man har en sådan gränsdragning. Alldeles säkert skulle en mycket stor del av dem som avvisats eller som låtit bli att söka lån vara ytterligt betjänta av att få ett sådant handtag.

Dessutom framhålles med skärpa av ordsombuden, att den aktuella inkomst-situationen ofta blir alltför avgörande. Det kan inträffa att den manliga parten har en ganska lång värnplikt bakom sig och därmed en undergrävd ekonomi, medan den kvinnliga parten ser fram mot den icke så avlägsna dag då hon skall sluta sitt arbete. Deras aktuella inkomst kan ändå uppgå till över 20 000 kronor, och då kan de alltså inte komma in fråga till bosättningslån.

Vad sedan beträffar lånebeloppets storlek är det väl knappast rimligt att det fortfarande skall vara maximalt 3 000 kronor. Vad som i det sammanhanget är ändå större skäl att peka på är den restriktiva tillämpningen av denna 3 000-kronorsgräns, som innebär att lånen i medeltal uppgår till mycket lägre belopp än det maximalt medgivna. I själva verket var medeltalet för lånen under det senaste budgetåret så lågt som 2 040 kronor, och det har funnits budgetår, då inte ett enda lån uppgått till maximibeloppet, vilket är en ganska orimlig ordning. På det sättet kommer man naturligtvis inte att motverka en osund avbetalningshandel, vilket ändå var avsikten med dessa lån enligt uttalanden i den första proposition som behandlade bosättningslånen och som kom för så länge sedan som 1937.

En annan sak som jag också vill peka på är det förhållandet att en svensk

kvinnor, som gifter sig med en utländsk man, i det äktenskapet inte kan påräkna bosättningslån. Om däremot en utländsk kvinna gifter sig med en svensk man kan de få bosättningslån. Det är alltså beroende på mannens nationalitet. Reglerna kan få så underliga konsekvenser, att en svensk ensam mor kan få bosättningslån, när fadern är utlänning, men hon kan inte få det, om hon är gift med mannen i fråga. Det är ett ganska underligt förhållande, som efter vad jag förstår måste föranleda en författningsändring. De normer som kom 1937 är ganska verklighetsfrämmande i dagens läge, då vårt umgänge med utlänningar är helt annorlunda än det var på den tiden.

Det allra största flertalet låntagare sköter sina lån utmärkt. De förmåner lånen erbjuder, främst i form av den låga räntan, bör det vara angeläget att ställa till förfogande för allt flera. På det sättet kan vi hjälpa dem att från början få ordning på sin familjeekonomi.

Ännu bättre skulle det vara, om långivningen kunde kombineras med en vettig konsumentupplysning — något som det för övrigt är angeläget att ge inte bara dem som är aktuella för bosättningslån utan hembildarna över huvud taget. Jag vill påminna om att då propositionen om de första bosättningslånen kom 1937 underströks med stor skärpa, hur viktig upplysningsverksamheten var. Man sade därvid att samhällets insatser här skulle komma att bero på den kommande utvecklingen och på vad enskilda organisationer och andra intressenter åstadkomme. Jag tror inte att det har varit något fel på initiativlusten och på intresset från olika håll för att göra en insats i detta avseende, men vederbörande har gått om varandra. Man har vetat för litet om vad den ene och den andre gjort i fråga om framställning av material o. d. Det finns därför skäl att se över vad som finns, att samordna, kanske modernise-

Statens bosättningslånefond

ra och göra upplysningsverksamheten bättre. Jag vill faktiskt påstå att i hela den stora frågan om konsumentupplysning är detta en punkt som det vore skäl att ägna mycket stor uppmärksamhet. Det är ändå vid bosättningstillfället som de flesta människor på en gång skaffar sig mera än de någonsin annars gör, och valet av de olika artiklarna betyder oerhört mycket för trivseln och arbetet i det blivande hemmet. Jag tror att konsumentinstitutet och konsumentrådet i samarbete med olika organisationer, kanske inte minst med Svenska slöjdföreningen, skulle kunna göra mycket mera på detta område än som för närvarande sker.

Här kan man självfallet också knyta an till de olika institutioner som är i verksamhet på det kommunala planet, yrkesskolor, ortsombud o. s. v. Varför kan inte med litet stimulans från vederbörande departement — som sker för andra kommunala organ som handhar viktiga frågor — en kursverksamhet ordnas från kommunförbundens sida för de ortsombud, som har hand om bosättningslånen?

Detta var bara några randanmärkningar för att motivera min blanka reservation. Jag önskar därutöver endast yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag tror att denna kammares ledamöter skall vara mycket belåtna med den skrivning som utskottsutlåtandet fått och med att en översyn av dessa bestämmelser av allt att döma nu kommer till stånd. Jag vill rikta kammarens uppmärksamhet på ett par ganska väsentliga punkter beträffande bosättningslånen.

Om man studerar utskottsutlåtandet, finner man att under budgetåret 1959/60 utlånade riksbanken för detta ändamål 12,4 miljoner kronor. Men riksbanken fick under samma år in i slut- och avbetalningar inte mindre än 16,7 miljoner kronor. Det innebär sålunda att

denna fond ökades med över fyra miljoner kronor. Som jag ser det hade det varit mycket rimligare, om riksbanken hade resonerat som så, att den skall låna ut i varje fall lika mycket som den fått in i form av slut- och avbetalningar. Det borde vara ett minimikrav. Med tanke på hurudan befolkningsutvecklingen är för närvarande och på hur stark äktenskapsbildningen är framför allt i de mycket unga åldrarna, där man mycket sällan haft möjlighet att i större omfattning spara till sin bosättning, hade det varit naturligare, om riksdagen hade fått förslag om att denna låneform skulle ökas i stället för att, som man nu kan konstatera, lånefonden ökar. Lånefonder skall inte vara ett medel för att öka sparandet i vårt land, hur stort vårt kreditbehov än är. I stället bör bosättningslånefonden användas i hela den utsträckning som är möjlig.

Det finns också skäl att påtala den restriktivitet som ofta visas vid prövning av ansökningar om bosättningslån. Det är inte många år sedan innehav av en radiogrammofon utgjorde ett hinder för att erhålla bosättningslån. Sedan blev på grund av utvecklingens gång TV-apparaten ett sådant hinder. I dag har bilen blivit ett hinder när man vill söka bosättningslån.

Det kan givetvis förefalla som om den som haft råd att skaffa sig en bil inte skulle behöva ett bosättningslån. Men det kan många gånger vara nödvändigt att ta hänsyn till de förhållanden under vilka bilen har anskaffats. Jag tänker exempelvis på en lönsparare, som har varit med i sparverksamheten från 16 till 25 års ålder och då satt undan vartenda öre som han kunnat avvara. När han blir 25 år får han ut sparmedlen och köper sig en bil. Något år senare träffar han en flicka och vill gifta sig. Skall han inte då kunna erhålla bosättningslån utan att tvingas sälja sin bil? Jag tycker att det är orimligt med en sådan restriktiv

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

tivitet. Denne lönsparare kommer faktiskt i ett sämre läge än ungdomar som inte sparat ett enda öre utan använt hela inkomsten för sin privata förbrukning.

Jag tror att riksbanken vid sin låneverksamhet bör betrakta bilen på samma sätt som man efter hand blivit tvungen att göra med både radiogrammofoner och TV-apparater. Bilen bör placeras i vrån för överblivna villkor när det gäller restriktivitet vid långivningen.

Det finns knappast något som är mera progressivt än just denna låneverksamhet vid familjebildning. När unga människor gör investeringar i eget hem är detta något som blir till nytta både för deras egen och för allas vår framtid. Riksbanken bör därför överge den allmänna restriktivitet som visats och i stället försöka tillse att bosättningslåneverksamheten får den omfattning och inriktning som från början varit tänkt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 4***Lånefonden för allmänna samlingslokaler**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten (bilaga 27, punkt 6, s. 34 och 35 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961) föreslagit riksdagen att till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Birke* och *Sveningsson* (I: 335) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 398), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. som beviljats fr. o. m. den 1 juli 1961 skulle vara

amorteringspliktigt och förräntas efter en räntesats av 5 procent och att till följd härav något avskrivningsanslag inte måtte anvisas under Statens utlåningsfonder: Lånefonden för allmänna samlingslokaler.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 335 och II: 398, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Svärd*, *Kaijser*, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett att utskottet bort under 1) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 335 och II: 398, såvitt nu vore i fråga, godkänna av utskottet förordad ändring av grunderna för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Statens stöd till allmänna samlingslokaler lämnas ju i form av lån. Dessa lån är av två slag: dels vanliga räntebärande lån, som nu löper med 4,75 procent ränta och som skall amorteras enligt en viss plan med annuitet för varje år, dels s. k. räntefria stående lån som kan utgå till vissa kategorier av samlingslokaler. Lån av detta senare slag utlämnas i regel till 40 procent av låneunderlaget. När det gäller ungdomslokaler kan det dock bli fråga om högst 50 procent och beträffande lokaler, som är gemensamma för skola och föreningsliv, upp till 80 procent av låneunderlaget.

Vi har från vårt håll ansett att konsekvensen bjuder att när de räntefria stående delarna av egnahemslånen har avskaffats och bestämmelserna om ränta och amortering tillämpas för lånen som helhet, bör man också vidta en mot-

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

svarande förändring då det gäller de räntefria stående lånen till samlingslokaler och alltså kräva både amortering och räntebetalning för dessa lån. Vi har alltså föreslagit, att ränteplikt och amorteringsplikt skall införas för samtliga lån från lånefonden för allmänna samlingslokaler. Ungefär 60 procent av dessa lån har varit räntefria och amorteringsfria. I och med detta har man tvingats ta upp ett avskrivningsanslag. Totalsumman är 9 miljoner kronor, och 60 procent därav motsvarar ett avskrivningsbehov av 5,4 miljoner kronor. Om man följer vårt yrkande, slipper man när avskrivningsbudgeten kommer upp göra dessa avskrivningar på 5,4 miljoner kronor. Allt blir räntebärande, och man får så småningom tillbaka pengarna.

Vi har emellertid stannat — på samma sätt som när det gällt egnahems-lånen — vid en räntesats på 5 procent. En sådan skulle vederbörande huvudman för en samlingslokal inte eljest kunna uppnå på den fria marknaden med de säkerheter han i allmänhet kan bjuda, utan där skulle kanske räntan ligga på 6 procent eller något därutöver. En femprocentig ränta är mycket hyggliga lånevillkor. Det finns anledning att hålla en hygglig ränta för samlingslokalerna, men någon ränta skall det dock vara enligt vår mening.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som på denna punkt finns fogad till utlåtandet.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Det är ingen ny motion som väckts i detta ärende. Så sent som förra året avslög riksdagen motioner som i stort sett hade samma yrkande — dock inte riktigt detsamma, ty nu har man inte gått så långt som förra gången. Då gick man också emot det s. k. saneringsbidraget till våra samlingslokaler.

Vid förra årets riksdag blev frågan om formerna för statens stöd till all-

männa samlingslokaler föremål för statsmakternas ingående prövning. Det var föranlett av en speciell utredning i ärendet. I både första kammaren och denna kammare blev det också livliga diskussioner. Därför anser utskottet att vi inte nu behöver ta upp någon lång debatt och att vi inte heller behöver göra några som helst ändringar.

Motionärerna framhåller visserligen sedan sist, att när de räntefria stående lånen till bl. a. egnahem — det har herr Cassel nyss nämnt — nu är slopade, borde även de räntefria lånen till samlingslokaler försvinna, men något som helst samband mellan dessa båda låneformer kan jag inte anse existera.

Det är ett allmänt känt faktum, att föreningslivet kämpar med stora svårigheter, inte minst ekonomiska. Jag nämnde saneringsbidraget, som vi fick besluta om förra året. Många föreningar som handhar lokaler har stora besvärigheter i ekonomiskt hänseende. En försämring av det slag som motionärerna och reservanterna påyrkar skulle ytterligare försvåra verksamheten inom föreningslivet. Särskilt skulle den viktiga ungdomsverksamheten bli lidande, och den är av stor samhällelig betydelse.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Lån till nybyggnader m. m. vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare

4:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Svärd m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 175 ja och 38 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Lån till nybyggnader m. m. vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare

Kungl. Maj:t hade (punkt 7, s. 35—38) föreslagit riksdagen att till Lån till nybyggnader m. m. vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 545 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru Nilsson och herr Eric Carlsson (I: 233) och den andra inom andra kammaren av herrar Hammar och Wiklund i Stockholm (II: 340), i vilka hemställts, att riksdagen ville besluta, utöver vad föredragande departementschefen före-

slagit under kapitalbudgeten (femte huvudtiteln), att föreningen Hemmet Älvgården beviljades ett ränte- och amorteringsfritt lån å 120 000 kronor till uppförande av personalbostäder,

dels ock en inom andra kammaren av herr Ekström i Björkvik m. fl. väckt motion (II: 342).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 233 och II: 340 samt II: 342 till Lån till nybyggnader m. m. vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 545 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! I samband med Kungl. Maj:ts framställning om lån till nybyggnader m. m. vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare har statsutskottet i här föreliggande utlåtande nr 37 behandlat ett par motioner I: 233 av fru Nilsson och herr Eric Carlsson samt II: 340 av mig och herr Wiklund i Stockholm. I dessa motioner har vi hemställt om att riksdagen måtte, utöver vad departementschefen föreslagit, besluta att bevilja Föreningen Hemmet Älvgården ett ränte- och amorteringsfritt lån på 120 000 kronor till uppförande av personalbostäder.

Tyvär har utskottet ej funnit anledning att tillstyrka motionerna, enligt vad jag tror till största delen beroende på att det håller före att nykterhetsvårdsutredningen i sitt slutbetänkande kommer att överväga de erkända anstaltarnas ställning över huvud taget. Byggnadsstyrelsen har däremot i huvudsak inte något att erinra mot byggnadsförslaget, och därtill kommer att framställningen oförbehållsamt tillstyrkes av socialstyrelsen och länsbostadsnämnden i Kopparbergs län.

Det bostadslus, som det här är fråga om vid Hemmet Älvgården, omfattar

två lägenheter, en lägenhet som ersättning för en äldre sådan, vilken föreslås disponerad för utökning av kontors- och expeditiionsutrymmena, och en lägenhet som tillskott till anstaltens bostadsbestånd. Befintliga kontorsutrymmen har man konstaterat vara för få och lokaliteterna i övrigt för små, varför ett rationellt utnyttjande av den personal, som ställts till anstaltens förfogande, ej är möjligt. Bostadsbeståndet måste betraktas som helt otillräckligt och svarar inte alls mot personalens behov. Till belysande av situationen kan, herr talman, nämnas att under år 1959 slutade en manlig ordinarie befattningshavare sin tjänst, därför att familjebostad ej kunde beredas honom. Under år 1960, året därpå, har ytterligare tre manliga ordinarie befattningshavare slutat och två andra beviljats ledighet för att tjänstgöra å andra anstalter. I fyra av här nämnda fem fall har bostadsfrågan spelat in.

Det är inte för mycket sagt, att bygandet av bostad för befattningshavare å Älvgården är en fråga av mycket hög angelägenhetsgrad. Det har faktiskt uppstått en krissituation vid anstalten, vilkens arbetsresultat man nog vågar säga äventyras på det allvarligaste, om ej medel ställes till hemmets förfogande för ifrågavarande bostadsbyggande.

Av denna anledning tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till den hemställan, som framförts i motionerna I: 233 och II: 340.

I detta anförande instämde herr *Wiklund* i Stockholm (fp).

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Även om vi kan förstå herr Hammars inställning så har ändå utskottet ansett, att man bör avvakta resultatet av nykterhetsvårdsutredningens arbete. Den fråga, som motionärerna här för fram kommer då upp till övervägande. Utskottet anser därför att vi för närvarande inte skall bifalla motionens yrkande utan avvakta en se-

ny ölförsäljningsförordning, m. m. nare tidpunkt och då ta ställning till frågan.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 233 av fru Nilsson och herr Eric Carlsson samt II: 340 av herrar Hammar och Wiklund i Stockholm; och biföll kammararen utskottets hemställan.

Punkten 6

Lades till handlingarna.

§ 11

Ny ölförsäljningsförordning, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny ölförsäljningsförordning, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr **HAMMAR** (fp):

Herr talman! Må det tillåtas mig att innan frågan om ny ölförsäljningsförordning avgörs få knyta några reflexioner till bevillningsutskottets här föreliggande betänkande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition.

De framlagda förslagen grundas som bekant på ett betänkande av 1954 års bryggeriutredning och har föregåtts av diverse undersökningar av ölfrågans medicinska, sociala och ekonomiska aspekter. I likhet med bryggeriutredningen anser departementschefen, att tillräckliga skäl inte längre föreligger att i hela dess utsträckning bibehålla den nuvarande regleringen av maldryckshanteringen. Utskottet ansluter sig också till samma ståndpunkt, d. v. s. att en liberalisering av den nuvarande detaljregle-

Ny ölförsäljningsförordning, m. m.

ringen i fråga om rätten att tillverka och försälja öl bör genomföras. I denna sin uppfattning är utskottet enigt; i varje fall föreligger det ej någon reservation.

Dock vågar man nog säga, att förslaget till ny ölförsäljningsförordning väckt stor uppmärksamhet i mycket vida kretsar. Långt ifrån överallt har liberaliseringstendensen mottagits med gillande. Många och vägande är de invändningar, som rests mot förslaget. Från det län jag närmast representerar har man — och här är det fråga om både nykterhetsrörelsen i dess helhet och en rad av samhällets olika vårdorgan — yttrat sig mycket kritiskt mot propositionens uttalanden, sådana som »skadeverkningarna av ölkonsumtionen synas vara relativt obetydliga» och »många anmärkningsvärda missförhållanden i samband med tillverkning eller försäljning av öl kunna knappast tänkas förekomma».

Att öl i icke ringa antal fall användes i direkt berusningssyfte kan många av våra domstolar intyga. I min hand har jag för övrigt en så sent som i februari månad i år meddelad dom, där vederbörande blivit fälld för rattfylleri, efter att under loppet av ett par timmar ha konsumerat en back om 25 pilsner. Exemplet kan mångfaldigas. Statistiken och det praktiska livets erfarenheter sammanfaller som bekant inte alltid!

Utskottet ansluter sig som jag sade till departementschefens förslag. Med skärpa hävdar det dock — och det förtjänar att understrykas — att förutsättningen för en sådan liberalisering måste vara, att garantier skapas för att de detaljföreskrifter, som befinnas nödvändiga, verkligen efterlevs och blir riktigt tillämpade. Detta gäller inte minst tillståndsgivningen.

Utskottet tillstyrker att prövningen av ansökningar om tillstånd till försäljning anförtros polismyndigheten på den ort, där försäljningsstället är beläget.

Säkerligen är det en riktig åtgärd. Saknar polismyndighet närmare kännedom om sökandens personliga förhållanden eller föreligger eljest tvekan, skall yttrande i frågan inhämtas från nykterhetsnämnden. Denna sak finner utskottet det mycket angeläget att betona. Likaledes är det klart att nykterhetsnämnd kan anföra besvär mot polismyndighets beslut i tillståndsgivningsärenden.

Herr talman! I en del nog så viktiga detaljer har jag ifrån utskottet avvikande uppfattning. Då jag emellertid i stort kan acceptera utskottets inställning, att olämpliga åtgärder från tillverkares och försäljares sida skall stävas genom att deras ansvar klart fixeras och genom att vederbörande myndigheter effektivt inskrider i de enskilda fallen, ställer jag ej något från utskottet avvikande yrkande.

Herr förste vice talmannen övertog nu förhandlingarnas ledning.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! I egenskap av motionär i detta ärende skall jag be att få anföra några synpunkter till kammarens protokoll.

Jag tillhör dem som inte på något sätt känt mig övertygade om behovet av en ny ölförsäljningsförordning. Vi fick ju en ny förordning i samband med omläggningen av nykterhetspolitiken 1954. Uppdraget till 1954 års bryggeriutredning var att undersöka möjligheterna att avveckla det enskilda vinstintresset inom bryggerinäringen, som ju sedan länge utmärkts av en hög lönsamhet. Den lönsamhetsundersökning som gjorts av utredningen förändrar inte detta förhållande, och nu ökar f. ö. avsättningen av öl och starköl på ett högst påtagligt sätt.

Resultatet av utredningens arbete blev ett förslag, inte till större insyn eller kontroll, utan — märkligt nog — till en ny förordning med större frihet

Ny ölförsäljningsförfordning, m. m.

för bryggerinäringens utövare. Man har sagt att denna näring även producerar annat än alkoholdrycker och att det därför inte är lämpligt eller ens möjligt att tillämpa desintresseringsprincipen på ölhanteringen. Men någon mer ingående prövning av en desintressering, som t. ex. inte omfattar hela denna hantering utan begränsats till försäljningsledet, har veterligen inte skett inom utredningen.

Jag har inte heller känt mig övertygad om att de skäl man anfört som belägg för att ölet är ganska ofarligt ur nykterhetssynpunkt är bärande. Att öl har lägre alkoholhalt och ger mindre berusningseffekt än samma mängd alkohol, tillförd i form av starkare drycker, utesluter på intet sätt, att ölet — konsumerat ensamt eller i kombination med andra drycker — alltså spelar en inte oviktig roll som berusningsmedel för vissa kategorier. Vill man ha en illustration till detta, kan man göra en rundvandring på Stockholms ölkaféer en kväll eller höra sig för med dem som bor i grannskapet av ett sådant kafé. De kan berätta om sina beklämmande intryck och erfarenheter.

Man säger att det inte är ölet utan andra drycker som har den väsentliga skulden till ölkafépublikens berusning. Detta är dock endast en förmodan. De undersökningar av ölmissbruket, som bryggeriutredningen redovisar, består endast av enkäter, utsända till vissa myndigheter. Undersökningarna är därför enligt min mening mycket ofullständiga, och det är sålunda inte tillfredsställande utrett hur det förhåller sig med ölmissbruket i dagens läge. Vi skulle behöva ha en del medicinska, socialmedicinska och sociologiska klientelundersökningar — t. ex. när det gäller vad öl spelar för roll som påspädningsdryck, som fullständigar ett rus påbörjat med andra alkoholdrycker, betydelsen över huvud taget av blandningen av öl och andra alkoholdrycker eller öl och vissa tabletter, ölets roll

vid recidiv hos alkoholister, ett centralt problem i hela alkoholfrågan, dess betydelse vid trafikolyckor och alkoholbetingade olycksfall i arbete eller vid gatufylleri, förgargelseväckande beteende och de talrika gatue- och lägenhetsbråken o. s. v.

Ingen har väl varken nu eller tidigare velat göra gällande, att öl spelar den största rollen vid uppkomsten av alkoholskador. Dess relativa betydelse i orsakssammanhangen är dock alltså långt ifrån fullständigt klart. Utredningen själv synes inte vara helt säker på att denna betydelse är ringa. Annars skulle utredningen väl knappast ha gått så långt som till att föreslå att ölhanteringen skulle bli föremål för ökad offentlig observation genom särskilda organ i kommunerna och ett särskilt organ i kontrollstyrelsen. Att man över huvud taget har en reglering, när det gäller ölhanteringen, och inte nu anser sig kunna avskaffa denna, visar att talet om ölets sociala rehabilitering är orealistiskt.

Den starka reklamdrive, som igångsatts från bryggerihåll, sedan bryggeriutredningen avlämnade sitt betänkande och som uppenbarligen givit resultat i form av ökad konsumtion, visar vad vinstintresset i denna hantering betyder. Inte ens regalskeppet Wasa undgår att utnyttjas i denna reklam, något som man kunnat iakttaga på sista tiden.

Det är litet skada att vi inte har tillfälle att behandla frågan om alkoholreklamen samtidigt med behandlingen av detta ärende. Den frågan kommer på kammarens bord litet längre fram, då väckta motioner rörande alkoholreklamen kommer att behandlas. Det hade som sagt varit lämpligt att ta upp även denna större fråga i detta sammanhang, men det går nu inte.

Om nu frågan om utsträckt tillämpning av desintresseringsprincip, så att den också kunde omfatta ölhanteringen, inte bara den övriga alkoholhanteringen, ställes öppen, tycker vi

Ny ölförsäljningsförordning, m. m.

motionärer liksom bryggeriutredningen att man bör försöka något förstärka kontrollen över denna hantering. Bryggeriutredningen går därvidlag till och med längre än motionärerna. Vi vill sålunda att det på sätt utredningen föreslagit skall inrättas en särskild central nämnd med företrädare för både ölhanteringen och nykterhetsintresset för en fortlöpande observation gentemot ölhanteringen — och för all del även samråd rörande uppkommande problem, t. ex. sådana som sammanhänger med reklamen. Eventuellt kunde i stället den nu till kontrollstyrelsen knutna samarbetsnämnden i alkoholfrågan få särskilda direktiv angående en sådan observation.

Uppslaget till en dylik nämnd kommer från 1944 års nykterhetskommitté, som ville att det i socialstyrelsen skulle inrättas en rådgivande nämnd för behandling av nykterhetspolitiska spörsmål i allmänhet. Meningen var att socialstyrelsen skulle inta en central ställning i det nykterhetspolitiska arbetet. Det blev nu inte så, utan kontrollstyrelsen gavs i stället denna funktion. Men svagheten med kontrollstyrelsens samarbetsnämnd är att dess ställning och verksamhet är helt oreglerad. Nämnden är relativt löst sammansatt och får betraktas närmast som ett diskussionsforum. Det säger sig självt att nämnden därför inte har den auktoritet, som den annars skulle kunna få.

Vi motionärer har nu föreslagit, att denna nämnds ställning och funktion skall fastställas i samband med uppdrag till nämnden att ägna fortlöpande uppmärksamhet åt ölhanteringen eller att bryggeriutredningens förslag om en särskild nämnd hos kontrollstyrelsen för denna uppgift skulle genomföras.

Herr talman! Som detta ärende rent formellt ligger till, anser jag inte kunna ställa något yrkande.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag skall inte bli mång-

ordig, och jag kunde kanske ha nöjt mig med att instämma i vad herr Wiklund i Stockholm här anfört. Jag har emellertid känt behov av att här säga några ord.

Jag kan inte finna att spriten som sådan tillför individen eller samhället några som helst positiva förmögenheter, vare sig ur fysisk, psykisk eller ekonomisk synpunkt, men väl att den för mycket negativt med sig. Jag tycker tyvärr att det är på samma sätt med det ärende som nu ligger på kammarens bord.

I den situation vi nu befinner oss kan jag inte finna några skäl föreligga att öka ölets lättillgänglighet. Sedan spriten blev fri 1955 har vi tyvärr kunnat konstatera ett ökat alkoholmissbruk, och detta borde som jag ser det vara skäl nog att inte nu gå in för en ökad liberalisering av ölförsäljningen.

Hur man än ser på denna fråga synes man ha svårt att komma ifrån att de alkoholhaltiga dryckernas lättillgänglighet spelar en stor och avgörande roll för alkoholismens utbredning. Det går inte att mönstra ut ölet ur den dystra bild, som alkoholismen faktiskt företer.

När nykterhetsutredningen på sin tid gick in för motbokens slopande, insåg man väl att det fanns risker för att den fria spriten skulle föra med sig en hel del saker och ting som vi inte önskade. Men man föreslog också motåtgärder. Dessa motåtgärder har emellertid inte mötts med den förståelse som den fria spriten i hög grad motiverade.

Vi motionärer anser att det inte är riktigt, att man från statens sida banar väg för att göra de alkoholhaltiga malt-dryckerna väsentligt mer tillgängliga än de är nu. Förut har sex organ hörts innan ett utminuteringsstillstånd givits. Detta ligger i överkant, det skall erkännas. Men mera riskabelt synes det mig vara, att polismyndigheterna med stöd av en lagparagraf blir det enda organ som skall besluta, utan remiss till något kommunalt organ.

Försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

Jag tror att polismyndigheterna kommer att i allt, som hittills, handla under utomordentligt ansvar. Men avkopplandet av de kommunala organens medverkan vid tillståndsgivningen är absolut inte ett steg framåt för denna frågas goda och normala lösning. De besitter dock en sakkunskap i fråga om lokal- och personkännedom, som bör vara utomordentligt värdefull. Det borde vara självklart, att kommunens nykterhetsnämnd skall höras innan polismyndigheten fattar beslut om tillståndsgivning.

Jag vet att det är lönlöst att här yrka bifall till motionerna, men jag har velat anföra dessa synpunkter till protokollet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 12**Försäljning av obeskattade varor på tullflygplats**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 16 december 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 11, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anförde utskottet följande.

I propositionen föreslås, att butiker för skattefri försäljning till flygpassagerare — s. k. tax-free shops av samma typ som nu förekommer på ett flertal större flygplatser i utlandet — skall få

inrättas på svenska flygplatser med internationell trafik. Försäljningen förutsättes tills vidare endast omfatta tobaksvaror och rusdrycker samt gälla resande till utomnordiska länder.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 544 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 645 av herr *Rimmerfors m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 11 om försäljning av obeskattade varor (tobaksvaror och rusdrycker) på tullflygplats»; samt

2) motionen II: 646 av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 11 angående försäljning av obeskattade varor på tullflygplats».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 11 och med avslag å de likalydande motionerna I: 544 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 645 av herr *Rimmerfors m. fl.* samt motionen II: 646 av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.* — antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats; samt

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 544 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 645 av herr *Rimmerfors m. fl.*, ävensom

2) motionen II: 646 av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.*, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sitt utlåtande anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Söderquist*, *Kronstrand* och *Engkvist*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 544 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 645 av herr *Rimmerfors m. fl.* samt till motionen II: 646 av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.*, måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 11.

Försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ENGVIST (s):

Herr talman! Vid det utskottsutlåtande som kammaren nu behandlar, har fogats en reservation som jag har biträtt. Till den motivering som anges i denna reservation vill jag emellertid anförda ytterligare ett par synpunkter.

I utskottets utlåtande framhålles, att nu föreliggande förslag om skattefri försäljning på de svenska flygplatserna av alkoholdrycker till resenärerna i utomnordisk trafik inte har någon betydelse ur nykterhetspolitisk synpunkt. Jag delar den mening, att den nu föreslagna anordningen i och för sig inte betyder så mycket i detta avseende.

Utskottet har också framhållit den fördel, som kan uppnås med den nya ordningen genom att, som det uttryckes i utlåtandet, den »besvärande försäljningen på flygplanen» kan begränsas. En sådan utveckling är givetvis önskvärd och skulle hälsas med tillfredsställelse av många flygresenärer.

Emellertid har jag den uppfattningen, att hela frågan om skattefri försäljning av alkohol på olika trafikleder bör prövas innan någon utvidgning sker, även om denna utvidgning kan anses vara en detalj som ej orsakar någon nämnvärd olägenhet.

Sålunda anser jag det angelägnare att komma till rätta med de svårigheter, som den skattefria spriten i samband med färje- och båttrafik mellan de nordiska länderna onekligen medför. Denna fråga står inte på dagordningen och kan därför inte föras in i resonemanget till allvarlig prövning. Det är emellertid att hoppas att vi får möjligheter att åstadkomma en förändring till det bättre i ett större sammanhang.

Som jag redan nämnt har jag den mening, att någon utvidgning inte bör ske innan man prövat frågan i dess helhet ur både skattepolitiska och nykterhetspolitiska synpunkter.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fröken Sandell (s).

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Det har under senare år till följd av alkoholforskningens rön och ökad saklig upplysning i alkoholfrågan framkommit löftesrika tecken på och tendenser till vad man skulle kunna kalla allsvensk samling i nykterhetsfrågan kring vissa minimikrav, som alltså alla, oavsett personlig inställning i övrigt till alkoholfrågan, skulle kunna enas om. Ett sådant krav är att alkohol och trafik inte hör ihop och därför bör åtskiljas. Skärpta nykterhetsbestämmelser för flygpersonal och flygstationspersonal har nyligen föreslagits och bär tydliga spår av detta krav, som nog en mycket bred opinion rakt igenom partier och åsikter i övrigt stöder.

Men samtidigt skulle man alltså nu öka möjligheterna för bland annat flygtrafikpersonalen — naturligtvis inte i första hand denna personal, men ändå — att köpa alkohol på tullflygplatserna. Denna omständighet tillsammans med det faktum, att så att säga själva den nykterhetspolitiska atmosfären just nu inte precis kan anses vara den bästa för att släppa på de återhållande momenten i nykterhetspolitiken, då vissa ur nykterhetssynpunkt känsliga grupper, jag tänker på kvinnor och ungdom, verkliga nyckelgrupper i detta sammanhang, ökar sin spritkonsumtion, gör såvitt jag kan förstå, att tidpunkten för att införa vad som nu kallas tax-free shops enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 11 är direkt olämplig. Man kan visserligen säga, att det rör sig om en mycket begränsad, skattefri alkoholförsäljning till ett mycket begränsat klientel, men i en tid, då så ohyggliga ting händer i alkoholens tecken, bl. a. i flygtrafiken, måste ett bifall till denna proposition få ogynnsamma psykolo-

Försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

giska och opinionsmässiga inflytelser genom den officiella sanktion av alkoholseden, som inrättandet av sådana här butiker i samband med flygtrafik innebär. Och det verkar ju som om det nu föreliggande förslaget endast är en etapp på vägen till utökad s. k. service av detta slag. Det sägs att inköpsrätten bör åtminstone tills vidare inte gälla passagerare till de andra nordiska länderna. Men bara *tills vidare*. Förslaget till kungörelse öppnar nämligen möjligheter för Kungl. Maj:t att tillåta skattefri alkoholförsäljning genom butiker på tullflygplatser även till passagerare i internordisk trafik, t. ex. mellan Malmö och Köpenhamn. Här tycks en ny möjlighet lätt kunna uppkomma att skapa nykterhetsproblem i Öresunds-trafiken. Om propositionen bifalles, finns det ju såvitt jag kan förstå intet hinder att inköpa obegränsade kvantiteter skattefri starksprit i t. ex. fickpluntor och konsumera denna sprit i transithallarna på tullflygplatserna. Vi vet att lång väntetid i dessa lokaler är mycket vanlig för flygpasagerarna. Här skulle alltså ordnas skattefri försäljning av alkohol i speciella för ändamålet inrättade butiker. Vad är det som hindrar att ett speciellt, alkoholintresserat klientel särskilt kommer att utnyttja denna nya möjlighet? Att det kostar relativt mycket pengar att flyga utomlands är visserligen ett påtagligt, ganska stort hinder. Men om möjligheterna att köpa skattefri sprit efter hand vidgas till att gälla även passagerare i internordisk trafik, minskar ju detta hinder i betydelse. Det finns dock — det vore underligt annars — alkoholproblem även hos en del av utlandspasagerarna. Var och en som reser med flyg har nog haft anledning att konstatera att det förhåller sig på det viset.

Det vore skäl att i detta sammanhang också resa invändningar mot alkoholförsäljning ombord på flygplanen. Jag anser att den försäljningen är olämplig och i varje fall onödig. Det blir väl an-

ledning att ta upp den frågan i ett vidare sammanhang, vilket herr Engkvist nyss påpekade.

Skulle det bli förbjudet att förtära inköpt skattefri sprit i t. ex. transithall eller på flygplats, så blir ett sådant förbud svårt att upprätthålla, det vet vi alla. Konsumtionen sker då i smyg på toaletter och på andra ställen, och förbudet blir därigenom verkningslöst. Alla påverkade passagerare på allmänna trafikmedel över huvud är ur ordnings- och säkerhetsynpunkt — och trevnadsynpunkt med för den delen — ett problem, ett problem som dock på flygplan kanske är allra störst eftersom där finns så mycket större riskmoment och så mycket större krav måste ställas på passagerarna i vad gäller att följa personalens anvisningar, t. ex. att släcka cigaretter, spärra fast säkerhetsbälten o. s. v. vid upp- och nedstigning, vid dåligt väder etc. De relativt små utrymmena för passagerarna gör inte den här saken bättre.

Att tala om standard och service i samband med alkoholförsäljning i detta trafiksammanhang tycker jag i dagens läge inte är lämpligt. Inte heller tror jag på argumentet att turister t. ex. skulle ändra sina resplaner, om de fick upplysning om att Bromma saknade tax-free shops, eller att Kastrop i Danmark skulle ha speciell attraktionskraft på de resande, därför att man har tillgång till sådan service på denna flygplats. Förklaringen ligger nog på annat håll. Själv har jag rest ganska mycket utomlands och funnit att bestämmelserna om alkoholförsäljning varierat rätt avsevärt, men jag har inte alls funnit att turister eller andra utlandsresenärer skulle vara speciellt känsliga för ett lands särdrag eller speciella lagstiftning på t. ex. denna punkt.

Resonemanget att vi med hjälp av spritförsäljning skulle kunna förbättra vederbörande flygbolags ekonomi och skapa bättre konkurrenskraft, alltså nu närmast för SAS, kan väl ändå inte till-

Försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

mätas någon egentlig betydelse — bortsett från att en så krass synpunkt för mig ter sig stötande i detta sammanhang.

Efter att ha tagit del av de synpunkter, som bevillningsutskottet har att anlägga på denna fråga, finner jag det också svårt att förstå att man är beredd att avstå från en skattemöjlighet. Bevillningsutskottets betänkande skulle nämligen innebära, att man här medvetet avstår från en möjlighet till skatteinkomst.

Herr talman! Jag ber att med det anförda i likhet med herr Engkvist få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde fru *Boman* (h) samt herrar *Hammar* (fp), *Nyberg* (fp), *Carlsson* i Huskvarna (fp), *Carlsson* i Stockholm (fp), *Nelander* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Keijer* (fp), *Johansson* i Öckerö (fp), *Dickson* (h), *Gustafsson* i Borås (fp), *Antby* (fp), *Carlsson* i Tibro (fp) och *Hamrin* i Jönköping (fp).

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Vi har tidigare här i kammaren diskuterat den fria försäljningen av sprit och tobak på Öresundsfärjorna — alltså obeskattade tobaksvaror och spritvaror — och jag har själv motionerat om att denna trafik skulle stoppas. Jag vidhåller att så bör ske på de korta router det är fråga om vid Öresundstrafiken.

Varför har jag då varit med om bevillningsutskottets förslag att tillåta en utökad försäljning av dylika varor? Jo, jag anser att denna försäljning är av en helt annan karaktär än den vi tidigare diskuterat. Här är det fråga om s. k. tax-free shops, särskilda butiker för försäljning till flygpasagerare av obeskattade varor, som nu finns exempelvis på Kastrop och som föreslås bli inrättade på våra stora flygplatser Arlanda, Bromma, Bulltofta och Torslanda. Ursprungligen avsåg förslaget, vill jag

minnas, även andra varor än sprit och tobak, men departementschefen har väl tagit hänsyn till vissa remissyttranden och plockat bort de övriga varorna, så att kvar står endast sprit och tobak.

Det hävdas nu att sådan försäljning skulle bli en fara ur nykterhetspolitiska synpunkter och även ur fiskaliska synpunkter. Är det verkligen så, om man ser realistiskt på saken? Även jag, som klart tagit ståndpunkt mot den fria försäljningen på Öresundsfärjorna, kommer till resultatet, att försäljningen i tax-free shops inte skulle komma att få några konsekvenser i dessa hänseenden. Det är, som jag nämnde, fråga om ett begränsat sortiment och det gäller endast försäljning till resande till utomeuropeiska länder, alltså inte till resande till de nordiska länderna. Förslaget har även tillstyrkts just av de instanser som har att handlägga de fiskaliska frågorna i detta fall, nämligen generaltullstyrelsen och kontrollstyrelsen. Är det någon mer än herr Wiklund i Stockholm som tror att det kommer att säljas en enda droppe sprit mera eller ett enda paket cigaretter mera efter inrättandet av tax-free shops? Tror herr Wiklund att några springer ner till systembolaget strax innan de skall stiga på flygplanet, när de så fort planet lyft kan få dricka så mycket sprit de vill och köpa obegränsade mängder tobaksvaror? På routen över Nordpolen behöver man visst inte ens köpa sprit utan bjuds på så mycket man vill ha.

Genom att avslå förslaget om tax-free shops vinner man alltså inte något ur nykterhetspolitiska synpunkter, och inte heller får man in mera skatt. Man säger bara till passagerarna: Ni får göra som tidigare — köpa på planet och på Kastrop — men här i Sverige kan vi inte ge samma service.

Även om jag aldrig gjort den erfarenheten att man störs av berusade personer, när man flyger, har jag konstaterat den olägenheten, att flygvärdinnorna eller annan personal inte hinner med

Försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

annat än att sälja sprit och tobak — de får inte stora möjligheter att ge passagerarna service i andra hänseenden. Kunde man få en ändring till stånd härvidlag genom att passagerarna skaffade sig vad de vill ha, innan de gick ombord på flygplanet, så att de inte behövde anlita personalen på flygplanet för dessa ting så vore det praktiskt, men någon ökad försäljning av sprit och tobak skulle det som sagt inte leda till.

Om jag förstod herr Engkvist rätt så erkände han också att ett genomförande av förslaget inte skulle få någon betydelse ur nykterhetspolitisk synpunkt. I detta speciella fall uppkommer heller inga konsekvenser ur skattesynpunkt. Men om man kunde förbjuda all försäljning på flygplanen och all försäljning vid våra gränser samt på Öresundsleden av obeskattade tobaksvaror och sprit skulle jag för min del inte ha något emot detta, ty det vore välgörande ur såväl nykterhetspolitiska som fiskaliska synpunkter. Det är dock en fråga som inte har med detta förslag att göra, utan det är som utskottet säger: Detta är en praktisk åtgärd som avser att skapa likställighet mellan flygstationerna här i Sverige och exempelvis på Kastrup samt att åstadkomma bättre serviceanordningar.

Herr talman! Med detta konstaterande har utskottet tillstyrkt förslaget, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman tycker att likställighet är något slags dygd på detta område. Jag kan för min del inte finna detta eftersträvarsvärt. Jag tycker tvärtom att det inte alls är något bärande skäl att åberopa, att det finns en sådan här service på andra håll i världen. Jag tycker att vi i stället skall vara ett bra stycke före andra i utvecklingen mot nyktra förhållanden i vårt land.

Jag har i huvudsak inte anlagt skatte-

politiska synpunkter — jag endast snuddade vid den sidan — utan jag har anfört andra synpunkter och framför allt betonat den ogynnsamma psykologiska effekten av ett bifall till denna proposition.

Herr Brandt i Aspabruk sade, att det här endast gäller passagerare i utomnordisk trafik. Det är emellertid så, att denna förordning innefattar möjlighet för Kungl. Maj:t att medge försäljning av spritdrycker även till passagerare till annat nordiskt land. Det talas nämligen i förordningen om passagerare i flygtrafik till »utlandet». Där finns i samma bestämmelse en passus om att det ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma räckvidden, då denna förordning tillämpas. Det säges uttryckligen på ett ställe i departementschefens uttalande, att försäljningen bara *tills vidare* skall gälla passagerare i utomnordisk trafik. Men detta tyder på att det nu föreliggande förslaget innebär ett första steg mot en mera allmän försäljning till utlandspassagerare i stort.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Det står ju klart och tydligt i utskottets betänkande, att försäljning endast skall ske till passagerare, som avreser till *utomnordiska* länder. Utskottet har inte tillstyrkt någon försäljning till resande på nordiska länder, och ordet »tills vidare» finns över huvud taget inte med i utskottets betänkande.

Om det emellertid skulle bli någon ändring på den punkten — det kan ju tänkas att något annat nordiskt land genomför en ändring eller till och med att man vid en behandling av frågan i Nordiska rådet kommer till en annan uppfattning — förutsätter jag, att den inte genomförs utan riksdagens medgivande.

Jag förstår i och för sig de nykterhetspsykologiska synpunkter, som herr

Försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

Wiklund anför, men som jag tidigare framhållit tror jag inte att denna fråga har någon nykterhetspolitisk betydelse.

Reservanterna säger att den föreslagna skattefria försäljningen av spritdrycker »skulle komma att öka de nackdelar i konkurrenshänseende för den reguljära handeln, som den redan nu förekommande skattefria försäljningen av vissa varor i samband med flyg-, båt- och färjresor åstadkommer». Jag vill i detta sammanhang understryka vad jag redan tidigare sagt nämligen att sedan remissyttrandena avlämnats — där dessa synpunkter blivit framförda — har ju departementschefen frångått det ursprungliga förslaget och begränsat sortimentet. Såsom jag redan framhållit skall vi inte tro, att passagerarna skulle inköpa sin sprit i den reguljära handeln, om vi inte inför denna skattefria spritförsäljning. De kan få den mycket billigare på flygplanen eller på Kastrup, där ju sprit säljes skattefritt till passagerare som skall resa längre än 30 mil.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort eftersom jag helt och hållet kan ansluta mig till de synpunkter som herr Engkvist och herr Wiklund anför. Det är bara några ytterligare reflexioner jag vill göra.

Det verkar som om utskottsmajoriteten framför allt vore rädd för att Sverige på något sätt skulle framstå som ett underutvecklat land, om vi inte har samma service i fråga om försäljning av sprit och tobak som en rad andra länder. Jag tycker nog att vi i så fall kan ta den kritiken med största jämnmod. Vi har ju tyvärr spritproblem här i vårt land som är så svåra att ett beslut som skulle få den psykologiska effekten att det kunde tydas som om statsmakterna inte tillräckligt besinnade allvaret i nykterhetsproblemen skulle vara mycket olyckligt.

Naturligtvis är detta inte en sak som

kan ha någon inverkan på exempelvis ungdomsfylleriet, men vi kan aldrig komma ifrån att den psykologiska effekten bland folket inte skulle bli gynnsam, om Sveriges riksdag visade en sådan generositet att det inrättades försäljningsställen, där man tillhandahöll sprit skattefritt. Det är väl underligt att man som motivering för att det bör säljas sprit på flygplatserna kan anföra det förhållandet att efterfrågan redan nu är så stor att flygvärdinnorna inte hinner med något annat än att langa fram sprit. För att underlätta deras arbete skulle man alltså se till att passagerarna i utomnordisk trafik skall kunna förse sig med sprit redan innan de stiger på planet.

Över huvud taget borde dessa problem ha betraktats ur helt andra synpunkter. Man borde ha försökt ta krafttag för att begränsa den spritförsäljning som nu sker. Nog är det underligt att man i kollektiva kommunikationsmedel skall sälja sprit och ge passagerarna möjlighet att förtära medhavd sprit. Sådant förekommer som väl är inte på tåg, åtminstone inte med myndigheternas sanktion. Detta vore också ett egendomligt sätt att försöka förbättra flygbolagens dåliga affärer. Den frågan får man lov att angripa från helt andra utgångspunkter.

Herr talman! Med detta ber jag att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wiklund i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Söderquist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Wiklund i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 74 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckta motioner angående förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 34 av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.* och II: 46 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen måtte

1) antaga ett vid motionerna fogat förslag till förordning angående änd-

ring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

2) antaga ett vid motionerna likaledes fogat förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning, i vilket förslag 2 § erhållit följande lydelse:

2 §.

Uppgår den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten för i 1 § omförmäld skattskyldig till belopp, som med minst 10 000 kronor överstiger den skattskyldiges motsvarande inkomst under det nästföregående beskattningsåret (jämförelseåret), skall utjämningen av skatten verkställas sålunda att den skatt, som den skattskyldige har att jämlikt förordningen om statlig inkomstskatt erlägga, nedsättes till sådant belopp, att den sammanlagda statliga inkomstskatten för det ifrågavarande beskattningsåret och för jämförelseåret blir lika stor som summan av den skatt, som han haft att erlägga för nämnda båda år, därest den sammanlagda beskattningsbara inkomsten för dessa år med lika delar belöpt på vardera av åren.

Vid tillämpningen av bestämmelsen i första stycket skall beräkning av skatt ske efter det procenttal av grundbeloppen för statlig inkomstskatt, som jämlikt 12 § förordningen om statlig inkomstskatt skall tillämpas för slutlig skatt på grund av taxeringen för beskattningsåret.

(Se vidare anvisningarna.)

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande allmän öppen resultatutjämning, innebärande bland annat rätt till skattefri avsättning å särskilda konton — motsvarande nuvarande skogskonto — vid beräkning av intäkt av jordbruk och av annan fastighet (hyresfastighet);

B) de likalydande motionerna I: 71 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 90 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdts,

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

I. att riksdagen måtte antaga det av 1957 års skatteutredning framlagda förslaget till förordning om rätt till utjämning av statlig inkomstskatt å merinkomst i vissa fall samt till anvisningar till densamma, dock med följande ändringar:

dels att som villkor för rätt till utjämning av statlig inkomstskatt å merinkomst enligt nämnda förordning måtte gälla, att den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten för skattskyldig uppginge till belopp, som med minst 10 000 kronor överstege den skattskyldiges motsvarande inkomst under det nästföljande beskattningsåret (jämförelseåret),

dels att som villkor för rätt till sådant progressionsutjämning vidare måtte gälla, att deklarationsskyldighet föreläggat under jämförelseåret eller något av de två närmast föregående beskattningsåren,

dels att rätt till progressionsutjämning jämväl skulle föreligga vid fallande inkomst, då skattskyldigs till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst från något av de två närmast föregående beskattningsåren minskats med minst 6 000 kronor, och att utjämning då finge verkställas på så sätt, att den sammanlagda statliga inkomstskatten för det beskattningsår, för vilket den skattskyldige begärde utjämning, och de två närmast föregående beskattningsåren skulle utgöra det belopp, varmed nämnda skatt skulle ha utgått, om inkomsten fördelats lika på de tre beskattningsåren, i enlighet med vad ovan anförts, samt

att vederbörande utskott måtte utarbета förslag till härför erforderlig författningstext;

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av möjligheterna till en fullständig resultatutjämning samt om att härvid i första hand frågan om resultatutjämning genom kontometoden prö-

vades och att förslag i detta syfte skyndsamt förelades riksdagen;

C) de likalydande motionerna I: 76 av herrar *Kronstrand* och *Stefansson* samt II: 89 av herr *Stenberg m. fl.*, vari hemställdes,

1. att riksdagen måtte antaga det av 1957 års skatteutredning redovisade förslaget till förordning om rätt till utjämning av statlig inkomstskatt å merinkomst i vissa fall dels med ändringen att gränsen för rätt till utjämning fastställdes till 10 000 kronor, dels med kompletteringen att progressionsutjämning även skulle kunna ske vid fallande inkomst och att deklarationskyldighet skulle ha föreläggat antingen jämförelseåret eller något av de två närmast föregående beskattningsåren, samt

2. att vederbörande utskott måtte utarbета förslag till författning i anledning av yrkandet ovan under 1;

D) de likalydande motionerna I: 472 av herr *Kajiser* samt II: 545 av fru *Kristensson* och herr *Björkman*.

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 34 av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.* och II: 46 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 71 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 90 av herr *Hedlund m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 76 av herrar *Kronstrand* och *Stefansson* samt II: 89 av herr *Stenberg m. fl.*, även som

4) de likalydande motionerna I: 472 av herr *Kajiser* samt II: 545 av fru *Kristensson* och herr *Björkman*

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sitt utlåtande anförde, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Spetz*, *Gustaf Elofsson*, *Söderquist*, *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson*, *Kollberg*, *Nilsson i Svalöv*, *Vigelsbo*, *Mag-*

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

nusson i Borås och Stenberg, vilka ansett, att utskottet under punkterna 1—3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de inbördes likalydande motionerna I: 34 och II: 46, I: 71 och II: 90 samt I: 76 och II: 89 måtte

1) antaga det vid motionerna I: 34 och II: 46 fogade förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

2) antaga det vid sistnämnda motioner fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning med den ändringen att 2 § i förslaget erhöles följande lydelse:

2 §.

Uppgår den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten för i 1 § oförmäld skattskyldig till belopp, som med minst 10 000 kronor över- eller understiger den skattskyldiges motsvarande inkomst under det nästföregående beskattningsåret (jämförelseåret), skall utjämningen av skatten verkställas sålunda att den skatt, som den skattskyldige har att jämlikt förordningen om statlig inkomstskatt erlägga, nedsättes till sådant belopp, att den sammanlagda statliga inkomstskatten för det ifrågakvarande beskattningsåret och för jämförelseåret blir lika stor som summan av den skatt, som han haft att erlägga för nämnda båda år, därest den sammanlagda beskattningsbara inkomsten för dessa år med lika delar belöpt på vardera av åren.

Vid tillämpningen av bestämmelsen i första stycket skall beräkning av skatt ske efter det procenttal av grundbeloppen för statlig inkomstskatt, som jämlikt 12 § förordningen om statlig inkomstskatt skall tillämpas för slutlig skatt på grund av taxeringen för beskattningsåret.

(Se vidare anvisningarna.)

3) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att skyndsamt utredning företoges om möjligheterna till en fullständig resultatutjämning samt att härvid i första hand frågan om resultatutjämning genom kontometoden prövades och att förslag i detta syfte skyndsamt förelades riksdagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! De frågor som behandlas i föreliggande betänkande var föremål för behandling även vid förra årets riksdag. Jag kan därför nu fatta mig ganska kort.

Betänkandet upptar tre förslag till behandling, förslag som bl. a. framförts i högermotionerna I: 34 och II: 46. Det gäller för det första vissa ändringar i förordningen den 8 april 1960 om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst, för det andra förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning, d. v. s. progressionsutjämning, och för det tredje gäller det förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om skyndsamt utredning rörande allmän öppen resultatutjämning. Detta senare skulle bl. a. innebära rätt till skattefri avsättning på särskilda konton, motsvarande nuvarande skogskonton, vid beräkning av intäkt av jordbruk och annan fastighet.

Vad först beträffar förlustutjämningen, som beslöts vid förra årets riksdag, så begärde vi från oppositionen redan då vissa justeringar i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Ändringarna gällde då bl. a. den i förordningen införda begränsningsregeln beträffande deklarationsskyldighet. Enligt författningen krävs att deklarationsskyldighet skall ha förelegat för det beskattningsår då förlusten uppkommit för att rätt till

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

förlustavdrag skall föreligga. Vid remissbehandlingen av 1957 års skatteutrednings betänkande, vilket föregått lagstiftningen, ansåg ett flertal remissmyndigheter, att den föreslagna begränsningen var onödigt rigorös och ägnad att medföra vissa orättvisor. Det syntes tillräckligt att stadga, att deklara-tionskyldighet skall ha förelegat an-tingen under förluståret eller under nå-got av de två närmast föregående be-skattningsåren.

Vi delade i fjol denna uppfattning och vi gör det fortfarande.

En annan ändring gällde rätten till förlustavdrag i vissa fall då det rör familjebolagen. Enligt författningen gäl-ler att förlustutjämning endast skall få äga rum därest ägareförhållandena i det väsentliga är desamma då förlusten skall utnyttjas som vid förlusttillfället. Denna bestämmelse kan leda till obil-liga resultat. Det stadgas visserligen, att rätten till förlustutjämning skall be-stå oförändrad om ändring i ägareför-hållandet betingas av att aktier över-gått till någon på grund av arv, testa-mente eller bodelning. Därest emeller-tid i sådant fall till exempel änka och barn efter en hälftendelägare saknar ekonomiska möjligheter att behålla ak-tierna och därför överlåter dem till den andre hälftendelägaren, förlorar denne delägare helt rätten till avdrag för för-lust som uppkommit innan han övertog de efterlevandes aktier. Vi förordar en sådan komplettering av denna bestä-melse, att rätt till förlustutjämning skall kvarstå, om den som övertagit aktier på grund av arv, testamente eller bo-delning överlåter dessa till tidigare äga-re av aktier i företaget. Någon risk för missbruk kan icke befaras uppkomma härigenom.

Vårt förslag innebär inte avdragsrätt vid fri försäljning av förlustbolag, vil-ket utskottsmajoriteten emellertid tycks tro. Den hänvisar nämligen till 1960 års betänkande i denna fråga där det

då framhölls: »att en viss fara för miss-bruk av möjligheterna till förlustavdrag föreligger synes bl. a. framgå av den omständigheten att under sist förflutna år ett flertal huvudposter av aktier i bolag med» förlust tidigare år utbju-des till försäljning. Vårt förslag inne-bär avdragsrätt endast om andel i bo-laget överlåtes till en förutvarande del-ägare i bolaget och då i första hand i samband med dödsfall. Det kommer alltså inte att beröra dessa s. k. för-lustbolag som utbjudes till allmän för-säljning.

Så ett par ord om förslaget till pro-gressionsutjämning. Jag vill då erinra om att 1957 års skatteutredning även hade förordat en progressionsutjämning. Ett flertal remissinstanser hade till-styrkt en sådan. Från såväl högerhåll som från annat borgerligt håll hade vid 1960 års riksdag framförts förslag om en förordning beträffande progressions-utjämning, i stort sett i enlighet med utredningens förslag. Vi förordar ifrån oppositionshåll fortfarande att utred-ningens förslag genomföres med de änd-ringar som vi redan föregående år före-slog. Ändringarna innebär att rätt till utjämning bör förefinnas även vid fal-lande inkomst. Utredningen hade före-slagit att det endast borde ske vid sti-gande inkomst. Sveriges lantbruksför-bund och RLF förordade rätt till pro-gressionsutjämning vid fallande in-komst, vilket är av stor betydelse fram-för allt inom jordbruket, där inkomsten i hög grad är beroende av skördeutfallet. En sådan rätt till progressionsut-jämning vid fallande inkomst kan även ha sin stora betydelse för löntagare av alla kategorier, vilka på grund av sjuk-dom under ett eller ett par år kan få starkt minskade inkomster. Rätt till pro-gressionsutjämning enligt vårt förslag skulle komma även dessa kategorier till godo.

Utredningen har vidare föreslagit att rätt till utjämning endast skulle få ske

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

om skillnaden mellan två års inkomster uppgick till 12 000 kronor. Vi anser att en sådan rätt bör finnas redan när skillnaden är väsentligt mindre. Många anser att beloppet rent av kunde sänkas till 6 000—8 000 kronor. Det kan också vara möjligt att så är fallet. Vi reserverar föreslår emellertid att beloppet i det inledande skedet sättes till 10 000 kronor.

Då denna fråga förra året behandlades, konstaterade jag i debatten att utskottsmajoriteten visserligen gått emot förslaget men att den var ganska positiv i sin skrivning, när den där talade om att den endast motsatte sig ett omedelbart införande av lagstiftningen. Jag var då optimistisk nog att tro, att om vi från oppositionens sida återkom i år, skulle vi få stöd av våra socialdemokratiska kolleger i utskottet. Detta har vi emellertid inte fått. Tvärtom tycker jag mig finna att utskottsmajoriteten, d. v. s. den majoritet som tillkommit med lottens hjälp, blivit litet mer frågande inför problemställningen om progressionsutjämning i år. Den vill nu invänta den allmänna skatteberedningens utredningsresultat innan den säger något ytterligare i denna fråga.

Herr talman! Vi hälsade nog från alla håll tillsättandet av den allmänna skatteberedningen med glädje, men den har också en avigsida och det är att våra socialdemokratiska vänner i utskottet ständigt tar den till utgångspunkt för avslagsyrkanden, då det framföres förslag om reformer på skatteområdet. Vi tycks sålunda i stort sett få reformstopp på detta område ända tills utredningen blir klar. Då detta kanske tar inemot fem, ja, upp till tio år, kan ett sådant reformstopp inte vara riktigt. Det har också från flera håll framhållits, att så inte får bli fallet. Framför allt borde det inte få bli fallet i frågor, där utredningar, som är remissbehandlade, redan föreligger. Så är fallet med förslaget om progressionsutjämning. Därför,

herr talman, kan jag inte finna annat än att riksdagen redan nu kunde fatta beslut i enlighet med reservanternas förslag beträffande progressionsutjämning.

Så till sist, herr talman, har vi reserverar på nytt framfört vårt gamla krav om skyndsamt utredning rörande öppen, allmän resultatutjämning. Detta är en mycket viktig fråga framför allt för fysiska personer med inkomst av jordbruks- och hyresfastigheter. Men även i andra fall kan den ha stor betydelse. Genom exempelvis en kontometod, liknande skogskontona, skulle dessa fysiska personer kunna få en motsvarighet till de investeringsfonder, som aktiebolag och ekonomiska föreningar nu kan få göra avsättningar till med en viss skattefrihet.

Även i detta fall har utskottsmajoriteten skjutit den allmänna skatteberedningen framför sig då det gällt att finna motivering för yrkande om avslag på motionerna. Utskottsmajoriteten är emellertid inte alldeles säker på att skatteberedningen tar upp frågan till behandling. Utskottet säger nämligen att frågan *torde* komma att ägnas uppmärksamhet av den allmänna skatteberedningen. Med hänsyn härtill bör inte en särskild utredning av frågan »nu» komma till stånd. Jag vill fråga utskottets talesman, om i detta *nu* ligger att utskottet anser att frågan bör utredas, eller om detta nu bara har kommit dit så att säga av en slump. Jag skulle gärna vilja ha klarhet i vad som innefattas i det skrivsätt, som utskottet här har använt.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen av herr Spetz m. fl. vad det avser både punkterna 1, 2 och 3.

I detta anförande instämde herr *Nilsson* i Båstekille (h).

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv har utförligt redogjort för reservanternas inställning i den fråga, som vi nu har att behandla. Men jag tillåter mig ändå att få erinra om det beslut, som 1960 års riksdag fattade, när den i skattelagstiftningen införde rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst. Det var ett beslut, som jag ansåg vara riktigt för att få en större skatterättvisa när det gäller avdragsrätt för förluster, som gjorts ett år men som inte kunnat skattemässigt avräknas mot överskott från annan förvärvskälla under samma år. Nu har vi fått denna rättvisa genom att underskottet kan utnyttjas för förlustavdrag senare när som helst vid taxering under de närmast följande sex åren.

Den av regeringen föreslagna och av riksdagen beslutade rätten till förlustutjämning hade föreslagits av 1957 års skatteutredning. Det var också denna utredning, som föreslog rätt till utjämning av den statliga inkomstskatten, innebärande rätt till en progressionsutjämning i de fall, där beskattningsbar inkomst med minst 12 000 kronor överstiger näst föregående års motsvarande inkomst. Det var flera av remissinstanserna, bland annat närings- och löntagarorganisationerna, som i princip instämde i utredningsförslaget i sina remissyttranden. Men Kungl. Maj:t ansåg, att man skulle låta förslaget anstå med hänvisning till sambandet med lagstiftningen om ackumulerad inkomst, vilken var föremål för översyn.

Från vårt håll kunde vi inte acceptera detta utan föreslog redan vid föregående års riksdag, att utredningsförslaget med vissa smärre justeringar skulle läggas till grund för en lagstiftning om progressionsutjämning.

Det har inte hänt någonting som kan förändra vår uppfattning att det är ett rättvisekrav att detta införes i vår skattelagstiftning. Därför återkommer vi

nu i år med i stort sett samma yrkande i vår motion. Den justering som jag nyss nämnde gäller att vi också önskar en progressionsutjämning vid fallande inkomst.

Den socialdemokratiska delen av utskottet vill emellertid inte medverka till att genomföra denna skatterättvisa. Man hänvisar i år bl. a. till, som herr Nilsson i Svalöv sade, den allmänna skatteberedningen, som man tror kan komma till ett annat resultat, när den tar upp hela frågan om den statliga skattens progression.

På vårt håll har vi förståelse för att det kan framföras nya synpunkter på denna fråga vid den översyn som den allmänna skatteberedningen har sig förelagd att göra. Vi anser emellertid inte att det kan vara ett argument för att man inte nu skulle kunna lagstifta om det förslag som faktiskt föreligger och som så många remissinstanser har funnit anledning att ansluta sig till i princip. Såvitt jag vet är man också inom de olika politiska partierna på det klara med att man skall införa en lagstiftning som ger möjlighet till progressionsutjämning. Justeringar kan naturligtvis behöva göras i framtiden även sedan vi fått besked från den allmänna skatteberedningen om hur den ser på denna fråga.

Liksom beträffande all annan lagstiftning gäller även i fråga om denna lagstiftning att man måste tänka sig möjligheten av fortlöpande justeringar undan för undan. Vi i folkpartiet vill därför säga, att det inte finns någon anledning att förhålla denna fråga längre. Vi vill därför att den nu skall få sin lösning med de justeringar i jämförelse med utredningsförslaget, som vi påyrkat i vår motion, vilka yrkanden återkommer i den gemensamma reservationen av oppositionen till utskottsbetänkandet. Den reservationen innefattar också förslag till justeringar i fråga om den beslutade förlustutjämningen samt

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om skyndsamt utredning rörande möjligheterna till en fullständig resultatutjämning. Därvid bör man särskilt ta hänsyn till frågan om resultatutjämning genom kontometoden och pröva, om man inte ganska skyndsamt skulle kunna inför riksdagen framlägga ett förslag i detta syfte.

Jag avser inte att närmare motivera förslaget om de justeringar vi nu föreslår beträffande förlustutjämnningen eller rätten till resultatutjämning enligt kontometoden, eftersom herr Nilsson i Svalöv så utförligt har redogjort för det och jag vet att även herr Vigelsbo avser att ta upp frågan om kontometoden.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Spetz m. fl. till utskottets betänkande nr 16.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! De båda föregående talarna, herrar Stenberg och Nilsson i Svalöv, har ju ganska ingående redovisat skälen för de yrkanden som är framförda i den till detta utskottsbetänkande fogade reservationen. Jag vill liksom de framhålla, att vi är tacksamma för fjolårets beslut om förlustutjämning, vilket blev det enda resultatet av 1957 års skatteberedning. Den utredningen hade emellertid övervägt möjligheten av en öppen resultatutjämning vid inkomsttaxering. Samtliga näringslivets organisationer hade också tillstyrkt en progressionsutjämning. Den saken sköts emellertid åt sidan och det enda påtagliga resultatet av den utredningen blev som sagt förlustutjämnningen.

Vi har från centerpartiets sida i en ganska utförlig motion framlagt våra önskemål och där redovisat våra tankegångar i fråga om hur detta skulle kunna realiseras. Dessa önskemål sammanfaller i mycket hög grad med dem som senare kommit till uttryck i den reser-

vation som är fogad till utskottets utlåtande.

Vi hade bl. a. önskat att vi skulle få kontometoden tillämpad för utjämning av inkomster och utgifter mellan olika år. Det önskemålet framfördes från vår sida också i fjol men utan resultat. Vi har fått en god erfarenhet av kontometoden genom de skogskonton vi tidigare har upplagda. Jag tror att det någon gång gjorts kalkyler som visar att skogsägarna har tjänat på dessa skogskonton. Det är möjligt att det förhåller sig på det sättet, men jag skulle tro, att dessa skogskonton inte heller har varit betydelselösa ur utjämnings synpunkt för samhället såsom sådant. Det måste även för en skattemyndighet och för samhället vara av betydelse, att man år efter år kan räkna med att man får skatterna jämnt fördelade. Det har blivit förhållandet åtminstone i skogskommunerna tack vare att man haft skogskontona att falla tillbaka på.

Vi hade velat att skogskontometoden skulle kunna göras tillämplig även i fråga om jordbruket, och vi tror och hoppas att denna fråga i en snar framtid löses i enlighet härmed.

Nu säger man att stora delar av jordbruket inte har möjlighet att tillgodogöra sig värdet av skogskonton. Arrendatorer, småföretagare m. fl. har ingen möjlighet att kunna utnyttja de förmåner skogskontot erbjuder. Man frågar sig givetvis varför inte även de skall kunna få de förmånerna. Man kan också fråga sig varför fysiska personer, som bedriver en näring, skall komma i sämre ställning än bolag som driver samma näring. Bolagen har möjlighet att avsätta till investeringfonder, och det har erkänts att dessa fonder har haft mycket stor betydelse i utjämnande syfte för bolagens och de ekonomiska föreningarnas vidkommande. Varför skall då de övriga näringsidkarna, de fysiska personerna, vara berövade den möjligheten?

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

Med hänvisning till den motivering som finns i reservationen och till den utförliga motivering som lämnats i centerpartiets motion nr 90 ber jag att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Riksdagen antog förra året nya bestämmelser om förlustutjämning, det vill säga rätt att vid inkomsttaxering kvitta vinst under ett år mot förlust ett tidigare år. Föregående talare har understrukit att detta beslut hälsats med stor tillfredsställelse även av dem som inte var helt nöjda med det samma. Vi hade också i fjol ungefär likadana motioner som vi har i år om ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. När man nu återkommer med dessa motioner, skulle jag rent allmänt vilja säga, att det är något som ständigt sker. Man lämnar praktiskt taget samma motioner år efter år. Jag tycker nog att det ligger en hel del okynne häri. Det sätter personal i arbete i onödan och tar också riksdagens tid i anspråk. Man borde dock vara medveten om att några förändringar i egentlig mening inte sker och att riksdagen sällan förfar så, att den fattar beslut i en fråga och några månader efteråt tar upp samma fråga igen.

Samma motioner som riksdagen avsåg i fjol återkommer också om deklarationsskyldigheten, om »överlåtelse» av förlust i samband med överlåtelse av aktier i vissa fall, om rätten att göra förlustutjämning enligt kontometoden samt om progressionsutjämning i beskattningssystemet. Alltså samtliga gamla bekanta.

Beträffande deklarationsskyldigheten gäller nu, att förutsättning för att man skall ha rätt att göra förlustavdrag är att deklarationsskyldighet skall ha förelagat under förluståret. Reservanterna vill nu liksom i fjol att deklarationsskyldighet skall ha förelagat antingen

under förluståret eller under något av de två närmast föregående beskattningsåren. Varför gick inte riksdagen med på detta förra året? Jo, bland annat av det skälet att denna bestämmelse tillkom för att begränsa rätten att erhålla förlustutjämning till de fall, då skattskyldig driver verklig förvärvsverksamhet eller eljest har en bestående inkomstkälla av någon omfattning. För fysiska personer föreligger som bekant deklarationsskyldighet vid en inkomst på 1 200 kronor. För bolag och ekonomiska föreningar föreligger alltid deklarationsskyldighet. Nog får man väl ändå erkänna att det är rimligt att i princip endast underskott, som uppkommit sedan en skattskyldig inträtt i förvärvslivet, beaktas genom förlustavdrag? Det ansåg utskottet i fjol, och det anser utskottet även i år. Om denna bestämmelse inte fanns i lagstiftningen kan det inträffa, att en person första gången han förvärvar en rörelse får rätt att göra avdrag för förlust, om han nämligen haft anställning eller på annat sätt varit engagerad i näringslivet. Nu torde det väl vara föga sannolikt, att det i praktiken i någon nämnvärd omfattning inträffar att en skattskyldig, som driver verklig förvärvsverksamhet, går miste om rätten till förlustavdrag genom denna regel, som tillkommit också av det skälet att man inte vill komplicera tillämpningen. Den är ju närmast en schablonartad regel.

Utskottet anser även i år att större erfarenheter av lagstiftningen i fråga bör avvaktas, innan kompletterande bestämmelser i enlighet med motionärernas och reservanternas yrkanden införes. Såvitt jag förstår har inte några nya synpunkter framförts inom utskottet och inte heller i anförandena här i dag. Utskottet avstyrker motionerna i denna del.

Liksom i fjol yrkar reservanterna att rätt till förlustavdrag skall kvarstå, om den som övertagit aktier på grund

Förlustutjämnning, progressionsutjämnning och allmän öppen resultatutjämnning vid taxering för inkomst

av testamente, arv eller bodelning överläter aktierna till tidigare delägare.

Det har närmare redogjorts för detta av tidigare talare, varför jag skall begränsa mig till enbart detta. Avdrag får nämligen i dessa fall — vid överlåtelse av förlust, som jag tillät mig kalla det — enligt lagstiftningen inte ske. Man har ansett det nödvändigt att införa vissa spärregler i de fall aktier eller andelar byter ägare på detta sätt.

Utskottet erkänner nu liksom i följ, att vad motionärerna påtalar visst kan inträffa, men det torde knappast vara möjligt, herr Nilsson i Svalöv, att genom generella regler gardera sig mot dylika fall. Det är viktigt att vi här förhindrar missbruk, vilket det fortfarande finns risker för även med reservanternas begränsade hemställan, och därför menar utskottet att vi bör avvakta erfarenheterna av den lagstiftning vi beslöt i följ.

Motionärerna och reservanterna yrkar på en skrivelse om utredning av en fullständig resultatutjämnning genom kontometoden. Karakteristiskt för denna metod är att den tillåter avdragsgilla kontoinsättningar och skattepliktiga kontouttag. I den mån den skattskyldige själv får bestämma när man skall göra avsättningar, respektive uttag, kan denna metod givetvis användas i både inkomstutjämnande och förlustutjämnande syfte. En markant inkomstutjämnning kan då uppnås, om kontoavsättningen görs för ett år med stor vinst, varigenom man beskär toppvinsten, och uttaget göres under ett år med jämförelsevis små inkomster. Gör man uttaget under ett förlustår, får detta en förlustutjämnande verkan. Det är emellertid uppenbart, att denna metod kommer att bli av värde endast för den som från början har haft så goda vinstförhållanden, att han har möjligheter att göra för framtiden utjämnande erforderliga avsättningar och även gör sådana. Men ett nystartat företag med förlustår eller

i varje fall svaga vinstår i ett inledande skede får ingen eller ringa glädje av denna metod. Det gäller även äldre företaget som befinner sig i en förlustperiod och som dessförinnan inte har orkat med att göra några avsättningar till konto.

Med hänsyn till dessa omständigheter tyckte 1957 års skatteutredning, att metoden inte var någon godtagbar lösning av detta problem. Den viktigaste invändningen enligt skatteutredningen var de stats- och kommunfinansiella verkningarna med stora skattebortfall och stor skattecredit. Vid den tiden fanns det, enligt vad utskottet hade sig bekant, på skogskonto insatt 210 miljoner kronor. Jag skulle tro, att även om man tagit ut något från skogskontona har man kunnat sätta in av ståndsskoglikviden, varför det har blivit en utjämnning. Det är alltså inte små belopp som man har i statsskattecredit redan nu med dessa skogskonton.

Jag vill också understryka — det kanske man bör göra i detta sammanhang — att vi här har beslutat om rätt till förlustutjämnning. Vi har rätten för företagen att göra avsättningar till investeringsfonder och att göra avskrivningar och vi har lagervärderingsbestämmelserna. Vi har vidare rätten till avsättning till skogskonton. Nyligen har vi beslutat lagen om nyemissioner. En hel rad möjligheter finns redan nu till utjämnning — framför allt till förlustutjämnning men väl också till resultatutjämnning.

Nu frågar mig herr Nilsson i Svalöv, om den skrivning som utskottet har på sidan 19 betyder, att utskottet menar att det bör bli en utredning om en allmän resultatutjämnning genom kontometoden. Man får tolka skrivningen precis som det står. Det hänvisas till att den allmänna skatteberedningen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och säkert kommer att undersöka även kontometoden. Med hänsyn till detta

Förlustutjämnin~~g~~, progressionsutjämnin~~g~~ och allmän öppen resultatutjämnin~~g~~ vid taxering för inkomst

anser utskottet inte att det nu finns anledning att begära någon utredning. Därmed har utskottet, såvitt jag förstår, inte sagt annat än att man bör avvakta den allmänna skatteberedningens handläggning av de problem som den har att brottas med.

Herr talman! Till slut några få ord om progressionsutjämnin~~g~~en. Liksom i fjol återkommer motionärerna med yrkande om införande av progressionsutjämnin~~g~~ i beskattningssystemet, och yrkandet är i stort sett detsamma som förra året. Förslaget överensstämmer på det hela taget med det som 1957 års skatteutredning hade utarbetat. Riksdagen avtog i fjol motionerna, främst av den anledningen att 1957 års skatteutrednings förslag hade blivit så omilt behandlat av remissinstanserna. Förslaget rönt stark kritik och blev föremål för vägande principiella invändningar — kammarrätten hade bl. a. en lång katalog med invändningar. Jag skall emellertid inte upprepa den mängd av argument som anfördes i fjol.

Reservanterna föreslår nu vissa jämkningar genom att utjämnin~~g~~ skall ske även vid fallande inkomster och genom att gränsen sättes vid 10 000 kronor i stället för vid 12 000 kronor. Bevillningsutskottet yrkar emellertid avslag på motionerna med samma motivering som förra året, eftersom det inte heller i dessa stycken har inträffat någonting nytt. Vidare hänvisar utskottet till att lagstiftningen om ackumulerad inkomst är föremål för utredning. Jag vill tillägga att denna möjlighet till beskattning av ackumulerad inkomst bör fogas till de möjligheter som jag här tidigare räknat upp. När frågan om detta slags beskattning ligger under utredning har utskottet ansett att utredningens resultat bör avvaktas, innan man över huvud taget tar ställning till frågan om en progressionsutjämnin~~g~~.

Ännu mer avgörande för bedömning-
en av frågan om en progressionsutjämnin~~g~~

ning är dock, säger utskottet, att hela spörsmålet om progressionen kan komma i ett helt annat läge då allmänna skatteberedningen är färdig med sin översyn av skattesystemet. I beredningens direktiv förutsättes nämligen att det skall ske en förutsättningslös utredning av frågan om skattesystemet, inte minst spörsmålet om den nuvarande progressionens vara eller icke vara och direkta skatter kontra indirekta skatter. Beredningen skall också överväga, om det är rationellt med en starkt progressiv inkomstbeskattning för enskilda rörelseidkare, fria yrkesutövare och jordbrukare.

Herr talman! Riksdagen brukar ju inte besluta i ärenden som ligger under utredning, särskilt inte när vederbörande utredningsmän har klara direktiv att syssla just med de problem som diskussionen gäller. Lika litet brukar man hemställa till Kungl. Maj:t om en förnyad utredning eller om förslag i sådana spörsmål. På samma sätt bör vi nog förfara med den här aktuella frågan.

Med hänsyn till allt detta men framför allt till att hithörande problem ligger under utredning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk började sitt anförande med en liten tillrättavisning åt oss motionärer. Han sade att det var ett okynne att år efter år motionera i samma fråga och att vi gärna kunde låta bli detta, eftersom vi ändå inte hade någon framgång att vänta.

Vi motionärer tar nog inte så allvarligt på denna tillrättavisning. Det finns, herr Brandt, många exempel på att det har lönat sig att motionera år efter år och att strävandena till sist har krönts med framgång. Jag kan bara erinra om

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

de bestämmelser angående förlustutjämning som i dag diskuteras. Från högerhåll och även från annat borgerligt håll motionerade man år efter år om en förlustutjämning och slutligen kom det också till stånd bestämmelser därom, även om de inte precis erhöill den utformning som vi motionärer tänkt oss. Jag kan nämna andra exempel. På kvarlåtenskapsskattens tid motionerade vi från högerhåll om skattens slopande ända tills trycket på regeringen blev så starkt att vi hade framgång med vår motion.

På samma sätt kan det, herr Brandt, gå med våra framstötare om öppen resultatutjämning. Det är kanske inte någon tröst för herr Brandt utan snarare tvärtom, om jag säger att vi från högerhåll säkerligen kommer att fortsätta motionera om öppen resultatutjämning och avsättning till ett s. k. lantbrukskonto ända tills vi vinner gehör för denna vår tanke om rättvisa i beskattningen. Avsättningar till en lantbruksfond skapar nämligen på samma sätt som en progressionsutjämning rättvisa i beskattningen. Inom jordbruket har exempelvis inkomsterna under hela 50-talet växlat år från år. En jordbrukare kan ett år ha haft 5 000 kronors inkomst, nästa år 20 000 kronor och ett tredje år 12 000 kronor. Genom beskattningsårets slutenhet får han betala mycket högre skatt än om beskattningsåret icke varit slutet. En riktigare beskattning ur rättvisesynpunkt skulle ha kunnat erhållas genom en progressionsutjämning, och även avsättningar till ett s. k. allmänt lantbrukskonto skulle ha verkat i samma riktning. Detta senare är en enkel metod, som vi också har erfarenhet av genom systemet med skogskonton.

Herr STENBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är säkert på det sättet som herr Brandt i Aspabruk säger, att det inte finns några nyheter. Den enda nyhet som kunde spåras i herr

Brandts inlägg i debatten var just detta, att han anklagade oss i oppositionen för okynne när vi upprepar våra tidigare framförda förslag. Herr Nilsson i Svalöv sade, att han inte tog så hårt på detta herr Brandts yttrande. Jag skulle tvärtom vilja säga att jag tar ett sådant yttrande mycket allvarligt. Men när herr Brandt, att socialdemokratien är så maktfullkomlig, att vi som står i opposition skall fråga om vi får upprepa våra tidigare i riksdagen väckta förslag? Jag tycker inte att man kan godta sådana tongångar, särskilt inte när vi anser oss ha ett förslag, som det verkligen finns anledning att arbeta för.

Progressionsutjämningen är ju utredd av en statlig kommitté, 1957 års skattekommitté. Närings- och löntagarorganisationerna har vid remissbehandlingen i princip anslutit sig till detta förslag, herr Brandt, likaså kammarrätten och riksräkenskapsverket. Här finns det alltså anledning att kämpa vidare för denna rättvisa sak i skattelagstiftningen. Jag kan inte tänka mig att vi skall behöva göra avkall på någon punkt.

Det förvånar mig att många socialdemokrater, som har förståelse för rättvisan i detta förslag om progressionsutjämning, skall kasta denna fråga från den ena utredningen till den andra för att förhala tiden. Att det kan bli justeringar sedan den allmänna skatteberedningen behandlat hela frågan är vi fullt införstådda med, men detta är absolut inte något argument för att förhala införandet av progressionsutjämning i skattelagstiftningen.

Herr VIGELSBO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först och främst göra det erkännandet, att herr Brandt i Aspabruk hade rätt på en punkt i sitt anförande, nämligen i fråga om kontometoden. Jag medger att den har den svagheten att det måste finnas pengar för att kunna sätta in på kontot innan man kan använda det i utjämnande syf-

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

te på det sätt vi menar. Det är dock, herr Brandt, av den anledningen som vi från oppositionens sida föreslagit en mera fullständig resultatutjämning för att få dessa orättvisor eliminerade.

Sedan är det alldeles riktigt att man inte brukar fatta beslut i frågor som ligger under utredning. Det har ju blivit praxis, att om man vill förhindra någonting i detta hus så tillsätter man en utredning och skickar frågan dit. Där får den ligga förborgad nära nog för evigt.

Herr Brandt sade också något om att man tar upp samma fråga år efter år. Det är ju riktigt. Så har vi gjort från oppositionens sida, så har man tidigare gjort från socialdemokratiskt håll och även från andra håll. Man får ändå räkna med att de förhållanden vi har i dag inte skall vara evigt bestående. Vi får försöka förbättra samhället undan för undan. Så har även oppositionen sett saken.

Jag vill dessutom tillägga något som herr Brandt i Aspabruk glömde bort i detta sammanhang. Vi har en ny riksdag i år och jag utgår ifrån att den bedömer denna fråga mera realistiskt än den riksdag som försvann.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv säger att det lönar sig att motionera. Jag har aldrig ett ögonblick tänkt mig att man skulle sluta med det. Det är alldeles riktigt att man aldrig skall ge sig. Jag sade just till herr Eriksson i Bäckmora: Du skall inte ge dig, dina ansträngningar är värda ett bättre öde.

Jag har ingenting emot att man kommer igen. Men om riksdagen skildes i mitten på december och alltså nyligen fattat beslut i en rad frågor och man sedan kommer tillbaka i januari och motionerar i samma frågor, då kan man ändå fråga sig om detta är nödvändigt. Det är min personliga uppfattning. Jag

talar inte bara om oppositionen, det samma gäller även socialdemokraterna. Det är således inte fråga om ett visst parti. I fjol hade vi ett valår. Då kan jag förstå att man ville motionera. Men när man återkommer strax efteråt, då vill man opponera sig. Läs alla motionerna, mina damer och herrar! Ni får då se vilken störtsjö av motioner som kommer tillbaka. Det gäller samma yrkanden som vi nyligen avslagit.

Till detta kommer att vi beträffande en rad frågor har klara direktiv i de utredningar som redan sitter. Jag för min del betraktar den svenska riksdagens sätt att arbeta såsom mycket efterföljansvärt just ur den synpunkten att vi icke fattar beslut med mindre än att frågorna är grundligt utredda. Även av den anledningen kan man inte rimligen plocka ut en fråga som ligger under utredning och fatta beslut därom, ett beslut som man sedan — när utredningen är färdig — kommer underfund med var galet. Vi har inte samma möjligheter att fatta riktiga beslut om vi inte har frågorna grundligt utredda.

Detta var, herr talman, syftet med mitt yttrande, och jag vidhåller absolut min uppfattning. Jag har inte ett ögonblick tänkt mig, att vi skall sluta att motionera. Det är en helt annan sak. Men motionera inte endast några dagar efter det att vi fattat ett beslut i frågan.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk föll undan något nu och sade att han inte menade att man ej kan få motionera om och om igen i samma sak, men han ville inte att det skulle gå så till att riksdagen åtskils i december och att det sedan i januari kommer motioner i samma ärenden som man i december har beslutat i.

Herr Vigelsbo har redan svarat på det yttrandet. I december avslutas ju riksdagsåret och vi möter en ny riksdag i

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

januari året därpå. I detta specialfall är det inte bara två olika års riksdagar, utan vi har också en riksdag med helt annan sammansättning än vi hade 1960. Som herr Vigelsbo framhöll motiverar detta att vi återkommer med våra motioner.

Herrarna Vigelsbo och Stenberg har berört herr Brandts invändning, att det inte är brukligt att motionera i frågor som är föremål för utredning. I mitt första anförande var jag också inne på den saken. Jag sade i anslutning till detta att den allmänna skatteberedningen är en sak på gott och ont. På gott därför att vissa frågor bör utredas, men på ont därigenom att den kommer att arbeta under en lång följd av år och att socialdemokraterna tar utredningen till intäkt för att skjuta alla reformkrav inom skatteområdet på framtiden. Detta är en olägenhet framför allt när det gäller frågor där utredning redan är klar och remissbehandlingen avslutad. Är så fallet behöver vi inte alls invänta den allmänna skatteberedningen. Då kan vi fatta beslut redan nu. Så är fallet med progressionsutjämningen.

Herr STENBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Även om det strängt taget inte hör till frågans behandling, måste jag än en gång få tillfälle att uttrycka min förvåning över herr Brandts inställning till rätten att motionera. Nu har han inneslutit hela kammaren oavsett parti i sin argumentering för att man inte skall upprepa tidigare avlämnade förslag. Nu börjar han också diskutera tidsutrymmet mellan ett tidigare beslut och tillåten tid för motionsavlämning.

Herr Brandt går nog litet för långt. Finns det någon fråga vid årets riksdag som verkligen är ny? Är inte alla frågor som vi har uppe till behandling bekanta för riksdagens ledamöter? Skall herr Brandt hitta någon ny fråga på våra föredragningslistor får han nog

till nästa års riksdag motionera om någon form av censur för riksdagsledamöternas motionsrätt.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad detta senaste yttrande beträffar ber jag få hänvisa till vad jag sade i mitt förra anförande.

Herr Nilsson i Svalöv sade att man motionerade om ting som faktiskt är utredda. Ja, men i denna speciella fråga fattade vi beslut förra året. Utskottet var faktiskt en smula betänksamt mot det förslag som då förelåg och ville ha någon tids erfarenhet innan man gjorde några kompletteringar till detta. Det är väl en ganska rimlig ståndpunkt. Lägga märke till att utskottet inte för all evighet har avfärdat flertalet av motionsyrkandena utan uttalat, att vi med hänsyn till att vi nyligen har beslutat om förlustutjämningslagstiftning bör avvakta hur denna lagstiftning utfaller i praktiken, innan vi är beredda att tillstyrka kompletteringar. Herrarna har alltså möjlighet att övertyga riksdagen så småningom. Den socialdemokratiska delen av utskottet ville av de här anförda skälen däremot inte nu vara med om kompletteringar och ändringar av det beslut vi fattade i fjol.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Även om jag inte begärde ordet för att delta i den senaste diskussionen, kan jag inte underlåta att säga till herr Brandt att jag tycker att det är en rätt märklig inställning han visar, när han finner det egendomligt med så rik motionsflod när det inte är valår. Är vårt intresse för frågorna beroende av om det är valår eller inte, undrar jag hur vi fattat vårt arbete som riksdagsledamöter.

Det känns inte särskilt trevligt när en motion, som man har väckt och själv anser vara värd ett bättre öde, inte vinner nämnvärd förståelse vare sig hos

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

utskottsmajoriteten eller reservanterna. Det ödet har drabbat den motion jag och några riksdagskamrater har väckt, nr 472 i första kammaren och 575 i denna kammare. Där observeras det progressiva skattesystemets påtagliga olägenheter för personer med en över hela livstiden framträdande, mera systematisk ojämnhet i inkomsterna. Detta gäller framför allt personer med längre yrkesutbildning, vilka under ett stort antal år inte har någon som helst inkomst och sedan under sina yrkesverksamma år har en inkomstkurva som kännetecknas av ganska brant stegring. Denna ojämnhet i beskattningen är på sitt sätt av mindre betydelse än den som uppstår vid mera kortsiktiga variationer i rörelseinkomsten.

I motionen har vi begärt utredning av frågan om en sådan progressionsutjämning av beskattningen av fysiska personer med på längre sikt stark ojämn inkomstfördelning.

Utskottet har emellertid i mitt tycke behandlat motionen väl kallsinnigt. Eftersom allmänna skatteutredningen skall behandla frågan om progressiviteten i skattesystemet i dess helhet och i dess olika delar i samband med en undersökning av möjligheterna till införande av definitiv källskatt, finner utskottsmajoriteten det inte lämpligt att nu bifalla den begärda utredningen. Inte heller reservanterna har beaktat de problem motionen avser.

Om progressiviteten i skattesystemet skulle avskaffas helt, blir naturligtvis de problem vi aktualiserat därmed lösta. Men är det inte tveklöst att allmänna skatteberedningen verkligen kommer att föreslå ett avskaffande eller mera väsentlig lindring av den progressiva beskattningen i de inkomstlägen som det här är fråga om? Med hänsyn härtill och till frågans vikt anser jag att utskottet borde ha kunnat tillstyrka motionens yrkande om utredning.

Man talar, herr talman, ofta om de

lägre inkomsttagarnas svåra ekonomiska situation. Mera sällan talar man om akademikernas och därmed jämställda gruppers problem, och ändå är det väl så att en akademiker ofta har en väsentligt lägre livslön än många lägre inkomsttagare.

Herr talman! Jag har intet yrkande i anledning av motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen meddelade, att de delar av utskottets hemställan, som omfattades av reservationen, komme att företagas till avgörande med iakttagande av den i reservationen tillämpade uppdelningen, varefter propositionen komme att ställas å samtliga de i förevarande betänkande behandlade motionerna i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad kammaren tidigare beslutat.

1) Det vid motionerna I: 34 och II: 46 fogade förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, innebärande avslag å ifrågakavande förordningsförslag, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen, innebärande antagande av förordningsförslaget; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 16, såvitt avser det vid motionerna I: 34 och II: 46 fogade förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Spetz m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 103 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

II) Det vid motionerna I: 34 och II: 46 fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, innebärande avslag å ifrågavarande förordningsförslag, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen, innebärande antagande av förordningsförslaget med viss ändring av 2 §; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

5 — Andra kammarens protokoll 1961. Nr 10

bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 16, såvitt avser det vid motionerna I: 34 och II: 46 fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Spetz m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 105 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

III) Yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en fullständig resultatutjämning

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, innebärande avslag å yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen, innebärande bifall till nämnda yrkande; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 16, såvitt avser yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en fullständig resultatutjämnings, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Spetz m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 105 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

IV) Samtliga de i utskottets hemställan upptagna motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad kammaren tidigare beslutat

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner angående anstånd med inbetalning av skatt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om

åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 152 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt nr 181 i andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm m. fl., hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att hos regeringen begära snabbutredning och förslag om ett statligt eller statligt-kooperativt och av utländska oljetruster oberoende raffinaderi som bas för nya petrokemiska industrier.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 152 och II: 181 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! När vi kommunister i fjol dels upprepade förslaget om ett statligt oljemonopol, dels för första gången föreslog en statlig petrokemisk industri, kunde vi stödja oss dels på en av de mest genomarbetade och välmotiverade utredningar som företagits i vårt land — den Thunborgska oljeutredningen — dels på arbetarrörelsens efterkrigsprogram och dels på flera socialdemokratiska talares, främst dåvarande statsrådet Gustav Möllers, drastiska redogörelse för de svårigheter som Sverige hade under kriget, då de stora oljetrusterna faktiskt genom dotterbolagen bestämde över vår oljetillförsel. Gustav Möller yttrade bl. a. att i den situationen får vi inte försätta oss en gång till. Den främsta motiveringen för vårt förslag är att det neutrala Sveriges oavhängighet råkar i fara om stora internationella oljetruster får ett dominerande inflytande över oljetillförseln och över en av de mest dynamiska nyckelindustrierna.

Bankoutskottet sände i fjol ut frågan på remiss, inte till exempelvis Koope-

Åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

rativa förbundet som har sysslat med frågan, men till kommerskollegium, Sveriges industriförbund och handelskamrarna. Vad industriförbundet och handelskamrarna skulle svara var lätt att räkna ut. Det vore väl för mycket begärt att vice verkställande direktören för Stockholms handelskammare, riksdagsman Bohman — han som för några dagar sedan föreslog att statens vinstgivande aktier i LKAB skulle säljas på realisation — skulle vilja överlämna en av samtidens mest profitgivande industri till svenska staten. Utskottets talesman läste samvetsgrant upp storfinansens och det privata näringslivets undanflykter för att de själva skulle få hand om den här industrien tillsammans med oljetrusterna.

Den petrokemiska industrien var så oerhört kapitalkrävande, sade de, att vi behöver detta främmande kapital, och det vore till fördel för oss om det internationella kapitalet ryckte in, ty därmed skulle vi också få erfarenheter och teknisk rådgivning på ett område, där vi själva inte hade det. Vidare sade man — och det upprepades snällt av herr Andersson i Ronneby — att det skulle fordras stora enheter och att Sverige är för litet i detta sammanhang. En förstakammarledamot och redaktör för ett regeringsorgan i en stad på östkusten förklarade t. o. m. att vi inte borde ge oss in på några nymodigheter utan hålla oss till de industrier vi kände till.

Nästan samtidigt med denna frågas behandling i fjol skedde en hel del i vårt land, vilket vi påvisade redan i den motionen. Det var inte mindre än tre stora oljetrustrer som förhandlade med den svenska storfinansens. Shell-Royal Dutch förhandlade med Koppartrans och Stora Kopparberg. Två grenar av det mäktiga Rockefeller Standard Oil var med. Standard Oil of New Jersey förhandlade med Mo och Domsjö och Stockholms Superfosfat. Standard Oil of Indiana hade förbindelser med Kooperativa förbundet rörande KF:s pro-

jekt i Hälsingborg samt även med andra storindustrier.

Det var alltså fråga om rena kapplöpningen, men bankoutskottet ansåg att det var ingenting som vi skulle lägga oss i. Första etappen vanns av Standard Oil of New Jersey som tillsammans med Mo och Domsjö och Superfosfat manövrerade ut KF:s planer och bestämde förläggningen till Stenungsund, utan att statliga myndigheter här hade något större inflytande. Nåja, Stenungsund är ett område, som behöver industrier, och det ligger bra till om västliga oljekoncerner skall ha monopol på oljetillförseln till Sverige. Men det fanns andra förslag, där man skulle kunna bygga på billigare olja.

När storfinansens och de främmande trusterna fick hand om förberedelserna, försvann plötsligt alla betänkligheter. De hade försett bankoutskottet med betänkligheter men själva hade de inga. De var inte rädda för att Sverige var för litet. När det gäller de ofantliga kapitalutläggerna finner vi att hela Stenungsundsanläggningen beräknas kosta 300 miljoner. Av detta satsar Standard Oil of New Jersey något mer än 100 miljoner.

Skulle inte staten, eventuellt tillsammans med KF, kunna uppbåda dessa summor? 100 miljoner är inte mycket mer än vi betalar för avbeställandet av två jagare, vilka 1956 ansågs absolut nödvändiga men 1957 överflödiga, samt för flyttning fram och tillbaka av diverse militära anläggningar. KF:s projekt i Hälsingborg beräknades bara till 150 å 200 miljoner och för den summan skulle man kunna raffinera 3 miljoner ton råolja.

Beträffande den tekniska kunskapen sade jag redan förra gången att vi inte skall underskatta våra egna ingenjörer. De är så duktiga att Amerika tar hand om en stor del av dem sedan vi har utbildat dem för svenska pengar. Vi behöver inte befara att de inte skulle klara en sådan här sak.

Åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

Till Stenungsundsprojektet har redan anmält sig ett tiotal företag, vilka tänker bygga fortsättningsindustrier till det stora företaget, som bara bygger en s. k. steam-cracker. De är inte rädda för att de inte skall få någon sakkunskap. De kör frejdigt i gång.

Nu är frågan, om Stenungsund fyller alla behov och om vi inte kan gå vidare. Jag erinrar om att den kemiska industrien beräknas ha ökat dubbelt så mycket som alla andra industrigrenar genomsnittligen, och den petrokemiska industrien är den absolut dominerande andelen av den kemiska industrien. Redan 1965 torde 65 procent av all organisk kemisk industri bygga på olja och det är fantastiska projekt i gång.

De som bekymrar sig för statskassan bör minnas att denna industri varit så vinstgivande, att de stora företagen kunnat avskryva samtliga anläggnings- och investeringskostnader på några få år. Det förvånar mig därför inte alls att oljetrusterna och storfinansen håller sig framme.

Jag nämnde att man i Stenungsund bara bygger en steam-cracker och inte raffinaderi. Raffineringen skall äga rum vid Oslofjorden och någonstans i Karibiska havet och det visar varifrån oljan skall komma. Kooperativa förbundet köper redan en tredjedel av sin olja österifrån. Det är allom bekant att man bygger väldiga oljeledningar från Volga dels till Östersjön, dels till Karpaterna och gränsen till Tyskland — det största ledningsprojekt som genomförts i Europa — och redan i en nära framtid torde olja kunna köpas mycket billigare med transporter tvärsöver Östersjön än från Venezuela, Mindre Asien, Iran eller Irak.

Vi vet också att de stora internationella oljetrusterna håller höga monopolpriser. I KF:s utredning framhålles, såsom vi påpekat i motionen, att fobpriserna på råolja från Kuwait redan vid utlastningshamnen innebär ett vinsttillägg på produktionskostnaderna av

inte mindre än 850 procent. Vi har också påpekat att dessa internationella oljetruster är mycket maktfullkomliga och mycket angelägna om att behålla sitt monopol. I motionen anfördes tre exempel: De har inlett en bojkott mot de rederier som fraktar den billigare ryska oljan. De har påtvingat exempelvis Indien 25 procent högre oljepriser än vad som skulle behöva betalas för den erbjudna oljan från östländerna. De ingrep för inte så länge sedan i Danmark och ville bestämma över Danmarks utrikeshandel. Dessa trusters inflytande är alltså inte utan faror för den svenska oavhängigheten.

Kooperativa förbundet har i detta sammanhang särskilt understrukit betydelsen av en vidgad östhandel och särskilt av att vi ökar oljeinköpen därifrån, ty i och med det allt skarpare handelskriget i Europa och världen i övrigt börjar man litet varstans lägga an just på östländerna. Se hur anslutningen till mässor som Leipzigmässan ökat under de senaste åren!

Jag nämnde i fjol att svensk industri fick ett anbud att leverera rören till den stora oljeledning jag talade om. Det gick inte då — man fann ingen som intresserade sig för saken. Det är av intresse att i Italien, i Atlantpaktens Italien, medlem av sexstatsblocket, har man ett statligt jätteföretag, som trots alla inhemska protester mycket starkt ökat oljeimporten från Sovjet och betalar denna genom att övertaga en stor del av dessa rörleveranser, som vi i Sverige fick det första budet på.

Staten hade ju kunnat hålla sig framme på mer än ett sätt i detta fall. Om Norrbottens järnverk fått bygga det plåtvalsverk man ville uppföra hade man där kunnat hänga med. Nu har i stället den stora Grängesbergskoncernen byggt ett stort plåtvalsverk för de pengar som staten betalade för LKAB, och herr Waldenström i Grängesbergsbolaget har varit över i Sovjet och gjort en mycket stor affär.

Åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

Det svenska regeringspartiet förberedde, som jag sade, i mitten av 40-talet detta stora projekt rörande oljan som den Thunborgska utredningen behandlade och om vilket dåvarande statsrådet Myrdal sade, att skall man börja med statsingripanden så skall man börja på detta område, ty där är succén given. Det hade han säkert rätt i. Men projektet offrades på koalitionspolitikens altare — först bordlades ärendet och sedan lades det åt sidan helt. Nu lyssnar man i dessa frågor endast till storfinsansens röst i handelskamrarna och i Sveriges industriförbund samt till herr Bohman i Stockholm. Jag beklagar, att vi kommunister nu är ensamma om att framföra detta förslag.

Men också inom socialdemokratien märker man, bland dem som tänker på längre sikt, att det inte är bra som det är. I februari numret av Tiden har Bo Södersten skrivit om dessa frågor, om godtycket och slumpmässigheten när det gäller exempelvis den industriella lokaliseringen och om den statliga passiviteten. Han säger att nu får vi tydligen en petrokemisk industri. Han fortsätter med att säga: »Än tycks det dock vara långtifrån klart, om det blir en introduktion av så stort format som vore önskvärt, och dessutom kommer den med tio à femton års försening med allt vad det innebär av handikapp. Det spel under skilda täcken som förekommit har varit föga uppbyggligt. När det gäller så stora intressen som här står på spel borde det vara ett oeftergivligt krav att det allmänna representanter kopplades in på ett tidigt stadium; det allmänna skall då inte företrädas av kommunala representanter utan av företrädare för den centrala statsmakten, som bedömer frågorna ur samhällsekonomisk synpunkt.»

Ja, det är det vi vill. Vi har också påvisat betydelsen av denna fråga för industrifattiga områden, som ligger nära den nya billiga oljetillförseeln. Hälsingborg har nämnts, men det finns andra

orter som ligger ännu bättre till. Utskottets talesman, herr Andersson i Ronneby, som just ligger i startgroparna för tävlan om den lediga landshövdingeposten i Blekinge län, borde väl här ha en del intressen att bevaka.

Även om vi blir ensamma om det, kommer vi att hålla till bland dem som vill se litet längre än till dagens små koalitioner och uppgörelser med borgarpartierna, på dem som vill sätta folkets intressen före storfinsansens, och därför yrkar jag bifall till motion nr 181 i denna kammare.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Herr Johansson i Stockholm har ju sitt speciella sätt att argumentera och föra debatter här i riksdagen. Det gör att jag för min del mycket väl skulle kunna inskränka mig till att hänvisa till den debatt, som jag hade med honom förra året, och den debatt, som vi hade året dessförinnan om de problem vi just nu behandlar. Men det kanske trots allt, herr talman, kan vara värt att säga ett par ord om det som herr Johansson nu så tvärsäkert talar om.

I sitt utlåtande förra året hänvisade bankoutskottet till att Sverige i och för sig utgjorde en alltför begränsad marknad för dessa projekt och att frågan borde ses i sammanhang med de integrationssträvanden, som försiggick inom Norden och även inom Europa i övrigt. Nu har utvecklingen på detta område fortskridit ytterligare sedan förra året. Det har gått ungefär så, som bankoutskottet skisserade. Det finns i landet ett betydande intresse för petrokemisk industri. Vi har nu fått en industri lokaliserad till Stenungsund, och man diskuterar det s. k. Hälsingborgsprojektet.

Om det är så, som herr Johansson vill göra gällande, att det internationella oljekapitalet här tar stora vinster, kan det vara bra att veta vad herr Johansson själv sade, nämligen att två

Åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

tredjedelar av det kapital som nedlägges i Stenungsund är svenskt.

Vi ser också med mycket stor tillfredsställelse, att Ryssland för fram sina pipe-lines till östersjöhamnar. Men att därav dra så långtgående slutsatser, som herr Johansson gör, vittnar inte om den förtrogenhet med ämnet som uppträdandet här i talarstolen ville ge sken av. Jag tror inte att ens herr Johansson skulle vilja basera en petrokemisk industri på oljetillförsel från Ryssland. Pipe-lines är inte i och för sig det mest ekonomiska transportsättet för olja. Det är fortfarande mest ekonomiskt att frakta olja på tankfartyg, och i Östersjön kan man inte ta in supertankers. Vi måste vid lokaliseringen av vår industri ta hänsyn till råvaruförekomsten, och vi skulle nog tänka oss för både en och två gånger, innan vi byggde en petrokemisk industri på enbart ryska råvaror.

Jag är från ett industrifattigt län — herr Johanssons funderingar i övrigt på den punkten får stå för hans egen räkning — men vi industrilokaliserar inte på det sätt, som herr Johansson tycks vilja göra, utan tänker oss för mer än så.

Därmed är inte sagt att vi inte med stor tillfredsställelse ser, att Ryssland konkurrerar i Sverige när det gäller produkter, som vi inte kan framställa inom landet utan beträffande vilka vi är helt hänvisade till import. Jag tror att Sovjet redan nu svarar för ca hälften av tungoljan här i Sverige. Det hälsar vi med tillfredsställelse. Konkurrensen innebär nämligen att vi får lägre priser på oljemarknaden. Vi har ingenting att invända mot detta, och det är alltså inte alls så, att vi är i händerna på några oljetrustar. Dessa bevakas i stället här i landet genom samhällets försorg. Pris- och kartellnämnden har ständigt oljemarknaden under observation.

För övrigt är det ju alldeles uppenbart, att vi är utomordentligt tillfredsställda med att handelsförbindelserna

österut kan upprätthållas. Det är alltså inte alls så, som herr Johansson tycks föreställa sig, att vi skulle ha några invändningar mot att Ryssland för fram denna pipe-line till Östersjön och i att vi möjligen därigenom kan få lägre oljepriser. Men ett förslag om att basera en petrokemisk industri på sådana förhållanden tål nog att tänka på mer än en gång.

Herr talman! De andra funderingarna i herr Johanssons anförande föranleder ingen kommentar från min sida. Utskottet har i år liksom förra året redovisat sina synpunkter. Vad som nu ligger på kammarens bord är en realistisk beskrivning av den allmänna utveckling som skett på det mycket viktiga område som den petrokemiska industrien utgör. Jag tror att vi i detta sammanhang begagnat oss av den sakkunskap som finns inom landet och även av den internationella sakkunskap som är tillgänglig. Vi befinner oss i ett skede, som ger goda löften för den framtida utvecklingen av denna industrigren.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Årets motion, herr Andersson i Ronneby, gällde inte i första hand en petrokemisk industri. Vi motionerade om att staten skulle gå samman med KF om ett raffinaderi. Där finns gott om utrymme. Nu raffineras inte mer än 20 procent av oljeimporten i Sverige. Sen kan det byggas ut. KF har själv kemiska industrier som bygger på petrokemi. Utrymme kommer alltså säkert att finnas.

Vi har heller inte menat, att man skulle bygga på olja uteslutande från ett håll. Vi skall köpa oljan där den är billigast. Att oljan inte är så dyr i Sverige nu beror i första hand på att det redan finns en för amerikanska och engelska kuster besvärande rysk konkurrens, som de bekämpar med de me-

Åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

del jag talade om nyss. Redan innan denna ledning är byggd kan Sovjet konkurrera med lägre priser. Oljan är den bytesvara som ligger bäst till för oss, om vi vill öka vår östhandel.

Har herr Andersson i Ronneby ingen känsla för den fara att förlora vår oavhängighet som Gustav Möller och andra talat om, när dessa mäktiga oljekoncerner får ett sådant inflytande över dels oljeimporten och oljehandeln och dels dessa nya nyckelindustrier? Herr Andersson säger att det inte är så farligt, eftersom $\frac{2}{3}$ av kapitalet är svenskt. Men vi vet väl hur det går till. Jag har tidigare hört herr Sträng tala om hur skickligt dessa utländska dotterföretag klarat sig från att betala skatt i Sverige. De har också möjligheter att använda de politiska metoder de använt i andra länder och även att gömma undan mycket stora vinster som vi aldrig får se.

Vad som för mig ter sig så allvarligt är, att man trots att det finns andra möjligheter låser denna nya industri genom att lägga den första där den nu ligger, så att vi blir tvungna att importera den dyra oljan från monopolen i väster. Det är inte så säkert att det blir billigare, säger herr Andersson, och det går inte att ta in så stora tankfartyg. Men redan nu bygger man 25 000-tonnare för malmlaster till Luleå. Det är säkert inte ofördelaktigt att köra med mindre fartyg än supertankers när oljepriset är lågt. Framför allt tycker jag att det inte är amerikanska oljetrustern utan de svenska statsmakterna, som skall ha avgörandet över lokaliseringen av industrien i Sverige.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! De skäl som anförts för den lokalisering som skett har präglats av betydligt större sakkunskap än den herr Johansson i Stockholm företräder.

Inledningsvis sade herr Johansson, att vi bör ha en stark känsla för oavhängigheten. Vi har denna starka känsla, och får herr Johansson den i sam-

ma utsträckning som vi, så finns det ingen fara för framtiden.

Det är nog ganska djärvt, herr Johansson, att påstå att lokaliseringen till Stenungsund är felaktig. Industrien måste placeras där man kan ta emot supertankers. Det finns inga möjligheter att göra det någon annanstans än på västkusten. Följaktligen är Östersjön, herr Johansson, knappast möjlig i lokaliseringshänsende, såvida man inte vill bygga på den ryska oljan som förselas med pipe-lines och därefter med mindre tankfartyg över Östersjön.

Herr Johansson säger nu att motioken i den delen syftar till samgående med KF, men KF avser ju också att eventuellt lokalisera till västkusten, nämligen i Hälsingborg, just av det skäl som antytts. Herr Johansson måste väl i alla fall inse, att det inte finns några möjligheter att få någon resonans för att lokalisera en petrokemisk industri till östkusten och därmed bygga enbart på rysk olja. Det skadar inte att också i sådana här sammanhang hålla sig på saklighetens fasta mark.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Herr Andersson i Ronneby säger, att västkusten är det enda tänkbara alternativet. Jag sade redan i mitt första anförande, att lokaliseringen till Stenungsund är riktig om man vill ge monopol åt olja från oljetrusterna i väster, införd med supertankers. Det finns många städer med djuphamn på östkusten, som gärna skulle vilja vara med och ge plats åt petrokemiska industrier, vilka säkert skulle ha framgång.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Det gläder mig att herr Johansson i Stockholm tar tillbaka vad han sade i sitt första anförande. Uppenbart är att man inte kan emot supertankers på östkusten. Följaktligen blir det inte möjligt att där placera en industri som bygger på en råvara som

Ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

måste komma i stora frakter. Herr Johansson skulle ha svårt för att driva dessa teser om han anlade ekonomiska synpunkter.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 151 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt nr 180 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag med syfte att dels tillförsäkra samhället ett betryggande inflytande över användningen av naturtillgångar och produktionsmedel och över åtgärderna i fråga om industrilokalisering och finansieringspolitik etc. samt dels för att i detta sammanhang också bereda de anställda bättre inflytande inom företagen.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 151 och II: 180 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Denna fråga har ett visst samband med den nyss behandlade men har betydligt större spännvidd.

Vi föreslår nämligen i motion nr 180

i denna kammare en skrivelse till regeringen med begäran om utredning och förslag i syfte att, som det heter, »dels tillförsäkra samhället ett betryggande inflytande över användningen av naturtillgångar och produktionsmedel och över åtgärderna i fråga om industrilokalisering av finansieringspolitik etc. samt dels för att i detta sammanhang också bereda de anställda bättre inflytande inom företagen».

För dem som bekänner sig till demokratin borde dessa önskemål framstå som självklara. För dem som däremot vill slå vakt om minoritetsdiktaturen på ekonomiens område är de kanske mera svårsmälta. Finns det då anledning att diskutera sådana frågor just nu? Jag skulle vilja ge några skäl till att så är fallet.

1) Realiserandet av dessa krav måste ligga helt i det övervägande folkflertalets intresse. Det handlar ju om åtgärder för att utveckla demokratin, skapa full sysselsättning, förbättra existensvillkoren för folket, öka tryggheten, konkurrensförmågan, minska konjunkturstörningarna, motverka de anarkiska, desorganiserande och parasitära tendenser, som karakteriserar den kapitalistiska produktionsordningen. I en demokrati som vill göra skäl för namnet måste folkflertalets intressen vara bestämmande, och det betyder att den lilla klick monopolkapitalister, som anser sig ha fördel av den nuvarande s. k. ordningen, måste ge vika.

2) Man måste utgå ifrån att folkflertalet har uttalat sig för den föreslagna lösningen. De ställda förslagen ligger nämligen helt inom ramen för det nya partiprogram som regeringspartiet antog på sin kongress i somras, alltså några månader före valet och som i god tid bekantgjordes för väljarna.

I detta program heter det under punkt 12: »Folkhushållningen organiseras för att uppnå ekonomisk demokrati, ökad produktion, full sysselsättning, rättvis fördelning. För att förverkliga

Ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

en sådan hushållning samordnas de olika formerna av ekonomisk verksamhet under samhällets ledning, så att de produktiva tillgångarna blir effektivt och fullständigt utnyttjade . . . , underställes de ekonomiska maktkoncentrationerna demokratisk kontroll, överföres i samhällets ägo eller under samhällets kontroll naturtillgångar, kreditinstitut och företag i all den omfattning det är nödvändigt för att tillvarata viktiga medborgarintressen . . . »

Så långt programmet.

Det heter därjämte i punkt 20: »De anställda tillförsäkras merinflytande i enskilda och kollektiva företag.

Demokratisering av arbetslivet . . . »

Detta, som väl bör vara vägledande för regeringen och dess parti, har alltså fått väljarflertalets välsignelse, eftersom regeringspartiet ensamt fick fler väljare än de borgerliga partierna sammanlagt och eftersom en utveckling i sådan riktning står i överensstämmelse med det kommunistiska partiets strävanden.

Det går inte att vifta bort frågan med att påstå, att vad som står i ett partiogram inte är avsett att omedelbart genomföras. Vi har nämligen inte föreslagit ett omedelbart förverkligande av kraven. Vi har begränsat våra förslag till att gälla en utredning om problemen och håller oss därvid till vad som anses vara god parlamentarisk praxis i detta land.

3) Man kan inte heller säga, att detta utredningskrav går längre eller syftar längre än till vad som enligt praxis kan utredas. Redan år 1920 — om inte minnet sviker mig beträffande årtalet — beslöt en socialdemokratisk regering tillsätta en »socialiseringsutredning», som skulle utreda formerna och tidpunkten för att överföra viktigare produktionsmedel i samhällets ägo. Det var en längre syftande utredning än vad vi nu har föreslagit. Den blev färdig först efter 13—14 år och resulterade då som bekant i — ingenting.

Utredningen hade emellertid tillsatts

av en minoritetsregering och den utvecklades under en socialdemokratisk minoritetsregering. Denna åtgärd underordnades det aktuella behovet att splittra ett borgerligt majoritetsblock, att lösa överhängande ekonomiska problem och att klara denna senare minoritetsregerings arbetsmöjligheter.

En sådan situation föreligger inte i dag när regeringen har en betryggande majoritet bakom sig och möjligheterna till en borgerlig regering ter sig mer avlägsna än de varit på ett årtionde.

4) Vi har många exempel på vart den nuvarande »självklara» anarkien kan leda. Norrbotten, för att nämna ett exempel, förvandlas till de industriella kyrkogårdarnas län. Om inte staten hade ingripit, skulle inte dess rika möjligheter ha kunnat tillvaratas ens i nuvarande omfattning.

Jämtland är i skriande behov av industriell uppryckning, eftersom de obetydliga industrier som funnits slagits sönder av storfinansen.

Vårt tidigare mest industrialiserade område — Adalen — blir allt industrifattigare.

Den handelspolitik storfinansen praktiserat gör att näringarna vid den svenska östersjökusten stagnerar, där de inte förtvinar. På 25 år, medan vårt lands befolkning ökat med över 1,2 miljon — eller med 17 procent — har Kalmar läns befolkning ökat med endast 5 400 personer. Gotlands befolkning har minskat med 3 070 och blekingebefolkningen minskat med 1 077. Tillsammans svarar dessa tre län endast för mindre än tusendelen av landets samlade befolkningsökning under de senaste 25 åren.

För två år sedan fick vi plötsligt närmare 100 000 arbetslösa, trots alla högtidliga löften om att bevara full sysselsättning.

Massor av svenskt kapital exporteras till utlandet, därför att profiterna blir större och beskattningen lägre, medan statsmakterna är oförmögna att tillvarata de svenska nationella intressena.

Ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

Just nu försiggår en märklig process, där ett konsortium under en storbanks ledning håller på att likvidera en stor del av konfektionsindustrien och flytta över den till Portugal, Italien och Holland. Det hela motiveras med att arbetskraften där kan erhållas för halva priset. Att några tusen svenska arbetare kastas på bar backe och att blomstrande samhällen blir bankruttmässiga tar vederbörande ingen hänsyn till. Hur anarkiskt det kan gå till framgår av samtida uppgifter om att finländsk konfektionsindustri planerar att återuppta en motsvarande produktion i Sverige.

Frågan är alltså, om även i fortsättningen en liten klick penningfurstar skall tillåtas bestämma över kapitalets användning, om produktionen skall hållas i gång eller inte, om den skall inskränkas eller utvidgas, var produktionen skall förläggas, var råvarorna skall hämtas och hur utrikeshandeln och kreditoperationerna skall ordnas. Men frågan gäller också, om 2 miljoner löntagare — arbetare och tjänstemän — i det svenska näringslivet skall erhålla något inflytande i de företag, som är beroende av dem och som de själva är beroende av. Skall några hundra människor fortfarande ha detta monopol? Skall 2 miljoner arbetande och samhällsnyttiga människor även i fortsättningen behandlas som omyndiga löneslavar i sina företag? Skall, för att knyta an till ett historiskt exempel, medborgarrätten på detta livsviktiga område fortfarande heta pengar?

Vi lever i en tid av stora förändringar. Vi upplever inte bara det inledda skedet av automation och atomkraftens frigörande, inte heller »bara» den koloniala frigörelsekampens sista år — vi har också uppkomsten av ett mäktigt socialistiskt läger, som är större än det kapitalistiska lägret, och den pågående ekonomiska tävlan mellan dessa båda läger. Denna fredliga tävlan har hittills utvecklats mycket ofördelaktigt för kapitalismen. Mot en årlig produktions-

ökning av omkring 2 å 3 procent för det kapitalistiska lägret svarar en motsvarande årlig produktionsökning med mer än 10 procent för det socialistiska lägret. Det är nu inte längre en fråga om de kapitalistiska industriländerna skall distanseras av de socialistiska när det gäller produktionseffekt, levnadsstandard och kort arbetstid; det är bara frågan om *när* det skall ske. Det kommer att ske under detta årtionde.

Redan i fjol nådde exempelvis Sovjetunionen nästan i kapp USA:s stålproduktion som en följd av USA:s oförmåga att till fullo utnyttja sina resurser. Om fyra år beräknas ett med Sverige så jämförligt land i industriellt hänseende som Tjeckoslovakien komma upp till en stålproduktion av 10 miljoner ton, medan vi fortfarande vegeterar kring 2 miljoner ton.

Viktiga orsaker till dessa svagheter hos de kapitalistiska länderna i den stora tävlan mellan systemen är, att produktionen hos oss främst är inriktad på att ge profit i stället för att tillfredsställa behoven och att de kapitalistiska länderna varit oförmögna att genomföra en planhushållning.

Alla dessa svagheter kan inte elimineras, även om våra förslag skulle godtas. Men dessa förslag skulle motverka en hel del svagheter, ställa Sverige i ett fördelaktigare läge i kampen om marknader, mildra konjunkturstörningar, öka produktionen och jämna vägen för en demokratisk utveckling.

Enligt det socialdemokratiska parti-programmet, som antogs i somras, innebär det nuvarande ekonomiska systemet, att ett fåtal ägare dominerar det enskilda näringslivet, att ett fåtal »som äger stora förmögenheter eller leder storföretag, finansinstitut och branschorganisationer, i sina händer samlat en betydande ekonomisk makt», som, heter det vidare, »är oförenlig med den demokratiska jämlikhetens principer». Detta system »har visat sig ur stånd att helt utnyttja produktionskrafterna på

Ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

ett sätt som tillgodoser människornas väsentligaste behov». — »Enskilda ekonomiska intressen», heter det vidare, »uppträder som en maktfaktor i den politiska kampen. De söker påverka opinionsbildningen och den politiska utvecklingen i syfte att bevara och vidga fåtalets privilegier ... Alltjämt saknas en effektiv demokratisk kontroll över näringslivets maktpositioner.»

För människorna i vårt land innebär detta, än en gång enligt programmet, att »den stora massan av löntagare är beroende av de beslut, som fåtalet fattar med sitt eget intresse som främsta ledstjärna. Också småföretagen inom industri, handel och jordbruk är i stor utsträckning beroende av det ekonomiskt maktägande fåtalet.»

Det ges många exempel på skadeverkningarna av denna ordning. Klassolikheter, det högre undervisningsmonopolet, den odemokratiska rekryteringen av ämbeten och tjänster, kvinnornas degradering, auktoritära och odemokratiska förhållanden i arbetslivet — allt detta säges motivera en annan ordning. Allt detta förklarar, varför programmet fastställer att »för socialdemokratien är kravet på ekonomisk demokrati lika självklart som kravet på politisk».

Lika »självlart» var det. För mer än 40 år sedan lades en grund för lösningen av den politiska demokratiens problem. Det tog nära 40 år av hård kamp för att nå därhän. Nu har det gått mer än 40 år sedan dess och den andra lika »självlara» frågan vill man inte ens göra till förmån för en utredning. Det förefaller av utskottsutlåtandet i stället som om de nuvarande missförhållandena vore det självklara, som om passivitet inför dem, ja, kapitulationen inför dem tillhörde det mest självklara.

Utskottsutlåtandet är kort som ett militärt kommandorop. Utskottet har »icke funnit anledning föreligga att vidtaga de i motionerna föreslagna åtgärderna». Man har i de få raderna lyckats undvika att bruka det farliga ordet demo-

krati, fast det är om detta det hela handlar. Utskottet föredrar en vokabulär som inte kan uppväcka några obehagliga ideassociationer. Inte ens den Bohemanska termen »en kapitalistisk demokrati» har irriterat vederbörandes ögon.

Vi har inte förespeglat någon, att våra förslag kunde leda till en socialistisk demokrati. Men att det handlar om att i demokratiens och jämlikhetskravets intresse i någon mån begränsa storfinsansens och monopolens inflytande över den ekonomiska politiken är helt självklart.

Vi är inte heller de enda, som anser en sådan utveckling självklar. Om jag bortser från det socialdemokratiska partiprogrammets klara rekommendationer i motionens anda är det betecknande vilket stort utrymme och intresse fackförbundspressen just nu ägnar dessa problem. Man kommer alltså inte att lyckas lägga svampen på, att tuga ihjäl en sak, som man inte längre kan smäda eller förhåna.

Utskottsutlåtandet är undertecknat av K. G. Ewerlöf, som mycket väl kan ha formulerat detsamma. Det bör vara helt i försäkringskapitalets anda. Men där finns också utskottsmedlemmar som Hagnell, Andersson i Ronneby och Sköldin. Skall deras medverkan i den negativa skrivningen tolkas så, att deras parti saknar intresse för problemet och att det nya partiprogrammet är betydelselöst eller att i vart fall vederbörande inte anser att det handlar om ett problem för sextiotalet? Ett svar på dessa frågor avvaktas med stort intresse av flera än mig.

Vi vill inte göra denna fråga till ett partimonopol. Vi har inte betraktat det som riktat mot regeringspartiet eller ägnat att skapa detsamma svårigheter. Vi har sett det som en hela arbetarrörelsens gemensamma angelägenhet, något som är ett ömsesidigt intresse, något som vi bara kan förverkliga med gemensamma ansträngningar. Vi anser att det handlar

Ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

om någonting absolut nödvändigt och brådskande som måste lösas inom de närmaste åren. Därför yrkar jag bifall till motion nr 180.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen förhandlingarnas ledning.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Utskottsutlåtandet i anledning av denna motion, som spänner över så stora områden, är mycket kort. Herr Hagberg menar att denna lilla motion skulle ligga till grund för utredning av frågan om våra naturtillgångar och produktionsmedel, om industriens lokalisering och om finansieringspolitiken. Vi har utgått ifrån att motionären, herr Hagberg, mycket väl vet vad som sker i detta avseende. En rad av dessa frågor är ju föremål för oavslutad uppmärksamhet från statsmaktens sida och ett flertal utredningar sysslar med dessa problem. Det har därför inte funnits anledning att hos Kungl. Maj:t begära utredning i anledning av denna motion.

Det är ganska förvånansvärt, att man från kammarens talarstol med så breda och mörka penseldrag försöker teckna en bild av det ekonomiska tillståndet och tryggheten för människorna i vårt land samtidigt som man har en enastående förmåga att tala om produktionsökningar i andra länder, som i det sammanhanget ligger långt efter oss. Vi har en ekonomisk politik och en politisk och kulturell demokrati, som väl tål att jämföras med förbehållandena i varje annat land i världen. Det brukar aldrig vara bra att ta till så starka överord, när man söker motivera ett ståndpunktstagande som i och för sig ter sig märkligt. Jag har därför ingen anledning, herr talman, att ta upp någon diskussion ur dessa synvinklar.

Vi är väl medvetna om vad lokaliseringspolitiken betyder i vårt samhälle. Vi har de frågorna under ständig be-

vakning. Vi vet att ett näringsliv aldrig är statiskt. Strukturförändringar pågår ständigt. Det sker en ständig vandring från jordbruket. Människorna måste sysselsättas och omplaceras. Jag vill inte säga, att vi har alla de verktyg som skulle göra det möjligt för oss att sköta detta på bästa möjliga sätt. Men det är alldeles uppenbart, att vi har löst trygghetsproblemet på ett sätt som vi har anledning att vara glada åt. Vi har anledning att med tillfredsställelse se den starka produktionsökningen i vårt land och det sätt, på vilket svensk industri lyckats hävda sig i internationell konkurrens. Att måla ett sådant tillstånd på det sätt herr Hagberg gör visar de uppsåt han är ute i. Därför kan vi behandla denna motion, som spänner över så väldiga områden, på detta kanske enkla sätt.

Jag ber att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Inte är det väl besvärligt för mig att måla, när jag bara behöver läsa det socialdemokratiska partiprogrammet. Jag tycker att man har en ganska lätt uppgift när man håller sig till det, och det har jag gjort i den karakteristisk jag givit av den nuvarande ordningen. Det handlar inte om ett gammalt program utan om ett program från 1960, så att det borde vara aktuellt för flera än för mig i denna kammare.

Herr Andersson i Ronneby säger vidare, att det pågår utredning i alla dessa frågor och därför är det överflödigt att begära utredning. Jag håller verkligen med om att det skulle vara onödigt, ifall den uppgiften är riktig, men nämn en enda utredning som håller på med att undersöka dessa problem! Jag skulle vilja veta vilken utredning som gör det.

Herr Andersson säger vidare, att motionen är ganska kort för att beröra ett så omfattande problem. Vi har inte åta-

Ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

git oss att utreda det, eftersom vi vill ha saken utredd. Jag minns emellertid, att senast förra året fattade vi ett beslut i denna kammare, vilket var föranlett av en socialdemokratisk motion, som var mycket kort och kärv. I anledning av denna motion beslöt riksdagens majoritet att skriva till regeringen och anhålla om undersökning av monopolkapitalismens maktställning här i landet. Jag har därför tänkt, att det inte är mängden av ord som avgör det hela utan att det väl är innehållet och syftet som bör vara avgörande för bankoutskottets ställningstagande. Men om man skulle kunna göra detta trötta bankoutskott något litet piggare genom att leverera en tillräckligt omfattande dossier för att motivera en framställning, som är så bra motiverad i det socialdemokratiska partiprogrammet, skall vi gärna åta oss att göra detta.

Mest beklämmande i herr Anderssons i Ronneby argumentation tyckte jag var den belåtenhet som den andades över de nuvarande förhållandena. »Vi har bättre än många andra länder», sade han. Ja, visst har vi det. Tänk bara på de afrikanska länderna! Men det handlar väl inte om det? Det handlar väl om att man skall försöka försvara en position och förbättra den. Det är för övrigt många här i landet som verkligen inte har det bra.

Därmed kan man väl sätta punkt för denna diskussion. Herr Andersson säger att det finns ingen anledning att diskutera dessa frågor, och jag förstår honom. Det är nog bäst att inte diskutera dessa frågor för mycket.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Det förhåller sig inte alls på det sättet, att vi inte vill diskutera med herr Hagberg. Men vi tror inte att det är någon mening med att göra det, ty herr Hagberg tar inte skäl.

Jag trodde att herr Hagberg visste vad vi höll på med i detta samman-

hang, men om herr Hagberg säger, att det inte finns en enda utredning som sysslar med dessa problem, är det dåligt beställt med kunskaperna om vad som sker i det svenska samhället. Vi har en lokaliseringsutredning som är i full verksamhet; vi har en stabiliseringsutredning, som sysslar med kapitalproblemet; vi har en värdesäkringskommitté, som sysslar med de finansiella problemen. Vi har en rad utredningar som är i gång. När vi förra året begärde en utredning om insyn i den maktkoncentration, som otvivelaktigt finns, var det ett uttryck för den demokratiska åsikt vi har, att vi skall ha insyn i all den verksamhet som pågår i vårt land.

Det är inte så märkvärdigt, om jag ger en redovisning av samhällets funktioner, när herr Hagberg målar med sådana färger som han här har gjort och talar om hundratusentals arbetslösa och industrien i full flykt från vårt land, när det i stället råder full sysselsättning och till och med överkonjunktur i landet och när vi lyckats lösa trygghetsproblemet på ett relativt tillfredsställande sätt. Därmed är inte sagt, att vi är nöjda och att vi inte vill fortsätta reformarbetet så långt det är möjligt. Men det enda vi har att jämföra oss med är de internationella förhållandena. Det var vid den jämförelsen som herr Hagberg använde så starka färger. Då finns det också anledning att redovisa det verkliga tillståndet.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag konstaterar att herr Andersson i Ronneby inte kunde ange en enda utredning, som har till uppgift att syssla med dessa frågor om näringslivets demokratisering och om att tillförsäkra de anställda större inflytande i de företag, i vilka de arbetar. Men om herr Andersson är nöjd med att räkna upp namn på olika utredningar som arbetar, då har han inte sto-

Penning- och valutapolitiken

ra anspråk på argument och då får han ursäktas, att jag inte är så benägen att ta dessa argument på allvar.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner angående ett permanent samarbetsorgan för nyetablering av industriföretag.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18**Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1**Penning- och valutapolitiken**

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag tillåter mig ett par korta bemärkningar i anslutning till bankoutskottets föreliggande utlåtande och det därtill fogade särskilda yttrandet.

Jag utgår ifrån att riksbanksledningen inte för någon annan kredit- och penningpolitik än den regeringen satt som sin målsättning. Det har visserligen en gång inträffat, att riksbanksledningen försökt sig på den saken, men det tog som bekant en ände med förskräckelse och man får anta att dylika försök inte upprepas. I den mån som riksbankens kreditpolitik avser att överföra kapital från det enskilda näringslivet till stats-

kassan har vi kommunister ingenting att invända. Att säkra tillgången till medel för statsutgifterna är en fullt legitim ekonomisk politik. Mina anmärkningar gäller mera metoderna och vägarna för kreditpolitiken.

Det förhållandet, att man med hjälp av speciella nya former lyckats flytta om statens skulder från kortsiktiga till långsiktiga placeringar är inte heller så mycket att säga om. Men de stora ränteutgifter, som detta medför, skall ju ändå betalas. Obligationslån till 5,5 procent ränta och sparlån till 5,55 procent ränta är inte några dåliga affärer för landets kapitalinnehavare. Men de som så småningom skall betala räkningen är i huvudsak sådana människor, som inte har råd att köpa obligationer eller att öppna konton i »Spar 60», och det är majoriteten av det svenska folket, arbetarklassen.

Även på andra områden förekommer ensidiga förmånserbjudanden. Jag syftar på de s. k. investeringsfonderna, beträffande vilka företagen erhåller mycket förmånliga erbjudanden. Detta gäller emellertid framför allt de större företagen. Småföretagarna har i allmänhet inte råd med dylika investeringar. Herr Vigelsbo klagade tidigare i dag över att små skogsinnehavare inte kan tillgodogöra sig förmånerna med s. k. skogskonton.

Jag vill emellertid framför allt rikta uppmärksamheten på det faktum, att utskottet alltjämt finner högräntepolitiken vara motiverad. Mot detta står ett särskilt yttrande av herrar Mattsson och Hansson i Önnarp, vilka anser att en räntesänkning snarast möjligt bör åstadkommas. Man framhåller emellertid, att utskottet har att ta ställning till denna fråga i ett senare sammanhang. Som bekant har redan detta senare sammanhang blivit aktuellt för utskottet, som därvid visat en lika negativ inställning till frågan om en räntesänkning, som vid tidigare tillfällen.

I utskottsutlåtandet framhålles, att

Penning- och valutapolitiken

den rörlighet och smidiga anpassning till marknadsförhållandena, som präglat räntepolitiken under år 1960, har haft stor betydelse för det resultat som uppnåtts. I sitt särskilda yttrande anför herrar Mattsson och Hansson i Önnarp en rakt motsatt uppfattning. De betraktar inte räntepolitiken såsom vare sig smidig eller anpassningsbar och anser att dess betydelse har alldeles överdimensionerats.

Jag tycker att detta särskilda yttrande är ett intressant aktstycke, särskilt som undertecknarna inom mycket kort tid får möjlighet att ta ställning till ett förslag om räntesänkning. Från centerpartiets sida har i flera olika sammanhang gjorts så många uttalanden om betydelsen av en räntesänkning, att man nu kan förvänta sig ett mera konkret ställningstagande på denna punkt.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att en hög ränta i praktiken innebär, att man tar pengar från arbetsinkomsterna och lägger dem till kapitalinkomsterna. Hög ränta betyder kostnadsfördyring och ökade utgifter för barnfamiljer och bostadskonsumenter. Hög ränta drabbar ensidigt de fattiga i samhället och är ett intresse för de borgerliga och storfinansen medan arbetarklassen och alla landets småföretagare har ett rakt motsatt intresse, nämligen av en låg ränta. Till detta kan läggas, att hög ränta stimulerar en inflationistisk utveckling. Det motiv för hög ränta som man här anför är fullkomligt bakvänt.

Då vi inom kort får nya möjligheter att diskutera denna fråga, vill jag i detta sammanhang endast markera att det nog finns anledning till bemärkningar vad det gäller riksbankens kredit- och penningpolitik. Till det, herr talman, skall jag be att få återkomma senare. Jag har nu inte något yrkande.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle nämnde, att utskottet i senare samman-

hang har att ta ställning till frågan om räntesänkning. Detta står att läsa i det särskilda yttrandet av herrar Torsten Mattsson och Hansson i Önnarp och är ett uttryck för den kutym riksdagen har haft under senare år att hålla en särskild debatt kring de ekonomiska frågorna.

Vad beträffar herr Nilssons i Gävle inlägg i övrigt tycker jag nog, att det präglades av en viss onyanserad syn på frågan om vem som gynnas och vem som missgynnas av ett högre ränteläge. Han lever fortfarande kvar i den gamla tron, att det är kapitalister som köper t. ex. 5,5-procentsobligationer, medan det i själva verket är försäkringsbolag, sparbanker, fonder och kassor. Deras intressenter är i sin tur försäkringstagare, insättare i sparbanker o. s. v., alltså just de som vi brukar beteckna som de små i samhället.

I övrigt, herr talman, skall jag inte uppehålla mig vid herr Nilssons inlägg utan ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning lades punkten till handlingarna.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 19

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 8, i anledning av väckta motioner om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna m. m.,

nr 9, i anledning av väckta motioner om utvidgad rådgivnings- och konsulentverksamhet för hantverk och småindustri i bokförings- och skattefrågor, samt

nr 10, angående överförande till riksdagsbiblioteket av huvudmannaskapet för registret till riksdagstrycket.

Åtgärder till främjande av bostadssparandet

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 20

Åtgärder till främjande av bostadssparandet

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till främjande av bostadssparandet.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 100 i första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* och fröken *Nordström* samt nr 127 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.*, hade föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en översyn och granskning av nu gängse former för bostadssparande i syfte att förbättra säkerheten såväl för bostadskonsumenterna som för staten såsom långgivare samt om övervägande och framläggande av förslag i syfte att ytterligare vidga möjligheterna att öka såväl antalet bostadssparare som dessas insatser.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 100 och II: 127 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Schmidt*, *Boija* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 100 och II: 127, måtte till Kungl. Maj:t ge till känna vad i reservationen anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Umeå (fp):

Herr talman! Av de erfarenheter som vunnits av organiserat bostadssparande framstår det som tydligt, att det finns anledning förmoda att ett stimulerande av denna sparform skall kunna öka spa-

randet bland bostadssökande och icke minst bland ungdomar som önskar en egen bostad. För att bostadssparandet skall få ökad omfattning måste det vara förknippat med förmåner som stimulerar på ett sådant sätt, att sparviljan verkligen premieras.

Frågan om bostadssparande har även tidigare varit föremål för riksdagens behandling. Fullmäktige i riksbanken anförde i sitt yttrande över en liknande motion år 1957, »att målsparende för bostadsanskaffning borde uppmuntras av det allmänna och att spararna, i den utsträckning så kunde ske utan att övriga bostadssökandes anspråk otillbörligen eftersattes, borde beredas förtur till bostad».

Bristen på bostäder är allt fortfarande bekymmersam för stora grupper trots den under senare år alltmer ökade bostadsproduktionen, och bostadsköerna ser ej ut att nämnvärt minska. Ett ökat bostadsbyggande torde vara enda lösningen för att uppnå balans mellan efterfrågan och tillgång på bostäder. Detta tarvar emellertid en ökad kapitalinvestering. Även om ett bostadssparande endast i mycket begränsad omfattning tillför kapitalmarknaden de erforderliga resurserna för bostadsbyggandet bör det dock tillvaratagas, då det ger utrymme för en visserligen begränsad men dock ökad produktion av bostäder.

I det betänkande utredningen om sparstimulerande åtgärder avlämnat föreslår utredningen, »att från statens sida vidtages särskilda åtgärder i syfte att stimulera till ett regelbundet sparande med ändamål att underlätta för den som sparar att skaffa sig antingen ett småhus, som den boende innehar med äganderätt eller bostadsrätt, eller sådan lägenhet i flerfamiljshus, som den boende innehar med bostadsrätt».

Ett gynnande av bostadsspararna vad det gäller förtur vid förmedlingsorganen, utan att därvid missgynna de socialt ömmande fallen, bör vara så stimulerande för sparandet, att man där-

Översyn av föräldrabalkens bestämmelser om förordnande av barnavårdsman

igenom bör kunna förvänta en ej oväsentlig ökning av bostadssparandet.

Herr talman! Med hänvisning till anförda synpunkter ber jag att få yrka bifall till den reservation som bifogats bankoutskottets utlåtande nr 11.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Förslag om bostadssparande har under många år varit föremål för riksdagens behandling men inte vunnit bifall. Nu har utredningen om sparstimulerande åtgärder avlämnat sitt betänkande, och detta är ute på remiss. Under sådana förhållanden anser utskottet att det inte finns någon anledning att bifalla den motion som här föreligger.

Med hänvisning härtill ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Schmidt m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus, och

nr 15, i anledning av väckta motioner angående upplåtande av kyrka för annat ändamål än gudstjänst.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22

Översyn av föräldrabalkens bestämmelser om förordnande av barnavårdsman

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion

om översyn av föräldrabalkens bestämmelser om förordnande av barnavårdsman.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Jag förmodar att första lagutskottets yttrande till denna motion angående bestämmelserna för tillsättande av barnavårdsman måste anses vara positivt. Utskottet har visserligen inte ansett sig kunna tillstyrka den översyn av bestämmelserna, som vi begärt i motion 579 i denna kammare, men det framgår ändå klart att utskottet har haft förståelse för de problem motionen åsyftar.

Utskottet säger på sid. 8 i sitt yttrande: »Enligt utskottets mening kan det ifrågasättas, om icke socialstyrelsen i syfte att åstadkomma en i möjlig mån enhetlig praxis borde giva vederbörande myndigheter till känna hur villkoret 'av särskild anledning' rätteligen bör tolkas.»

Då det gäller utomäktenskapliga barn står det klart angivet i föräldrabalkens 8 kap. 3 §, att barnavårdsman städse skall förordnas. Men då det gäller barn från splittrade äktenskap skall det vara framställning från vårdnadshavaren eller »särskild anledning» för att barnavårdsman skall kunna förordnas.

Vi har väl alla kännedom om hur det stigande antalet skilsmässor mellan allt yngre föräldrar ställer barnavårdsnämnderna inför svåra problem. Dessa skulle vara mindre svåra att komma till rätta med om barnavårdsman hade förordnats på samma sätt som fallet är då det gäller utomäktenskapliga barn.

Till detta säger utskottet att »barnets rätt och bästa på tillfredsställande sätt kan tillvaratas redan enligt gällande bestämmelser». Visst vet vi att bestämmelserna bör tolkas på detta vidsynta sätt. Vi vet att det t. o. m. finns barnavårdsnämnder som anser detta vara så viktigt, att de utan framställning eller

Föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada

någon som helst »särskild anledning» tar upp spörsmålet om behovet av barnavårdsman, så snart meddelande ingått till nämnden om vunnen hemskillnad eller äktenskapsskillnad.

Det är säkert ingen önskan att göra intrång eller att i onödan lägga sig i saker och ting, som dikterar dessa nämnders resonemang och åtgöranden. Det är helt enkelt erfarenheten och vetenskapen om att det kan behövas en barnavårdsmans hjälp och stöd även för den frånskilda kvinnan.

Vi kan säga att det är ungefär så vi hoppas att en barnavårdsnämnd skall arbeta, men vi vet att det är mycket få som gör det. Man väntar på framställningen eller den »särskilda anledningen» och under tiden tornar problemen upp sig för den splittrade familjen.

Vår motion syftade alltså till att det borde vara likartade bestämmelser om tillsättande av barnavårdsman för skilsmässobarn och för utomäktenskapliga barn. Utskottet har avstyrkt, bl. a. med motivering att barnavårdskommitténs förslag i dessa frågor ännu inte har slutbehandlats. Under sådana förhållanden förstår jag att vi får vara tack samma för utskottets positiva skrivning och hoppas att den skall uppmärksammas ute i nämnderna, allt i väntan på vad som händer här med anledning av barnavårdskommitténs förslag.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i skattestrafflagen den 11 juni 1943 (nr 313), dels ock i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 103 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 129 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att villkorlig dom — om icke särskilda skäl föranledde annat — förbundes med föreskrift att den dömd skulle i lämplig omfattning gottgöra den skada han åstadkommit.

Motionärerna önskade en sådan ändring av 8 § andra stycket lagen om villkorlig dom att villkorligt dömda, som ålagts gälda ersättning för skada som uppkommit genom brottet, i större omfattning än som nu vore fallet meddelades föreskrift om tid och sätt för gäldande av hela skadeståndet eller del därav. Bestämmelsen borde enligt deras mening ändras på sådant sätt, att villkorlig dom regelmässigt förbundes med sådan föreskrift, såvida ej särskilda skäl talade däremot.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 103 och II: 129, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A) av herr *Fröding*, utan angivet yrkande;

B) av herrar *Svanström* och *Larsson* i Norderön, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 103 och II: 129, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t vid det slutliga övervägandet av förslaget till brottsbalk ville beakta vad i reservationen anförts.

Föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Då kammaren förra året hade en rätt utförlig debatt i denna fråga kan jag fatta mig kort. Vi reserverar vill ha en mera regelmässig tillämpning av skadeståndsföreskriften i samband med villkorlig dom. Anledningen är självfallet den mycket ojämna tillämpning, som enligt den undersökning, som genomförts av utredningen för översyn av utskottetslagen, redovisas för olika distrikt i landet.

Den stora skillnaden i tillämpningen visar att man på ett bättre sätt kan tillvarata både målsägarens rätt och de kriminalpolitiska synpunkterna. Inte heller har det försports att verkningarna ur återanpassningssynpunkt skulle vara särskilt negativa i de distrikt, där man haft en högre tillämpning. Det är tydligt att man kan öka tillämpningen utan att återanpassningen äventyras.

Justitieombudsmannen har tidigare i sin ämbetsberättelse framhållit dessa synpunkter, men det har inte lett till avsett resultat. Vi menar därför att en lagändring måste komma till stånd. Skadeståndsföreskriften skall vara regelmässig, men man skall göra undantag när bristande betalningsförmåga eller annat skäl medför att återanpassningen kan äventyras av skadeståndsföreskriften.

Av utskottsutlåtandet framgår att detta spörsmål berörts i det förslag till brottsbalk, som remitterats till lagrådet. Men det framgår också att förslaget inte innefattar en sådan ordning som från vårt håll anses nödvändig. Av den anledningen har vi reserverat oss för att frågan skall upptas till ny prövning vid det slutliga övervägandet av förslaget till ny brottsbalk.

Herr talman! Härmed ber jag få yrka bifall till den till utskottets utlåtande fogade reservationen under B.

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Jag anser mig böra med några ord motivera min blanka reservation i detta ärende. Den är föranledd av att jag anser att den nuvarande formuleringen av 8 § andra stycket lagen om villkorlig dom inte är den allra bästa. Det lagrummet innehåller en regel om att domstolen kan ålägga avbetalningsskyldighet beträffande skadestånd. Det heter där att »där det finnes lämpligt må ock föreskrivas» sådan avbetalningsskyldighet. De ordalagen har åtminstone av mig inte fattats på sådant sätt att förutsättningarna för ett sådant åläggande alltid måste övervägas. Jag måste erkänna att jag i mitt eget dömande bara i enstaka undantagsfall har anlitat möjligheten att ålägga avbetalningsskyldighet som här avses. Hade regeln i stället varit utformad på det sätt som motionärerna tycks önska sig, d. v. s. att en sådan avbetalningsskyldighet *skall* föreskrivas av domstolen såvida inte särskilda skäl talar däremot — jag är fullt medveten om att det ofta är starka skäl mot ett sådant beslut — hade nog i varje fall jag något oftare tillgripit den föreskriften. Domaren skulle nämligen med en sådan utformning av bestämmelserna inte kunna komma ifrån att ta frågan under övervägande, vilket han med den nuvarande formuleringen nog stundom har ansett sig kunna underlåta.

Jag har emellertid ansett frågan om en ändrad formulering i detta hänseende böra få helt anstå till dess att riksdagen om något år har att ta ställning till det väntade brottsbalksförslaget. Jag har därför, herr talman, inte velat ansluta mig till herrar Svanströms och Larssons reservation.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! När denna fråga diskuterades vid 1960 års riksdag, sade sig utskottet ha förståelse för de anförda synpunkterna, men det framhöll att det inte kunde ligga i samhällets intresse

Föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada

att driva strävandena på detta område med sådan skärpa att det motverkade önskemålet att den dömd kom i ordnade levnadsförhållanden och vann återanpassning i samhället. Bakom det uttalandet ligger väl tanken att man visserligen i ett stort antal fall kan räkna med att en sådan föreskrift verkar uppfostrande, medan den i andra fall har negativa verkningar. Om den unge lagöverträdaren har relativt god prognos, om han lever under ordnade förhållanden och har fast arbetsinkomst, kan avbetalningsskyldigheten kännas som en extra pålaga och han känner att han får sona något av vad han brutit. Men i de allra flesta fall, där prognosen är dålig, skulle med all sannolikhet en föreskrift av detta slag, om den tillämpades generellt, vara till stor skada för återanpassningen. Det gäller här synnerligen labila ungdomar som efter en liten motgång lätt på nytt hemfaller åt brottslig verksamhet. Har man lyckats inpassa en människa i arbetslivet och kanske fått vederbörande att sköta sig en viss tid, kan denna framgång möjligen spolieras, om vederbörande åläggs att fullgöra ekonomiska prestationer som i varje fall i det läget ser ut att vara orimligt krävande för honom eller henne. Det är en synpunkt som man bör beakta, och det gjorde också departementschefen när han höll sitt anförande i samband med lagrådsremissen. Genomförandet av sådana här generella föreskrifter bör inte få drivas så långt att det försvårar vederbörandes anpassning i samhället.

I motionen yrkas att villkorlig dom förbindes med föreskrifter om gottgörelse för den uppkomna skadan, om icke särskilda skäl föranleder annat. Reservationens skrivning är något modifierad, nämligen att sådana föreskrifter bör komma till rikligare användning. Vidare anför man att en sådan önskvärd ändring icke torde kunna åvägabringas med mindre än att meddelandet av skadeståndsföreskrift gö-

res till regel, varifrån undantag må göras i den mån särskilda skäl föranleder därtill.

Utskottet vidhåller emellertid den ståndpunkt som redovisades i utskottets utlåtande nr 26 förra året, nämligen att man inte med en sådan skrivning som motionärerna föreslagit bör ge den fortsatta behandlingen av brottsbalken någon viss inriktning.

Sedan vill jag säga till herr Fröding att om vi ansluter oss till reservanternas formulering, så blir det nog inte så att rätten oftare överväger att utfärda skadeståndsföreskrift, utan det blir förmodligen så att rätten som regel fastställer sådana föreskrifter och att de andra fallen, alltså de där föreskrifterna anses olämpliga, blir undantag.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Vi motionärer anser det vara naturligt att den som genom brottslig handling åstadkommit skada skall hjälpa till att ersätta densamma, för så vitt inte särskilda skäl kan anföras häremot. Sådana särskilda skäl kan vara betydande försörjningsbörda, svårigheter att dra sig fram eller om man har att göra med sådana fall som den siste ärade talaren nämnde i början av sitt anförande, nämligen då vederbörande är av utpräglad labil läggning och man fördenskull kan anta att betalningsskyldighet skulle bli till men.

Jag har dock mycket svårt att tänka mig att en person, som åstadkommit skada och ålägges att under viss tid erlægga 100 kronor per månad av sin inkomst på 800 à 900 kronor, skulle ta skada av det. Tvärtom tror jag att effekten skulle bli den rakt motsatta. Det är denna vår uppfattning som varit anledningen till att vi återkommit i frågan. Vi tror att föreskrift om betalningsskyldighet månad efter månad under lät oss säga ett år skulle bli en påmin-

Föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada

nelse i mycket lindrig form till vederbörande om att så och så får man inte göra. Jag tycker det är missriktad omtanke om den brottslige att gå emot sådana bestämmelser.

Man kan visserligen i likhet med utskottet säga att vi ganska snart får ett förslag till ny brottsbalk och att spörsmålet då kommer upp, men vi motionärer har knappast anledning förvänta att de bestämmelser som då kommer att läggas på riksdagens bord är av sådant innehåll som vi önskar. Och när vi har anledning att räkna med det, så är detta tillräckligt skäl för oss att, i väntan på propositionen, säga ifrån att så här vill vi inte ha det — så mycket mera som vi är på det klara med att faran för dröjsmål är stor när det gäller vidtagande av åtgärder på detta område.

Situationen är för närvarande den att vi minsann inte genom att anlägga formalistiska synpunkter får medverka till ett uppskov med lösning av dessa frågor. Det är gott och väl att utskottet skriver att det har förståelse för de synpunkter motionärerna anlagt, men vi vill ha mer än förståelse. Vi vill ha konkreta åtgärder som leder till resultat!

Herr talman! Med det anförda ber jag att få instämma i herr Larssons i Norderön yrkande om bifall till reservationen.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Hedlund att vi nog ändå inte får se så enkelt på de unga brottslingarnas situation. Då kan man lätt göra ont värre. Den, som har haft med ungdomsbrottslingar att göra, vet att det många gånger framför allt gäller att få den unga människan in på ett annat spår, att lirka med vederbörande och att ge honom eller henne ett stöd, som kanske i och för sig kan verka omotiverat men som våra kriminalvårdande institutioner och tjänstemän har funnit vara den enda möjliga vägen.

Det går inte att använda den enkla metoden att låta brottslingarna själva ersätta skadan. De reagerar nämligen inte så som många tror. Men visst har vi den allra största förståelse för den skadelidandes synpunkter. Han vill naturligtvis ha skadan ersatt, och han vill att brottslingen skall göra någonting för att gottgöra vad som skett. Men den som har med en allvarligt missanpassad ungdom att göra kan inte resonera så.

Vidare skulle det nog bli ganska svårt att få övervakare, om dessa också skall vara med och se till att skadan ersättes. Vi betungar skyddskonsulenterna onödigt hårt, om vi genomför generella föreskrifter av det slag som här föreslagits. Det skulle över huvud taget vara en börda för vår kriminalvård, om sådana bestämmelser skulle tillämpas generellt.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Det är kanske främst beträffande det som utskottets talesman yttrade om stöd för vederbörande som meningarna går i sär mellan utskottsmajoriteten och motionärerna. Vi motionärer menar att man ger vederbörande ett stöd om man, som jag sade, av en inkomst på 800—900 kronor i månaden kan ta 75—100 kronor och därigenom få en månatlig påminnelse under låt oss säga något år för vederbörande om att så här får man icke gå till väga.

Sedan vill jag till undvikande av varje missförstånd säga, att när jag har undertecknat denna motion är det inte i första hand i den skadelidandes intresse. Det är visst angeläget för den skadelidande att få ersättning för skadan så långt det över huvud taget är möjligt, men vad jag betraktar som det viktigaste i detta sammanhang är just denna upprepade påminnelse i f. ö. utomordentligt lindrig form, att så här tillåter inte samhället att man bär sig åt.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav pro-

De allmänna barnbidragen, m. m.

positioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen B) av herrar Svanström och Larsson i Norrderön; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 25

De allmänna barnbidragen, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner angående de allmänna barnbidragen, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft fem inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 52 i första kammaren av fru *Svenson m. fl.* och nr 68 i andra kammaren av herr *Wahlund m. fl.* om indexreglering av de allmänna barnbidragen,

2) de likalydande motionerna nr 511 i första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt nr 594 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle om höjning av de allmänna barnbidragen, m. m., samt

3) motionen nr 590 i andra kammaren av fru *Kristensson* angående stödet åt barnfamiljerna.

I motionerna I: 52 och II: 68 hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om indexreglering av allmänna barnbidragen må utredas och förslag föreläggas riksdagen i enlighet med vad i motionen anförts».

I motionerna I: 511 och II: 594 yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa dels »om förslag beträffande höjning av de allmänna barnbidragen till förslagsvis 600 kronor per år och barn och att förordning utfärdas om indexreglering av barnbidragen», dels ock att Kungl. Maj:t måtte »låta utreda och framlägga en långtidsplan syftande till att samhällets stöd skall motsvara minst en tredjedel av barnkostnaderna och att enförälders-

familjerna får ett stöd som gör deras barn mera ekonomiskt jämställda med andra».

I motionen II: 590 hemställdes i första hand, att riksdagen måtte antaga genom motionen framlagda förslag till dels lag om ändring av lagen den 21 maj 1954 (nr 266) om moderskapshjälp, dels lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänt barnbidrag, samt i andra hand, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om en sådan förskjutning i stödet till barnfamiljerna att barnbidragen i högre grad komme flerbarnsfamiljer och ofullständiga familjer till godo.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen i anledning av

1) motionerna I: 52 och II: 68,

2) motionerna I: 511 och II: 594, samt

3) motionen II: 590

mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av de allmänna barnbidragen i enlighet med vad utskottet anförte; samt

B. att motionerna I: 52 och II: 68, I: 511 och II: 594 samt II: 590, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet sålunda hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! I motionsparet I: 348 och II: 411 föreslås utredning om införande av barnavdrag vid beskattningen, förenade med barnbidrag till vissa familjer med lägre inkomst. Dessa motioner är väckta i enlighet med beslut av högerpartiets riksdagsgrupp och uttrycker den mening, till vilken högerpartiet som sådant ansluter sig. De har emellertid enligt sin natur hänvisats till bevillningsutskottet och är därför inte uppe till behandling i dag.

Andra lagutskottet har med utgångs-

punkt från en rad motioner föreslagit en allmän utredning angående barnbidrag. Mot att en sådan utredning kommer till stånd finns intet att invända. Genom att dessa olika former för stöd åt barnfamiljerna parallellt utredes blir underlaget för ett framtida definitivt ställningstagande så mycket säkrare. En utredning om barnbidragen bör emellertid ske helt förutsättningslöst. Vi kan därför icke ansluta oss till utskottets motivering.

Jag föreslår därför beträffande punkt A. att riksdagen med utslutande av motiveringen i andra lagutskottets utlåtande nr 10 i anledning av

- 1) motionerna I: 52 och II: 68
- 2) motionerna I: 511 och II: 594
- 3) motion II: 590

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om en utredning angående de allmänna barnbidragen.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det är en något ovanlig inledning till en debatt i ett ärende där det föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande. Då jag har deltagit i beslutet i utskottet, skall jag be att få göra några kommentarer.

Den under den senaste tiden så om diskuterade kompromissen om barnbidragen i andra lagutskottet har en viss likhet med ett isberg: den del som ligger under ytan är större än den som ligger ovanför. Den synliga delen är den som här föreligger i form av ett enhälligt utskottsutlåtande.

Innan vi kom fram till enhällighet hade ganska ingående överläggningar ägt rum, vilka icke redovisas i utlåtandet. En del lades till, mera drogs ifrån — ett icke ovanligt förlopp i en kompromiss.

Herr Birkes och mitt biträdande av kompromissen skall — efter föredöme från författningsutredningens kompromisser i Voksenåsen — betraktas som »personliga ställningstaganden». Vår

strävan att pacificera detta stridsområde har icke lett till framgång.

Utskottet konstaterar — något som framhållits redan i motionerna — att penningvärdeförsämringen inneburit en standardförsämring för barnfamiljerna och att barnbidragen infördes 1947 som ersättning för dittills utgående barnavdrag vid den statliga beskattningen. Barnavdragen hade till uppgift att fördela skattebördan efter bärkraft mellan barnfamiljer och andra, att utjämna försörjningskostnaderna mellan dessa olika kategorier skattskyldiga. Barnbidragen skulle sålunda fylla samma funktion.

Mot den bakgrunden kan man starkt ifrågasätta om den radikala förändring som genomfördes 1947 verkligen fick det åsyftade resultatet. Utskottet framhåller: »Redan av siffror, som redovisats av 1954 års familjeutredning, justerade med hänsyn till kostnadsutvecklingen därefter, framgår att bidragens realvärde i dag ligger under deras ursprungliga värde. Detta gäller i än högre grad om man gör en jämförelse mellan bidragens skatteutjämnande roll i dag och 1947.»

Om ortsavdragen för barn bibehållits i skattesystemet, torde väl ingen vilja göra gällande att de skulle ha fixerats vid 1947 års nivå, medan övriga ortsavdrag höjdes. Ortsavdragen för barn var 1947 liksom övriga ortsavdrag lägre vid den kommunala beskattningen än vid den statliga. Men i dag är ortsavdragen desamma vid såväl kommunal som statlig beskattning.

Hade barnbidragen höjts i samma takt som för äkta makar — mitt resonemang bygger på denna förutsättning — skulle de i dag ha utgjort cirka 1 600 för de två första barnen och cirka 2 500 för tredje och följande barn. Om man 1947 hade kunnat förutse den hastiga penningvärdeförsämringen, den snabba såväl nominella som reella lönehöjningen och progressiviteten i beskattningen, tror jag att entusiasmen för omläggningen skulle ha dämpats.

De allmänna barnbidragen, m. m.

Genom övergången till systemet med kontanta bidrag kom barnfamiljerna att släpa efter i utvecklingen: utjämningen blev icke den man eftersträvade genom beslutet 1947. I dag är marginalskatten även i de lägsta inkomstskikten uppemot 25 procent och stiger brant vid något högre inkomster. Barnavdrag av den storlek jag nyss nämnde — 1 600 respektive 2 500 — skulle ha inneburit mycket väsentliga skattelättnader för barnfamiljerna. Då man jämför effekten härav med nuvarande barnbidrag på 450 kronor, bör man hålla i minnet att av detta belopp utgör 50 kronor kompensation för omsättningsskatten. Den utjämnande effekten för barnfamiljerna är sålunda även i de lägsta inkomstskikten mycket ringa, om ens någon. Tar man hänsyn till att barnavdraget åtnjöts tills barnet blev 18 år, medan barnbidraget upphör vid 16 år, blir den än mindre. Och då har jag uttryckt mig försiktigt.

Den 1947 genomförda ändringen var inte ur barnfamiljernas synpunkt den lyckligaste. Jag har inte kunnat finna den vara en riktig lösning för att skydda barnfamiljerna mot penningvärdeförsämringen. Som jag tidigare nämnt har utskottet understrukt sambandet mellan de tidigare barnavdragen och de nuvarande barnbidragen. Men ju längre bort vi kommer från 1947 desto svagare blir detta samband. Jag är väl medveten om de invändningar som riktades mot barnavdragen: att de inte kunde utnyttjas av lägre inkomsttagare med flera barn och att de gynnade de högre inkomsttagarna. Den förra invändningen kan jag förstå, den senare anser jag inte sakligt grundad. Det kan ifrågasättas om någon vid den tidpunkten, före 1947, verkligen fann det oriktigt att vi hade ortsavdrag för barn lika väl som för föräldrar.

Vid utskottsbehandlingen framhöll jag — och jag vill gärna upprepa det här i kammaren — att frågan om barnbidragen inte kan bedömas isolerad från andra åtgärder till barnfamiljer-

nas förmån, exempelvis på beskattningens område. Enligt direktiven till den förra året tillsatta skatteberedningen skall kommittén pröva »en ändrad avvägning av den direkta beskattningen mellan familjer och ensamstående och ett ökat hänsynstagande till försörjningsbördan». Just i fråga om familjebeskattningen sägs i direktiven att det »bör prövas huruvida den nuvarande fördelningen av skattbördan mellan barnfamiljer och övriga är riktigt avvägd».

Högerpartiet har vid årets riksdag väckt en motion om en kombination av barnbidrag och barnavdrag — något som är bekant för bevillningsutskottets ledamöter åtminstone sedan i går och även för ledamöterna av andra lagutskottet, där vi anmälde att denna partimotion hade väckts. Innebörden är att bidrag skall utgå till de barnfamiljer, vilkas inkomster icke förslår till utnyttjande av barnavdrag. Då avdragen är en skattefråga har denna motion gått till bevillningsutskottet. Den och motionerna om barnbidragen borde lämpligen ha gått till sammansatt bevillnings- och andra lagutskott för att behandlas i ett sammanhang. Så har emellertid inte skett, och vi vet i dag inte vad resultatet blir av bevillningsutskottets överväganden.

För min del anser jag det vara en riktig linje med kombination av bidrag och avdrag. Det har jag hävdat ända sedan 1947. Jag kan inte finna att denna linje är oförenlig med mitt ståndpunkts-tagande i andra lagutskottet.

Av en del kommentarer i pressen att döma är man numera inom andra partier inte helt främmande för tanken på en kombination av barnbidrag och barnavdrag. Vi får tillfälle att längre fram under riksdagen diskutera frågan om ortsavdragen och därmed frågan om barnavdragen. Men jag har ansett, att då denna fråga hör så intimt samman med barnbidragen är det befogat att ta upp den i detta sammanhang.

De allmänna barnbidragen, m. m.

Inte heller kan vi i dag veta något om vad skatteberedningen kan komma fram till. De omfattande direktiven synes peka på en ny långtidsutredning. Andra är mer optimistiska och väntar sig resultat inom en icke alltför avlägsen framtid. Uppfattningarna går i bägge riktningarna.

Om skatteberedningen utformar ett skattesystem, där särskild hänsyn tas till barnfamiljerna, kommer — såvitt jag förstår — frågan om barnbidragen i ett annat läge. Men vi är inte där ännu. Andra lagutskottet har anvisat en väg för utjämning av försörjningskostnaderna mellan barnfamiljer och andra. Men den är, som jag här redovisat, icke den enda tänkbara. För närvarande har vi emellertid systemet med barnbidrag.

Att utskottet därtill ifrågasatt, om man inte bör särskilt beakta flerbarnsfamiljernas och de ofullständiga familjernas situation, hälsar jag med tillfredsställelse.

Herr talman! Från dessa utgångspunkter har jag funnit skäl tala för en översyn av barnbidragen, och jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets hemställan i utlåtande nr 10.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag hade för avsikt att redogöra för innehållet i andra lagutskottets utlåtande, men jag hoppas att kammarens ärade ledamöter håller mig räkning för att jag kortar av den delen av mitt anförande. Jag går ut ifrån att utskottets utlåtande, vilket varit föremål för rätt mycken pressdiskussion, redan är känt till sitt innehåll.

Låt mig bara stryka under att det väsentligaste som utskottet föreslår med utgångspunkt från de tre motioner, vilka samtidigt redovisas, är en översyn av barnbidragen i syfte att återställa deras realvärde. De allmänna barnbidragen har alltsedan de infördes 1947 haft dels en socialpolitisk betydelse och dels, såsom herr Björkman nyss underströk, anknytning till vårt beskattningssystem.

Båda dessa synpunkter bör beaktas vid den översyn, som utskottet förordar.

Riktmärket är alltså att återställa barnbidragens marknadsmässiga köpkraftsvärde. Samtidigt gäller det att återställa deras skatteutjämnande effekt. I det senare avseendet har mig veterligt ingen analys gjorts, sedan barnbidragen kom till, och det kunde vara av värde att få veta, i vilken mån barnbidragen har den skatteutjämnande effekt, som avsågs att de skulle ha, när de infördes.

I utskottsutlåtandet tas dessutom upp en del andra problem, som har berörts i motionerna. Vi stryker under att det kan vara skäligt att också justera barnbidragen med anledning av den allmänna standardhöjningen. Men vi gör den reservationen att barnbidragen har en helt annan uppgift än t. ex. folkpensionerna och att synpunkten om standardhöjning här inte har samma bärighet. Folkpensionerna är för folkpensionärerna den väsentliga, kanske den enda inkomsten, under det att barnfamiljerna vid sidan av barnbidragen i regel har andra inkomster, som inte blott följer penningvärdeförändringen utan även den allmänna standardhöjningen. Utskottet har pekat på angelägenheten av att det vid bedömningen av dessa frågor sker en avvägning mellan de statsfinansiella resurser som står till buds. Utskottet har också pekat på flerbarnsfamiljernas och de ofullständiga barnfamiljernas situation med anledning av att dessa problem berörts i ett par av motionerna.

Det gavs inom utskottet uttryck för en viss tveksamhet, huruvida flerbarnsfamiljernas och de ofullständiga familjernas problem skall lösas i samband med en justering av barnbidragen. Men vi har å andra sidan i detta förslag, som ju är ett kompromissförslag, inte velat avvisa kravet på en undersökning jämväl av den detaljen i problemkomplexet. Däremot har vi avvisat förslaget i fru Kristenssons motion om slopande av första barnbidraget i kombination med

De allmänna barnbidragen, m. m.

differentiering av barnbidragen från och med andra barnet. Vi har också avvisat förslaget till en långtidsplan sådant det utformats i kommunistmotionen.

När det gäller metoden för utformande av värdebeständigheten har det rått något delade meningar inom utskottet. En grupp har ansett att barnbidragen bäst hålles värdebeständiga genom att det tid efter annan fattas särskilda beslut om uppräknings av barnbidragsbeloppen, under det att en annan grupp hävdar, att det riktiga är att införa en automatiskt verkande regel — alltså en indexreglering, möjligen liknande den som gäller för folkpensioneringen — för att på det sättet få en automatisk anpassning av bidragen till kostnadsläget och penningvärdeförsämringen. Jag vill inte göra någon hemlighet av, att jag i utskottet anfört, att jag mest ympatiserar med denna senare form.

Som herr Björkman sade, är det i någon mån egendomligt att det blivit diskussion om ett enhälligt utskottsutlåtande. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att herr Björkman också yrkade bifall till utskottets hemställan i oförändrad form, även om de tankegångar han gav uttryck för inte i alla avseenden överensstämmer med dem som inspirerade utskottets kompromissförslag. Jag tycker mig finna att herr Björkmans hjärta var hos motion nr 411, som syftar till återinförandet av barnavdrag och en successiv avtrappning av barntilläggen. Men jag konstaterar att utskottet är enigt, och jag har ingen anledning betvivla uppriktigheten i det yrkande som herr Björkman ställde.

Herr Cassel framställde ett ändringsyrkande, som jag skall be att få beröra med några ord. Herr Cassel begärde att motiveringen i utskottsutlåtandet skall uteslutas och att ordet »översyn» i klämman skall utbytas mot »utredning». Sin argumentering för detta ändringsyrkande bygger herr Cassel på

motion nr II: 411, den högermotion som ligger i bevillningsutskottet och, såsom jag nyss framhöll, syftar till att återinföra barnavdragen och i samband därmed en avtrappning av barnbidragen på ett sådant sätt att dessa minskar allteftersom inkomsterna ökar.

När jag läst motion II: 411 har jag inte kunnat förstå, hur man på denna kan bygga ett ändringsyrkande. Denna motion syftar ju inte till ett omedelbart borttagande av barnbidragen utan endast till en avtrappning. Om denna avtrappning, denna minskning av barnbidragen allteftersom inkomsterna stiger, skall kunna bli riktig, så förutsätter väl det att barnbidragen ligger på en riktig nivå. Innan denna motion realiserar — om man nu gör ett sådant antagande — bör man alltså sträva efter att återställa barnbidragens realvärde. Men eftersom herr Cassel samtidigt yrkar på att utskottets motivering skall strykas, så är det väl mest sannolikt att det är något i motiveringen, som vållat oro inom högergruppen.

När det gäller frågan om översyn eller utredning, så kan jag inte finna annat än att det är en strid om ord. Den översyn, som utskottet föreslår, kan ske på departementsplanet, om Kungl. Maj:t så finner för gott, men det ligger naturligtvis också inom Kungl. Maj:ts möjligheter att tillsätta en utredning för att verkställa översynen. Under alla förhållanden har i varje fall jag utgått från att utredningen skall verkställas på fullt objektiva grunder. Det brukar ju utredningarna sträva efter: man strävar efter att göra en saklig, objektiv analys av det problem som skall utredas. Därför kan jag inte finna att det spelar någon som helst roll om man kallar det »översyn» eller »utredning». Först när denna objektiva analys är klar bör därur spira fram de förslag som utredningen kan ge anledning till. Då kommer bedömningsfrågor av annat slag in. Vårt slutgiltiga ståndpunktstagande till dessa problem kommer först den dag, när

Kungl. Maj:t lägger fram en proposition i ärendet.

Jag vill som slutomdöme säga att vi nog samtliga inom utskottet var tillfredsställda över att kunna bli eniga. Denna tillfredsställelse hyser jag alltjämt. Det är angeläget att det sker en översyn. Om man bortser från den höjning som skedde i fjol med anledning av att den allmänna varuskatten infördes, har ju någon uppräknings av barnbidragen inte gjorts sedan 1957. Och som jag tidigare sagt, har något studium av de allmänna barnbidragens skatteutjämnande effekt inte skett, sedan de beslöts vid 1947 års riksdag.

Jag kan inte finna något rimligt skäl till att bifalla det ändringsyrkande, som ställts av herr Cassel. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i oförändrat skick.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Beklagligtvis blev jag utkallad till telefon, när herr Cassel höll sitt anförande, men jag har blivit upplyst om att det var av samma innehåll som det anförande herr Ewerlöf höll i första kammaren. Det framgår alltså tydligt, att högern nu inte vill vara med på den kompromiss mellan de fyra partierna, som vi efter mycket om och men lyckats komma fram till i andra lagutskottet.

Det talas så ofta om att man skall samarbeta och kompromissa och föra en konstruktiv politik. Det säger alla. Högern säger att den vill samarbeta med de borgerliga partierna. Vi har här vid två tillfällen hört herr Hagberg säga att han vill samarbeta, men bara med socialdemokraterna. Socialdemokraterna säger, att de vill samarbeta med så många som möjligt, och folkpartiet säger, att de vill samarbeta till vänster och att de vill samarbeta till höger. Folkpartiets inställning av i dag motsvarar den centerpartiet har och alltid har haft, även på den tiden då vi kritiserade

De allmänna barnbidragen, m. m.

des för vår samarbetsvilja, framför allt av högern men också av folkpartiet.

Men när man skall samarbeta och kompromissa, så får man iakttä vissa yttre former, och det tycker jag icke har skett i det ärende vi har framför oss. Jag stod i denna talarstol för 14 dagar sedan och sade, att vi i centerpartiet alltid varit öppna för kompromisser men att vi haft ganska dåliga erfarenheter av saken. Jag kan till min exempelssamling i dessa stycken lägga vad som har hänt i dag.

Det är klart att jag som motionär — och det tror jag gäller både folkpartister, socialdemokrater och centerpartister — glatts över kompromissen inom andra lagutskottet. I utskottsutlåtandet utsäges klart, att barnbidragen utgör en ersättning för de tidigare utgående barnavdragen inom beskattningen och att det därför är naturligt, att barnbidragen skall anpassas uppåt när levnadskostnaderna stiger. Det är, framhåller utskottet, särskilt viktigt att barnfamiljerna sålunda får kompensation för stegrade levnadskostnader, ty för dem är prisfördyringar särskilt känslbara. Det säges också i utlåtandet att barnfamiljerna därutöver bör få del av den allmänna standardhöjningen.

Allt detta är utomordentligt tillfredsställande. Men det är klart att när det görs en kompromiss, så får man svälja vissa saker som man inte tycker så mycket om. Det finns vissa saker i föreliggande utlåtande, som jag helst inte ville vara med om. Jag skall inte redovisa dem inför kammaren, ty jag tycker att, när man gjort en kompromiss, skall man inte komma med brasklappar efteråt. Jag skall emellertid ta upp en enda punkt, och det anser jag att jag kan göra, när nu högern gått ifrån kompromissen. Jag har för min del inom utskottet yrkat avslag på högermotionen II: 590.

Högern har ju haft olika argumenteringar i barnbidragsfrågan. Vid denna sena timme skall jag inte gå långt till-

De allmänna barnbidragen, m. m.

baka i tiden, utan jag nöjer mig med att börja med den tid då högern började motionera om borttagande av ett barnbidrag för varje familj. Det hette då, att man ville gå emot bidragstänkandet, barnbidragen presenterades som ett slags nådegåva; detta framskyntade också, efter vad jag hört, i herr Cassels anförande i dag. Vi kunde emellertid i riksdagsdebatterna plocka sönder högerns resonemang och visa, att barnbidragen för det allra största flertalet barnfamiljer representerar ett skatteavvägningsinstrument och ej en form av socialhjälp.

Förre året kom högern tillbaka med ett nytt ansikte. Då skyllde man på omsättningsskatten, som helt visst är mycket betungande för barnfamiljerna, och inflationsfaran, och det framställdes nästan som om det skulle vara en fördel för barnfamiljerna, om varje barnfamilj förlorade ett barnbidrag, en inställning som föll på sin egen orimlighet.

I dag uppträder högern återigen med ett nytt ansikte eller rättare sagt med ett janusansikte, det ena företrätt av högerns utskottsrepresentanter och det andra företrätt av herr Cassel, jag förmodar såsom representant för högergruppens majoritet.

Jag skulle vilja rikta några frågor till herr Cassel. I herr Cassels yrkande anhålles om en utredning rörande de »allmänna barnbidragen». Jag frågar om här avses de barnbidrag som i dag utgår med 450 kronor per barn och år? Jag ställer min fråga av den anledningen, att man av högerns argumentering kan få den uppfattningen, att andra lagutskottet också hade tänkt sig en utredning rörande andra former av stöd till barnfamiljerna. Någonting sådant har andra lagutskottet inte övervägt, och härom sägs inte heller någonting i utskottsutlåtandet.

Jag har antecknat flera frågor, men jag skall på grund av den sena timmen inskränka mig till den viktigaste: Vad är det i utskottets motivering som hö-

gern inte vill gå med på? Jag anser att vi bör kunna begära ett svar på den frågan, ty annars blir ju en diskussion alldeles omöjlig.

Jag avkortar mitt anförande och slutar nu efter dessa frågor till herr Cassel med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag kan gott förstå att man i andra lagutskottet har börjat känna en viss osäkerhet igen inför barnfamiljernas situation. Nyligen har vi ju fått veta att antalet födda i vårt land i fjol slog bottenrekordet med bara 13,6 promille. En sidoblick på FN-statistiken visar att det av 80 statistikförda länder allttjämt bara är Japan vars födelsetal kryper under det svenska tack vare den starka pressen av att försörjningsmöjligheterna inte räcker för en större befolkning. Så förhåller det sig ju inte hos oss. Vi har försörjningsmöjligheter, men ändå är vår reproduktionsvilja svag.

Om barnfamiljernas sämre ekonomi jämförd med de barnlösa hushållens spelar någon roll härvidlag är inte utrett. Det är inte osannolikt. Men det är nog mycket svårt att få fram en rättvisande bild av vilka bevekelsegrunder som innerst inne avgör om en familj skaffar sig ett eller flera barn eller inte gör det. Man kan emellertid nalkas motiven och bevekelsegrunderna genom att undersöka barnfamiljernas faktiska ekonomiska och praktiska situation. Detta sker för närvarande. Den s. k. socialpolitiska kommittén har i uppdrag att kartlägga de eftersläpande minoriteter i vårt samhälle som lever på en lägre standard än normalgenomsnittet. Att de ensamma mödrarna är en sådan kategori vet vi redan bestämt. Om även flerbarnsfamiljerna anlitar t. ex. socialhjälp i utpräglad högre grad än normalhushållen vet vi mindre bestämt. Socialpolitiska kommittén skall emellertid studera innebörden för olika in-

komstskikt av vår socialpolitik och har för det syftet redan gjort dels en socialhjälpundersökning, dels en undersökning rörande de små inkomsttagarna, den senare i statistiska centralbyråns regi.

Resultatet av båda dessa kommer att framläggas i vår, i mars—april. Det är alldeles klart, att barnfamiljernas levnadssituation därvid kommer i blickfältet och att resultatet kommer att analyseras omsorgsfullt inom en utredning, som har den socialpolitiska kommitténs allmänt principiella utläggning.

Däremot har uttryckligen undantagits från kommitténs prövning frågan om barnbidragens utformning, som enligt direktiven bör bedömas i sitt sammanhang med skattepolitiken. Jag vill erinra om att skattesystemutredningen har alla möjligheter att göra detta. Den utredningen skall enligt direktiven pröva möjligheten av en ändrad avvägning av den direkta beskattningen mellan familjer och ensamstående och ett ökat hänsynstagande till försörjningsbördan. Ja, den ställs direkt inför den konkreta uppgiften att pröva, huruvida nuvarande fördelning av skattebördan mellan barnfamiljer och övriga är riktigt avvägd. Den behöver inte, heter det i direktiven, rygga tillbaka för långtgående reformer, om sådana skulle vara önskvärda.

Med detta har jag velat säga, att denna barnbidragsfråga redan ligger i skötet på två stora och representativa kommittéer, som man får förutsätta kommer, eller som kan ytterligare uppmanas till, att koordinera sina synpunkter på frågan under utredningsarbetets gång. Jag undrar om det inte blir just en sådan översyn, som andra lagutskottet här efterlyst — man må sedan kalla det översyn, utredning eller vad man vill.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle inte ha tagit mera tid i anspråk, om inte herr Wahlund hade ställt ett par frågor till mig.

De allmänna barnbidragen, m. m.

Om jag förstod honom rätt, så frågade han först, om vi har uppfattat det föreliggande utlåtandet såsom gällande barnbidragen och inga andra sorters bidrag. Det är uppenbart, att det här är fråga om barnbidrag och ingenting annat, varför jag lätt kan svara på den frågan.

Herr Wahlund frågar sedan, varför vi inte kan acceptera utlåtandet sådant det här föreligger. Ja, varför kan vi inte det? Jo, därför att utskottsutlåtandet utgår från såsom något tämligen givet att den väg, som man måste gå fram för att stödja barnfamiljerna, är barnbidragens väg. Det finns inga andra möjligheter. Detta stämmer rätt dåligt överens med högerpartiets uppfattning sådan den har redovisats i den motion, som har hänvisats till bevillningsutskottet. Vi har däri förklarat, att vår uppfattning fortfarande är den, att det riktiga är att gå barnavdragens väg vid beskattningen och kombinera den med barnbidrag till dem, som inte har möjlighet att utnyttja barnavdraget.

Men vi går med på en förutsättningslös utredning, vi strider inte alls om det. Vi vill inte a priori avvisa tanken på att barnbidragen — om man skall ha dem kvar under en övergångstid — kan behöva höjas. Det är mycket möjligt, att det behövs, men vi vill inte redan nu binda oss för att så skall ske. Jag tycker att utskottets ärade talesman, herr Anderson i Sundsvall, uttryckt saken mycket bra. Jag instämmer helt med honom, när han säger att han vill ha en saklig och objektiv analys. Det är det, som också vi önskar. Vi har bara velat göra gällande att den utredning, som här skall komma till stånd, inte bör vara bunden i förväg. Den skall få undersöka detta rätt besvärliga fält fritt utan att ha direktiv, som binder dess handlingsfrihet.

Herr WAHLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att högerens yrkande avser barnbidragen, och jag

De allmänna barnbidragen, m. m.

får väl fatta det så, herr Cassel, att det gällde de *allmänna* barnbidragen.

Beträffande herr Cassels svar i övrigt vill jag bara säga att högern alltså går in för att återinföra ortsavdragen för barnen med deras otympliga verkningar, dessa ortsavdrag som progressivt kommer att stiga med inkomsten. Vid nuvarande skatteläge kommer den som befinner sig längst ner i botten av den skattebelagda inkomsten, därest vi räknar med 1 000 kronor i ortsavdrag per barn, att erhålla ett bidrag på 100 kronor, medan den som befinner sig i de högsta skatterajongerna får 650 kronor. Jag konstaterar detta och skall inte ta upp någon diskussion med herr Cassel på den punkten, vilket jag tror herr talmannen vid denna sena timme är glad för. Vi får tids nog tillfälle att diskutera den saken, när den andra högermotionen kommer tillbaka.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Om jag skulle tillåta mig att göra en liten kommentar till den oro, som bland andra herr Björkman har skapat inom högerpartiet, skulle det möjligen vara den att jag tror att det är herr Björkman som representerar den taktiska klokheten inom högerpartiet i denna fråga. När de taktiska finterna inte längre är behövliga, kommer herr Björkman och herr Cassel att finna varandra på den vanliga plattformen.

Vi har ju också en motion i denna fråga, och det är med stor tillfredsställelse vi kommunister noterar andra lagutskottets hemställan om en översyn av de allmänna barnbidragen. Vi är glada och tacksamma över att denna fråga äntligen kan få en allsidig prövning, en prövning som syftar till att lyfta upp barnfamiljernas standard till en mera mänsklig nivå. Det är nu vår förhoppning att denna översyn inte skall få karaktären av en långtidsutredning och inte som många andra utredningar fått sig uppgiften förelagd att

uppskjuta goda lösningar och med allsköns motiveringar förhåla dem.

Jag vill som sagt inte tro detta, men ändå kan jag i detta sammanhang inte uraktlåta att erinra om att vårt krav om en höjning av de allmänna barnbidragen till 600 kronor per år och barn redan nu är så starkt underbyggt, enligt vår mening redan nu så självklart och så befogat att utredningar på denna punkt inte skulle vara behövliga.

Jag kan på den punkten bara hänvisa till vår motion nr 511 i första kammaren och nr 594 i andra kammaren. I dessa motioner anförs siffermaterial om barnfamiljernas läge, inte bara deras tidigare kända kostnader utan sådana som i alla ansvariga instanser verifierats och som motiverar en omedelbar höjning av barnbidragen.

Det brukar i varje fall hos många vara regel att man vill ha andra siffror, och jag skall gärna stå till tjänst med dem. Jag har en utmärkt broschyr från socialdemokratiska kvinnoförbundet, där ett ytterligare omfattande siffermaterial om barnkostnaderna redovisas. I denna broschyr säger man att hela denna fråga måste behandlas och komma högt upp på önskelistan. Jag tror att de synpunkter som presenteras i broschyren också till alla delar omfattas av oss kommunister, och de kommer också till uttryck i vår motion.

I dag kan vi inte komma längre i denna fråga, och av denna anledning ansluter vi oss till utskottets hemställan och uttrycker trots den något avvikande uppfattningen rörande behovet av en utredning om en höjning av barnbidragen vår tillfredsställelse över att frågan trots allt närmar sig en bättre lösning än den nu har fått.

Vårt förslag om en långtidsplanering syftar till att samhällets stöd skall motsvara minst en tredjedel av barnkostnaderna och att enföräldersfamiljerna får ett stöd som gör deras barn mera ekonomiskt jämställda med andra. Detta förslag har utskottet behagat avslå. Jag

Rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälningsplats och destruktionsanläggning

uppfattar utskottets avslag på denna punkt så att uttrycket långtidsplan förvirrat utskottsledamöterna. Innehållet i vårt förslag är enbart att vi försöker få fram vissa bestämda regler, vilka skall garantera omnämnda familjer en skyddad och värdebeständig levnadsstandard. Såvitt jag förstår har väl redan den utredning som utskottet föreslår till en del detta syftemål.

Med litet god vilja skulle således enligt min mening knappast någon kunna vara motståndare till detta vårt andra yrkande om en långtidsplan. Jag ber, herr talman, med hänsyn till förslaget om en utredning och med hänsyn till att vi inte nu kan komma längre få avsluta mig till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till det av herr Cassel under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till det av herr Cassel under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 182 ja och 29 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 26

Rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälningsplats och destruktionsanläggning

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälningsplats och destruktionsanläggning.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 276 i första kammaren av herr *Jansson m. fl.* samt nr 251 i andra kammaren av herr *Sköldin m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam översyn av gällande lagbestämmelser på hithörande område i syfte att göra det möjligt för kommun att uttaga avgift för finansiering av kommunens samtliga kostnader för anordnande av allmän avstjälningsplats och/eller allmän destruktionsanläggning».

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 276 och II: 251, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en förutslutningslös utredning av frågan om finansiering av kommuns utgifter för dess befattning med avfall och sopor.

Rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälningsplats och destruktionsanläggning

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Elowsson* och *Axel Svensson*, fru *Carlqvist* samt herrar *Lars Larsson*, *Nilsson* i Göteborg, *Odhe* och *Sundelin*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, I: 276 och II: 251, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NILSSON** i Göteborg (s):

Herr talman! Vid höstsessionen i fjol, för knappa fem månader sedan, behandlades denna fråga här i riksdagen. Båda kamrarna avtog motionerna, och denna kammare gjorde det med en betydande majoritet. Det är i huvudsak samma motion väckt av samma motionärer som vi nu har framför oss. Den helomvändning som andra lagutskottet har gjort grundar sig i huvudsak på att de som utgör majoritet i utskottet inte deltog i behandlingen i utskottet i fjol. Vi som här är reservanter — det har slumpat sig så att samtliga är socialdemokrater — deltog även i fjol i behandlingen av frågan i andra lagutskottet, och vi var följaktligen med om att yrka avslag på ifrågavarande motioner. Den omständigheten att det är socialdemokraterna som är reservanter betyder ingalunda att den är en partipolitisk fråga, utan det sammanhänger med det förhållande som jag här har redovisat.

Emellertid skall jag erkänna att jag är ganska tveksam om huruvida det tjänar i varje fall mitt syfte, om jag upp-repar alla de skäl för och emot, som presenterades i fjolårets debatt både inom lagutskottet och här i kammaren. Reservanternas förslag som här föreligger är nästan helt och hållet grundat på det avslagsyrkande på fjolårets motion som ett enhälligt andra lagutskott i fjol presenterade.

Med hänsyn härtill kommer jag, om inte mina opponenter här vidgar ut de-

batten i någon större omfattning, att nöja mig med att nu yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu förhandlingarnas ledning.

Herr **JOHANSSON** i Södertälje (s):

Herr talman! Med hänsyn till att reservanternas talesman inte har utvecklat några synpunkter i sak beträffande denna fråga skall jag vara lika föredömligt kort och bara be att få yrka bifall till vad andra lagutskottet har föreslagit.

Jag kan upplysningsvis — det är väl känt för alla — nämna att första kammaren med stor majoritet tidigare i dag bifallit vad lagutskottet har föreslagit härutinnan.

Herr **SVENNING** (s):

Herr talman! Den motion som här föreligger avtog ju för några månader sedan av riksdagen, och man kan väl knappast påstå att förhållandena sedan dess ändrats.

Enligt min bestämda uppfattning rör det sig om en sanitär fråga, och kostnaderna för såväl sopförbränning som allmän avstjälningsplats är en kommunernas gemensamma angelägenhet och bör alltså betalas inte med avgifter utan skattevägen. Regeringsrätten har också upphävt stadsfullmäktiges i Solna beslut att uttaga avgifter av fastighetsägarna med denna motivering.

Tendensen att övervältra allt fler avgifter, som borde ankomma på kommunen som sådan, på den enskilde medborgaren börjar breda ut sig. Det kan under inga omständigheter vara försvarbart att fastighetsägare, hyresgäster och egnahemsägare för en hygienisk angelägenhet, som åvilar hela kommunen, skall betala på annat sätt än genom kommunalskatter.

Motionärerna har hävdats att det ur naturskyddssynpunkt skulle vara av

Rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälplingsplats och destruktionsanläggning

värde om det infördes rätt för kommunen att genom avgifter täcka kostnaderna för sopförbränningsanläggning och anser att nerskräpningen i naturen skulle försvinna, därest sådana bestämmelser infördes.

Jag har svårt för att tro att motionärerna själva är övertygade om en sådan tingens ordning. Motsatsen kan bli fallet om man skall genom avgifter betala för sopornas bortförande. Jag vill understryka detta därför att denna fråga gång på gång varit uppe till debatt i Föreningen för allmän hälsovård. Man har samma uppfattning där, nämligen att så länge det åligger kommunerna har man ett skydd. Det krävs nog andra åtgärder för att komma till rätta med ofoget med nerskräpningen av naturen.

Liksom i förra motionen framhåller motionärerna att sopförbränningsavgifter är att jämföra med avgifter för vatten och avlopp, men utskottet har på denna punkt i föl visat på skillnaden mellan dessa avgifter. När man sedan skriver att avgiftsfinansieringen mycket väl skulle kunna bäras av den enskilde — den allmänna standardstegringen synes ge belägg för detta, säger motionärerna — så är man inne på en farlig väg. Med den motiveringen kan man praktiskt taget avlyfta vad som helst från den kommunala skatten och lägga på den enskilde medborgaren. Om man nu också skall försöka överföra de rent sanitära utgifterna på den enskilde medborgaren, kan det ju bara bli en tidsfråga, när hälsovårdsuppgifterna över huvud i stället för att vara en kommunal hushållsangelägenhet avgiftsbelägges.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan ha förståelse för de synpunkter som herr Svenning 7 — *Andra kammarens protokoll 1961. Nr 10*

som hyresgäst lägger på denna fråga. Utskottet har emellertid inte sett frågan på det sättet. Jag tror inte alls att frågan gäller, om hyresgästen eller någon annan skall betala denna avgift. Det är i stället en fråga om praktisk kommunalpolitik, hur vi lämpligast och mest ändamålsenligt i kommunerna skall lösa denna fråga, som vi ändå är tvungna att taga ställning till.

I sitt utlåtande har utskottet sagt, att det utgår från att en utredning, som givetvis bör bli förutsättningslös, tar upp alla de synpunkter som kan läggas på denna fråga. Under sådana omständigheter kan jag inte förstå, hur någon kan motsätta sig en översyn.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om det är praktisk kommunalpolitik att dölja en utgift — ty något annat är det inte fråga om. Varför inte ta ut kostnaderna för denna verksamhet genom skatt? Då blir utgifterna jämnt fördelade. Vid avgiftsfinansiering kommer medborgarna inte att kunna överblicka kostnaderna.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp något meningsutbyte i denna fråga. Jag vill endast göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att här är det inte fråga om något förslag som innebär att man skall höja hyrorna. Här begäres att man skall göra en undersökning, hur avgifterna skall fördelas. Först då ett förslag härom presenteras för riksdagen — om det kommer något förslag — blir det aktuellt att diskutera, om det kan ha någon inverkan på hyrorna.

När vi förra året behandlade denna fråga, gjordes det invändningar från utskottets sida, och även från föredraganden i andra lagutskottet, att motionen hade en rad brister. Jag har därför skrivit motionen så, att den kritiken inte skulle kunna riktas mot den i år. Om det nu råkar vara andra per-

Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

soner som i utskottet behandlat denna motion, så är alltså även motionen anorlunda.

Svenska stadsförbundet och Landskommunernas förbund representerar väl dem som verkligen känner till dessa frågor. De hade motionen på remiss och gav den sin anslutning. Mot den bakgrunden tycker jag att man kan känna sig säker, när man yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Herr Sköldin glömde tala om, att två instanser har avstyrkt, nämligen Sveriges fastighetsägareförbund och Hyresgästernas riksförbund. Jag tror att de har minst lika stor erfarenhet av denna fråga. De anser emellertid att det är betydligt bättre att ta ut kostnaderna skattevägen än genom avgifter, som man inte vet hur stora de blir.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Nils Elowsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 117 ja och 85 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 27

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående en gemensam trafiknykterhetslag för samtliga trafikområden, och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet;

tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring av lagen om fiskevårdsområden; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 28

Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

Föredrogos jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för anordnande av auktionsloka-

Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

ler för trädgårdsprodukter, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 januari 1961 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 42, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva *dels* att statlig kreditgaranti finge enligt de grunder som angivits i propositionen lämnas för lån till anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, *dels* att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti finge beviljas *dels* för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor, *dels* för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, *dels* att till trädgårdsnäringsen kollektivt restituerade bensinskattemedel finge disponeras även för informationsverksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen angivits.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 559 av herr *Hermansson m. fl.* likalydande med II: 664 av herr *Gustafsson* i Kårby *m. fl.*, i vilka motioner yrkats att riksdagen vid behandling av ifrågavarande proposition måtte *dels* anhålla hos Kungl. Maj:t om att vid pågående trädgårdsnäringsutredning frågan om statliga kreditgarantier till producentkooperativa föreningar för anordnande av trädgårdscentraler för försäljning av trädgårdsprodukter måtte prövas med förtursrätt, så att delförslag i frågan kunde framläggas skyndsamt för behandling av Kungl. Maj:t och riksdagen, *dels* medgiva att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti finge

beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 6 000 000 kronor;

2) I: 560 av herr *Åkesson* likalydande med II: 665 av herrar *Antby* och *Nilsson* i Lönsboda, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådana åtgärder, att 1962 års riksdag föreläggs förslag om en vidgning av bestämmelserna för de statliga garantilånen till att omfatta även andra lokaler för partiförsäljning av trädgårdsprodukter än auktionshallar;

3) II: 663 av herr *Nilsson* i Bäste-kille *m. fl.*, i vilken motion yrkats att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 42 måtte besluta att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti finge beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 6 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva att statlig kreditgaranti finge enligt de grunder som angivits i utskottets utlåtande lämnas för lån till anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 559 och II: 664 samt II: 663, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti finge beviljas *dels* för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 6 000 000 kronor, *dels* för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva att till trädgårdsnäringsen kollektivt restituerade bensinskatteme-

Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

del finge disponeras även för informationsverksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet angivit; samt

d) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 559 och II: 664 samt I: 560 och II: 665, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört beträffande spörsmålet om statliga kreditgarantier jämväl för lån till anordnande av s. k. trädgårdscentraler.

Reservation hade avgivits av herrar *Bertil Andersson, Gunnar Berg, Kristiansson, Arweson* och *Johanson* i Västervik, vilka ansett att utskottets hemställan under punkten b) bort lyda sålunda:

»b) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 559 och II: 664 samt II: 663, förstnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, medgiva att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti må beviljas dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning;».

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSON** i Västervik (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort i denna fråga och t. o. m. våga mig på att citera vad utskottet skriver, så kanske jag också betar av en del av vad de som skall tala för utskottet kommer att anföra.

Det är fråga om auktionshallarna, och utskottet säger: »För utskottet framstår ramen såsom alltför snäv med tanke på de relativt stora anläggningskost-

naderna vid nybyggnad av en auktionshall. Då stor sannolikhet föreligger för att en dylik nyanläggning kommer att påbörjas redan under det kommande budgetåret är det enligt utskottets uppfattning av vikt att stödet åt ifrågavarande försäljningsform, som det allmänna vill befordra såsom eftersträvansvärd, inte blir för svagt på grund av garantiramens knapphet.»

Det förutsätts alltså att man under det kommande budgetåret skulle kunna tänka sig att påbörja en enda nyanläggning av auktionshall. Departementschefen har höjt beloppet från 4 miljoner innevarande budgetår till 5 miljoner kronor för nästkommande budgetår. Jag kan inte, ärade kammarledamöter, förstå annat än att denna ökning på 1 miljon kronor måste räcka till för påbörjandet av en enda ny auktionshall.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr **NILSSON** i Bästekille (h):

Herr talman! Efter en lång dag här i kammaren skall även jag försöka fatta mig kort. Först och främst vill jag uttala min stora tacksamhet över att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har expedierat detta förslag så kvickt som han har gjort. Trädgårdsutredningen avgav sitt betänkande den 3 november 1960, och i dag skriver vi den 15 mars 1961. Det är mycket sällan man får en sak expedierad så snabbt av ett statsråd; det tycker jag vi alla skall vara överens om.

Alla som har läst propositionen och de som skött frågan i utskottet vet att man är tacksam för allt detta, men man ansåg att statsrådet gjort ett misstag genom att inte följa utredningens enhälliga förslag om 6 miljoner kronor. Jag vill meddela kammarens ledamöter, att detta förslag om en låneram på 6 miljoner kronor är ett resultat av en enhällig utredning, sammansatt av fem

Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

politiker, fyra experter och tre övriga ledamöter. När så många personer har kunnat ena sig om ett förslag kan man också våga säga, att detta är så pass starkt underbyggt att det håller. Det har tydligen också statsrådet ansett.

Herr Johanson i Västervik trodde för sin del att 5 miljoner kronor skulle räcka. Jag tror att han lika väl som jag vet att det inträffade ett olycksfall i arbetet och att det förslag om 6 miljoner kronor som vi har lämnat är det riktiga.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att vi för budgetåret 1959/60 hade ett anslag på 5 miljoner kronor, och då hade vi inte dessa trädgårdshallar med i bilden. Skulle dessa 6 miljoner kronor inte gå åt — kom ihåg att det gäller statlig lånegaranti, inte statliga anslag — är pengarna kvar. Staten har dock möjlighet att ge en lånegaranti intill ett belopp av 6 miljoner kronor.

Det är inte bara i Hälsingborg vi skall ha en hall; det behövs en i Stockholmsområdet, en i Göteborgsområdet och med största säkerhet också en i Kalmarområdet.

Detta är också en väg som visat sig vara riktig. Man har kunnat få fram utbuden samlade på en plats. Man har fått bättre kvalitet. De människor jag har talat med — såväl producenter som köpare — intygar att det är en rätt väg som vi beträtt.

Även frågan om trädgårdscentraler kommer här in i bilden. Det har ju väckts två motioner, där man framhåller att trädgårdsutredningen bör ta upp och med förtursrätt behandla frågan om hur förhållandena i detta avseende skall ordnas för framtiden. Den som läst trädgårdsutredningens betänkande vet emellertid att vi redan har haft frågan uppe, men inte för tillfället ansett oss kunna avge något direkt utlåtande utan har för avsikt att återkomma till saken. Jag har också i utskottet framfört den uppfattningen att när motionerna har väckts bör de överlämnas

till utredningen; vi är fullt beredda att resonera om frågan. Både motionärerna och jag vet att man inte på alla platser kan klara sig endast med hjälp av auktionshallar. Jag behöver bara erinra om de fruktpackerier som finns i Kivik och Kristianstad och som ju är centraler i den mening motionärerna avser. För fruktodlingens del har man alltså här löst problemet med centraler.

Jag skall som sagt inte bli mångordig och jag vill nu bara meddela kammarens ledamöter att första kammaren har med 100 röster mot 38 biträtt utskottets hemställan. Andra kammaren befinner sig alltså i gott sällskap, om den följer utskottet, och jag ber härmed att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! I likhet med herr Nilsson i Bästekille vill jag uttala min tillfredsställelse med att jordbruksministern handlat så snabbt i den här frågan. Det är också endast i ett avseende som jag har en annan mening än statsrådet, nämligen när det gäller låneramen.

Utskottets majoritet föreslår ju att låneramen skall sättas till 6 miljoner kronor i stället för de 5 miljoner kronor som jordbruksministern har föreslagit. Jag vill då erinra om att det här gäller att tillgodose även behovet av lån till spannmålslagerhus, lokaler för potatislagring m. m. Vidare skall låneområdet nu utvidgas till att omfatta auktionshallar för trädgårdsprodukter.

Under näst föregående budgetår var låneramen 5 miljoner kronor, men den minskades vid fjolårets riksdag till 4 miljoner kronor. De myndigheter som handlägger saken har förklarat att lånebeloppen kunnat till fullo utnyttjas. Vi som tillhör utskottets majoritet menar att det är av yttersta vikt att en för samhället så nyttig näringsgren som trädgårdsodlingen får resurser nog att hävda sig i den hårda konkurrensen och

Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

att därvid inte bristen på medel får lägga hinder i vägen.

Det kan inte heller vara någon risk att vidga låneramen på sätt som vi har föreslagit, eftersom regeringen själv i sista hand har att avgöra huruvida en låneansökan skall beviljas eller icke.

Herr talman! Med dessa kortfattade ord ber jag få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! De båda föregående talarna har uttalat sin tillfredsställelse över departementschefens snabbhet. Jag skall be att dessutom få uttala min tillfredsställelse över det förslag som departementschefen har lagt fram i sak, om jag nämligen undantar hans förslag beträffande kreditramen. Jag vill även uttala min tillfredsställelse över att departementschefen har utvidgat användningsområdet för de medel som kommer in genom bensinskatterestitutionen. Utskottet har helt och hållet instämt i departementschefens yttrande på den punkten och även i princip beträffande behovet av auktionshallar.

Jag skall inte upprepa vad som tidigare har sagts om ramens otillräcklighet. Jag vill i stället hänvisa till denna frågas tidigare behandling i riksdagen. Vid varje tillfälle har man menat att man bör avvakta den sittande trädgårdsnäringsutredningens förslag.

Nu föreligger ett sådant förslag från en enhällig utredning och därför bör vi också ta ståndpunkt till det. Utredningen har sagt att detta förslag om uppförande av auktionshallar får betydelse endast därest kreditramen utvidgas till 6 miljoner kronor.

Nu bör vi komma ihåg att byggandet av en auktionshall är en ganska dyrbar historia. En auktionshall måste vara en stor anläggning. Den måste kunna ta emot produkterna från ett vidsträckt område, och jag tror den fyller sina funktioner bäst om den är stort tillta-

gen. Det innebär också att den blir dyr att bygga. Herr Johanson i Västervik påstod att 1 miljon kronor räcker. Jag vill påpeka att det föreligger faktiska planer på att bygga en sådan hall. Enligt kostnadsberäkningarna skulle den planerade hallen kosta över 3 miljoner kronor. Om vi tänker på vad bara en sådan hall, den som föreligger färdigprojekterad, ställer för anspråk på kreditramen, ser vi snart att en miljon kronor inte räcker. År 1959 ansåg vi oss behöva öka kreditramen för att få utrymme för byggande av lokaler, för bättre sortering och kontroll över s. k. SMAK-potatis. Givetvis måste vi också nu vidga ramen, när vi tillför ett nytt användningsområde.

Vi är alla överens, både utskottsmajoriteten och reservanterna, om alla de fördelar som ligger i försäljning genom auktion. Det heter i utskottets utlåtande att detta system är till fördel för alla parter, såväl för producenterna som för konsumenterna. Producenterna får lättare att avsätta sina varor och konsumenterna får bättre varor och blir skyddade mot att betala högre pris än de för dagen aktuella.

När vi är överens om allt detta bör vi också ta konsekvenserna av denna överensstämmelse i åsikter och bevilja de medel som är nödvändiga för att projekten skall kunna realiseras.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Jag skall inte heller ta många minuter av kammarens tid i anspråk. Jag vill endast peka på några av de synpunkter, som är mest iögonfallande för konsumenterna.

Herr Hansson i Skegrie berörde konsumentintressena. Jag vill särskilt understryka betydelsen av att vi kan få ett auktionssystem, som ger möjligheter att genomföra distributionen till konsumenten i ett betydligt snabbare

Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

tempo än vad som nu är förhållandet. Vi är på det klara med att det svenska folkhushållet mer och mer kommer att använda trädgårdsnäringsens olika produkter och att det alltså kommer att bli ett väsentligt större behov av att få fram produkterna i oskadat skick från producenten till konsumenten. De nuvarande förhållandena på detta område kan i olika avseenden inte sägas till fullo överensstämma med konsumenternas önskemål.

Den främsta fördelen ur konsumentens synvinkel av auktionsförfarandet anser jag är den klassificering av kvalitetsvarorna i olika grupper, som skulle kunna åstadkommas. Jag tror också att konsumenterna i mycket stor utsträckning kommer att känna sig nöjda med den varudeklaration, som därvid skulle kunna göras och som säkerligen kommer att kunna kontrolleras på ett betydligt effektivare sätt än vad det finns möjligheter till i dag.

En stor fördel bör också kunna bli att möjligheter bereds för underskottsområdenas handel och konsumenter att i auktionshallar i överskottsområdena kunna inköpa just de kvalitetsprodukter och den sortering, som vederbörande anser är mest hållbara och lämpligast att transportera. Transporterna får ju många gånger gå ifrån de sydligaste till de nordligaste delarna av vårt land.

Auktionsförfarandet tycks vara allmänt vitsordat som en fördel. Denna erfarenhet är redan vunnit i Hälsingborg, och framför allt i utlandet. I utskottsutlåtnad liksom i utredningens utlåtnad har det också påvisats, i vilken utsträckning exempelvis Danmark och Holland genomfört detta system. Genom auktionsförfarandet bör man också få en viss möjlighet att följa prisutvecklingen, och härigenom kan konsumenten få möjlighet att tillgodo-göra sig någon del av rationaliseringsvinsten.

Vad jag härutöver tänkte säga är re-

dan sagt av herr Hansson i Skegrie. Jag skall sluta mitt anförande med att änyo understryka vad som uttalats i utredningens förslag, nämligen en hemställen om att bensinskattemedlen till trädgårdsnäringsen i fortsättningen också skall få omfatta upplysningsverksamhet inte bara som nu för producenten utan också för köparen-konsumenten. Jag är också övertygad om att detta är ett av de områden, där konsumentintressenas inriktning behöver föras in på kvalitet och prismedvetenhet, om näringen också från denna synpunkt skall ha möjlighet att stå sig i konkurrensen utifrån.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Det nu föreliggande förslaget bygger på en utredning som har gjorts inom trädgårdsnäringsen, och det är som vi ser det ett mycket viktigt förslag. Vi tror också att de föreslagna åtgärderna kommer att göra stor nytta inom trädgårdsnäringsen i vårt land om de genomföres.

Det har varit många, som talat för utskottets förslag, och för att markera att reservanternas uppfattning inte skiljer sig så mycket från detta, vill jag understryka vissa saker, som vi är överens om. Även reservanternas är med på systemet med auktionsförsäljning av trädgårdsprodukter. Vi är också med på att lantbruksstyrelsen, såsom i propositionen uttalas, får ta initiativ till lokala undersökningar om möjligheterna för och lämpligheten av att inom olika områden anordna auktionslokaler för angivna ändamål. Vi är också med på att statliga garantier i fortsättningen lämnas för lån, som upptages på den allmänna kreditmarknaden för att finansiera dessa lokalers uppförande. Vi är också med på att ramen för långivningen under budgetåret 1961/62 till trädgårdsnäringsens rationalisering fastställs till 2 miljoner.

Vad som skiljer oss åt är endast upp-

Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

fattningen om storleken av låneramen för auktionshallar. Vi reservanter har inte blivit övertygade om att det här behövs 6 miljoner kronor. Vi tror att en låneram på 5 miljoner kronor i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag skulle räcka till. När man inför någonting nytt är det alltid förståndigt att pröva sig fram och vara försiktig. Det är på denna punkt som meningarna har gått isär, och jag har inte kunnat bli övertygad om att det behövs mera än 5 miljoner kronor i detta fall.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Ståndpunkterna har väl inte missuppfattats på det sättet att man tror att det är reservanterna och inte utskottsmajoriteten som har formulerat uttalandet att man kan tänka sig att endast en sådan hall kan påbörjas under kommande budgetår. Eftersom jordbruksutskottets ordförande härtill framhöll att en auktionshall skulle belöpa sig på ungefär 3 miljoner kronor kan jag inte förstå annat än att de 5 miljoner kronorna skulle vara tillräckliga. Sedan är det möjligt att det kommer att visa sig finnas behov av flera auktionshallar. Men, ärade kammarledamöter, om nu behovet av dessa auktionshallar är så oerhört stort som utskottets talesman här har gjort gällande, är det väl inte helt uteslutet att intressenterna kan låna upp erforderliga medel på den vanliga kreditmarknaden utan statlig kreditgaranti. Om de nu skulle få statlig kreditgaranti på 5 miljoner, bör det finnas möjlighet att låna resten i vanlig ordning. Fiskerilånefonden t. ex. beviljar ju fiskarna lån med ungefär en femtedel av vad båtarna kostar. Fyra femtedelar får fiskarna själva anskaffa, genom borgenslån eller på annat sätt. Skulle man göra på samma sätt beträffande dessa auktionshallar, alltså att den statliga kre-

ditgarantien skulle täcka en femtedel av kostnaderna, förmodar jag att vi skulle få flera auktionshallar här i landet än vi är betjänta av. Nu har åtminstone remissinstanserna räknat med att det finns plats för tre auktionshallar, och då tror jag att fem miljoner kronor räcker.

Sedan sägs det att det är så nödvändigt med dessa auktionshallar, och det är kanske riktigt, men det finns andra investeringsobjekt här i landet som är lika nödvändiga och som kanske dessutom skulle ge bättre avkastning och vara till större gagn för landet. Jag har emellertid accepterat vad departementschefen här har skrivit, och ett bifall till reservationen är alltså ett bifall till departementschefens förslag.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! När herr Johanson i Västervik säger att fem miljoner kronor bör räcka för att bygga en ny trädgårdshall, vill jag erinra om att pengarna skall räcka till uppförandet av såväl spannmålslagerhus som potatislagerhus och dessutom till byggandet av auktionshallar.

Det ligger så till, herr Johanson i Västervik, att vi införde den nuvarande kreditramen 1954 och fastställde den till fyra miljoner kronor. Den stod sedan oförändrad fram till 1959 och utnyttjades under den tiden fullt ut varje år. Men 1959 ökade vi beloppet till fem miljoner kronor, eftersom vi ansåg oss behöva mer pengar med hänsyn till det beslut om krav på kvalitetspotatis som då fattades. Följande år togs dock denna nya miljon bort igen. Men jag förmodar att behovet av lagerlokaler för SMAK-potatisen är lika stort varje år sedan beslutet fattades. Följaktligen får vi på de tidigare anspråken beträffande kreditramen nu lägga ett nytt. Ramen måste alltså vidgas.

Om vi utgår ifrån att en auktionshall kostar mellan tre och fyra miljoner

Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

kronor, så får vi väl förutsätta att man först tar en botteninteckning i bank på låt oss säga 40 procent. Det kan vi då räkna bort. Och om vi sedan utgår ifrån att högst 85 procent av anskaffningskostnaden erhålles i lånegarantier, så räcker det inte med en ökning på en miljon kronor. Vi kommer då över kreditgarantiramen.

Vi skall ha klart för oss att det här ändå bara gäller en kreditram. Det gäller inte pengar som skall anvisas över budgeten, utan det är fråga om en borgen för upp till sex miljoner kronor för lån i allmänna marknaden. Och förlustrisken är ytterst ringa på dessa kreditlån. Jag har räknat ut att man på den miljon som föreslagits utöver det i propositionen upptagna beloppet i sämsta fall löper en förlustrisk på ungefär en tusenlapp. Större är inte risken.

Jag tycker också, herr Johanson i Västervik, att vi är väl överens om att göra investeringar, när det gäller kloka sådana. Då skall vi inte dra oss för att satsa pengar. Både reservanterna och utskottsmajoriteten är ense om att det här gäller en mycket bra investering, och då skall vi inte vara rädda för att anslå medel till densamma.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad herr Hansson i Skegrie sade i sitt senaste anförande.

Därutöver vill jag bara tillägga, att statsrådet i propositionen har sagt, att lantbruksstyrelsens förslag i varje särskilt ärende tills vidare skall underställas Kungl. Maj:t för prövning och godkännande. Jag tycker nog att min vän herr Johanson i Västervik kan lita på att Kungl. Maj:t här kommer att sovra, så att det inte blir någon risk för att andra investeringsprojekt blir satta på efterhand.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a)

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b)

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Johanson i Västervik begärde emellertid vötering, i anledning varav efter given varsel följande vöteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. b) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Bertil Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och vöteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. c) och d)

Utskottets hemställan bifölls.

§ 29

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om stimulerande av förslagsverksamheten inom den allmänna civilförvaltningen.

Utskottets hemställan bifölls.

**Interpellation ang. reglerna för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar —
Interpellation ang. medel för barn- och ungdomsfilm för televisionen**

§ 30

**Interpellation ang. reglerna för
statsbidrag till vatten- och
avloppsanläggningar**

Ordet lämnades på begäran till

Herr MATTSSON (cp), som yttrade:

Herr talman! De för några år sedan ändrade reglerna för statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar går i huvudsak ut på att bidragsprocenten skall fastställas efter vissa generella normer, baserade på det »aktuella samhällets geografiska läge och folkmängd samt skatteförhållanden». I jämförelse med tidigare mera individuella prövning av bl. a. kostnadsläget innebär de nya reglerna en betydande förenkling av bidragsförfarandet. En annan inte oväsentlig fördel med de nya reglerna är vidare, att kommunerna själv i förväg kan beräkna statsbidragets storlek utan mera omfattande utredningar.

Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens anvisningar rörande tillämpningen av de nya reglerna indelas landet i länsregioner, efter vilka statsbidragen utgår med varierande belopp. Den faktiska anläggningskostnaden för vatten- och avloppsanläggningar kan emellertid variera rätt kraftigt även inom länen eller för vissa delar av dessa ligga väsentligt högre än genomsnittet för landsändan i stort. Så är t. ex. fallet för åtskilliga skärgårdskommuner på västkusten, där bl. a. de speciella grundförhållandena leder till höga kostnader för anläggningar av ifrågavarande slag.

Enligt 7 § i kungörelsen om statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar (SFS 1959: 251) kan statsbidrag utgå med högre belopp i vissa fall efter särskild prövning av Kungl. Maj:t. En viss oklarhet synes emellertid råda beträffande möjligheterna att utnyttja dessa undantagsbestämmelser för de fall det här är fråga om. För sammanhängande områden med speciellt höga kost-

nader för vatten- och avloppsanläggningar, t. ex. de nämnda skärgårdskommunerna, måste det vidare framstå som föga ändamålsenligt att generellt tillämpa undantagsbestämmelsen. En bättre ordning skulle enligt min mening vara att sådana områden överfördes till i bidragsavseende högre liggande regioner eller sammanfördes i särskilda regioner med ett i förhållande till de högre kostnaderna förhöjt bidrag.

Som exempel kan nämnas, att anläggningskostnaderna för vatten och avlopp i de här åsyftade skärgårdskommunerna i allmänhet överstiger 2 000 kr. per person, medan de enligt tillämpningsanvisningarna förutsättes ligga mellan 700 och 1 800 kr. per s. k. ekvivalent person. En annan nackdel med tillämpningen av undantagsbestämmelsen i ovannämnda § 7 är givetvis att kommunerna inte i förväg kan beräkna sina egna kostnader för dessa anläggningar. Den osäkerhetsmarginal som därvid uppstår beträffande statsbidragets storlek kan utan vidare sägas vara så stor, att den allvarligt äventyrar projektens genomförande i kommuner med i övrigt svag ekonomi.

Med stöd av vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att vidtaga åtgärder för sammanförande av kommuner, som på grund av besvärliga grundförhållanden eller av andra orsaker har speciellt höga kostnader för vatten- och avloppsanläggningar, i särskilda regioner med i förhållande till de högre kostnaderna förhöjt bidrag för ändamålet?

Denna anhållan bordlades.

§ 31

**Interpellation ang. medel för barn- och
ungdomsfilm för televisionen**

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation ang. huvudförhandling i högsta domstolen

Herr HAMRIN i Kalmar (fp), som yttrade:

Herr talman! Den sedan en tid pågående debatten om vilka slags filmer och andra program som bör få förekomma i svensk television har bl. a. belyst de stora svårigheter Sveriges Radio AB ställs inför när det gäller urval av framför allt äventyrsfilmer för barn och ungdom. Hittills har man för sådana program huvudsakligen varit hänvisad till import av utländska produkter. Nackdelarna härav har varit uppenbara. Dels har urvalet av för svenska förhållanden lämpliga filmer varit begränsat, dels är det givetvis en nackdel att filmerna är inspelade på främmande språk och alltså måste förses med inkopierad svensk text.

I Sveriges Radios petita för budgetåret 1961/62 meddelade företags styrelse att förhandlingar med representanter för filmbranschen om produktion för TV:s räkning pågick. Senare har Sveriges Radio i en skrivelse till Kommunikationsdepartementet meddelat, att dessa förhandlingar nu kommit så långt att företaget har möjlighet att ge filmbranschen konkreta uppdrag för framställning av barn- och ungdomsfilm.

Sveriges Radio söker till en del lösa sitt filmbehov genom inspelning i egen regi. De nuvarande resurserna medger emellertid sådan produktion i endast mycket liten omfattning. En produktion i den skala som det framtida behovet kommer att kräva kan, framhålls i skrivelsen, inte ske utan betydande investeringar och personalförstärkningar.

Jag delar därför helt styrelsens mening att ett samarbete i syfte att utnyttja den produktionskapacitet, som svensk filmindustri redan har till sitt förfogande, för framställning av barn- och ungdomsfilm för televisionen är den riktiga vägen att gå.

Jag ser det också som ett viktigt intresse att svensk television får tillgång till fler och bättre barn- och ungdomsfilmer. Litterärt och tekniskt goda in-

slag i televisionens barn- och ungdomsprogram har inte bara sin betydelse ur allmän programsynpunkt, utan är även väsentliga för ungdomens andliga och moraliska uppfostran.

Jag vill f. ö. i detta sammanhang erinra om att riksdagens bevillningsutskott i ett nyligen presenterat betänkande tillstyrkt en hemställan om ekonomiskt stöd åt produktion av svensk barnfilm. Förslaget avser närmast visst finansieringsstöd, t. ex. i form av statlig kreditgaranti för företag som producerar barnfilm av god klass.

Denna fråga berör inte direkt det ovan aktualiserade spørsmålet med anledning av Sveriges Radios begäran om medel för beställning av barn- och ungdomsfilm men visar enligt min mening, att det inom riksdagen finns ett betydande intresse att uppmuntra inhemsk produktion av detta slags film.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för Kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att Sveriges Radio AB tillerkännes licensmedel för beställning av barn- och ungdomsfilm för televisionen hos svenska filmproducenter?

Denna anhållan bordlades.

§ 32

Interpellation ang. huvudförhandling i högsta domstolen

Ordet lämnades på begäran till

Herr FRÖDING (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt 50 kap. 21 § rättegångsbalken äger hovrätt företaga dit fullföljt tvistemål till avgörande utan huvudförhandling bl. a. dels om målet rör allenast pengar eller sådan som kan skattas i penningar och värdet av det varom talan fullföljts uppenbarligen icke uppgår till 1 500 kronor, såvida ej båda parterna begärt sådan förhand-

Interpellation ang. huvudförhandling i högsta domstolen

ling, samt dels då fråga allenast är om rättstillämpningen, nämligen för det fall att båda parterna så begärt och hovrätten finner uppenbart att huvudförhandling ej erfordras.

Högsta domstolen äger däremot icke möjlighet att i fall motsvarande de ovan upptagna underlåta huvudförhandling (jfr 55 kap. 12 § rättegångsbalken). Detta torde ha framtingat huvudförhandling inför högsta domstolen i åtskilliga fall då sådan förhandling ur saklig eller processekonomisk synpunkt bort kunna undvaras. Det synes därför böra övervägas huruvida icke motsvarande möjligheter som för hovrätt till underlåtande av huvudförhandling skulle kunna medgivas även för högsta domstolen.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande interpellation:

Delar herr statsrådet den här ovan uttalade uppfattningen och är herr statsrådet i så fall beredd att överväga en översyn av nu gällande bestämmelser i förevarande hänseende?

Denna anhållan bordlades.

§ 33

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 97, till Konungen angående omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter.

Vidare anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 98, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring av lagen om fiskevårdsområden.

§ 34

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 71, angående fråga om befrielse för O. Olsson från viss ersättningsskyldighet till statsverket, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 35

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.16.

In fidem

Sune K. Johansson